БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР ҲАЙЪАТИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ ВАЗИРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1983 йил — 16 СЕНТЯБРЬ № 38 (2726) ЖУМА

ТОШКЕНТ КОНФЕРЕНЦИЯСИДА ОСИЁ ВА АФРИКА ЁЗУВЧИЛАРИНИНГ БИРДАМЛИК БИНОСИ ПОЙДЕВОРИГА ИЛК ҒИШТ ҚУЙИЛДИ. БУ КОНФЕРЕНЦИЯ ҚЕЙИНЧАЛИК ОСИЁ ВА АФРИКАНИНГ БЕПОЁН САРҲАДЛАРИ ОША ҚУДРАТЛИ ТУЛҚИН БЎЛИБ МАВЖ ОЛГАН ЁЗУВЧИЛАР ҲАРАКАТИНИ БОШЛАБ БЕРДИ.

Шароф РАШИДОВ

ОСИЁ ВА АФРИКА МАМЛАКАТЛАРИ ЁЗУВЧИЛАРИНИНГ VII КОНФЕРЕНЦИЯСИ ОЛДИДАН

Сарвар АЗИМОВ

ДАВР ОВОЗИ

ХАЛҚ тилида инсоф деган сўз бор. Ўзи одмигина бўлса-да, бир олам маънога эга. Инсофли одам деймиз. Инсофли одам ҳеч қачон ёмонликка қўл урмайди. Инсоф билан қилинган иш баракали, қутли бўлади. Инсоф бор жойда хиёнат, юз бермайди, жабру зулм ҳам. Инсофли одамлар ўртасидагина чин дўстлик ўрнатилади.

Инсоф камолини таърифлайверсак, гап кўп. Диёнат, ҳамият, виждон, холислик, тинчликсеварлик, фидойилик, мурувват, садоқат, меҳрибонлик, адолатлилик, инсонпарварлик, ватанпарварлик, олижаноблик каби тушунчалар ҳам шу сўзда ифоделанади.

Жамиятимизни инсофли жамият десак арзийди. Чунки, барча эзгу имонимиз моҳиятини ана шу биргина сўз акс эттира олади.

Бутун дунёда инсоф тантана қилсин! Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари иттифоқининг замирида ҳам ана шундай ишонч ётади. Бу давр овозидир!

Бинобарин, ҳар даврнинг ўз овози бўлади. Давр овозида бошқа овозлардан фарқли ўлароқ, замонанинг энг муҳим, энг долзарб масаласи ва вазифаси илгари сурилади, шулар ҳақида бонг урилади. Иккинчи жаҳон уруши тугагач, орадан кўп ўтмай янги ҳавф-хавфи инсоният бошига яна хавф сола бошлади. Омон-омонликни сақлаб қолиш кун тартибида кўндаланг қўйилди, тинчлик учун курашга даъват давр овозига айланди. Ёдимда, 1958 йилнинг октябрь ойида Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг биринчи конференциясида ҳам Омонлик, Тинчлик сўзи баралла янграган эди. Зотан, тараққийпарвар ёзувчининг сўзи ҳамиша давр овозига рост келади, ҳамоҳанг бўлади.

Куни кечагидек эсимда, биринчи анжуманимизда икки азим қитъадаги 37 мамлакатдан 204 делегат — ўз элининг инсофли ва доврўгли, етук ва фикрчан сўз усталари қатнашган эдилар. Севимли адибимиз ва давлат арбобимиз Шароф Рашидов анжуманда бош-қош бўлиб, унинг муваффақиятли ўтиши учун кўп куч-ғайрат сарф этган эди. Николай Тихонов, Ғафур Ғулом, Ойбек, Яшин, Зулфиялар мезбонлик қилган бўлсалар, меҳмонлар орасида эса Файз Аҳмад Файз, Нозим Ҳикмат, Сембен Усмон, Алекс ла Гума, Мулк Раж Ананд сингари машҳур носир ва шоирлар бор эди. Конференцияда «Тошкент руҳи»га асос солинди, бу руҳ ҳамон давр овози сифатида фақат икки қитъа устидагина эмас, бутун дунё узра кезиб, инсоф донини сочиб юрибди.

Бахтиёрмизки, куни кечагина ўзининг йигирма асрлик юбилейини нишонлаган Тошкентимизни бугунги кунда бутун дунё юз-кўз қилади, унинг номи тилга олинганда мазлумлар чеҳрасида табассум жилва қилади, келажакка умид учқунлари порлайди. Адиб-ёзувчиларимизнинг эндиликда бирлик, ҳамжиҳатлик, дўстлик, тинчлик макони бўлиб қолди. Унинг йигирманчи асрдаги кишилик тарихида биринчи оламшумул хизмати Шарқда социалистик инқилоб ўчоғи бўлса, иккинчи хизмати эса Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари иттифоқига бешик бўлганидадир.

Мана, бу воқеага ҳам чорак аср тўлди. Дунёда қанча ўзгаришлар юз берди, фалакка космик кемаларнинг учиши одатий ҳолга айланиб қолди. Илмий-техника инқилоби ҳар бир соҳада, ҳар бир қадамда ўзини кўрсатиб қўяётир. Ўнлаб мамлакатлар мустамлакачилик зулмидан озод бўлдилар. Бир неча давлатларда инсофсиз реакцион тузумлар хотима топиб, халқлари ҳурликка чиқдилар. Яна кўпгина эл-элатлар ўз озодлиги ва мустақиллиги учун кураш олиб бормоқдалар. Жанубий Африка ватанпарварлари ва Фаластин Озодлик Ташкилотининг жангчилари, Намибия партизанлари ва Сальвадорнинг ватанпарвар қўзғолончи отрядлари олиб бораётган кураш, албатта, ғалаба қилади, чунки уларнинг кураши адолатлидир, инсоф тантанасига қаратилгандир. Бу курашда тараққийпарвар адиблар ҳам қалам билан, ҳам қурол билан жанг қилиб, олдинги сафларда бормоқдалар.

Улуғ Ватанимиз, социализм мамлакатлари ва мустақил тараққиёт йўлига ўтган ёш давлатларнинг куч-қудрати ошиб боргани сайин жаҳон империализми, айниқса, Америка империализми кўпроқ таҳликага тушмоқда, аюҳаннос солиб, сафсата сотмоқда, социализм мамлакатларига бўҳтон қилмоқда, даҳанаки урушни авж олдирмоқда, жаҳон афкор оммасини ҳақиқатдан чалғитишга уринмоқда. Вашингтонлик инсофи йўқ раҳбарларнинг Жанубий Кореяга қарашли самолётдан жосуслик мақсадида фойдаланишга уриниб кўринишлари фикримизга энг янги ва ёрқин мисолдир.

Хуллас, бир сайёрадаги икки олам ўртасида — инсофли ва инсофсиз олам ўртасида кескин мафкуравий кураш бормоқда. Бу курашида адолатнинг енгиб чиқиши учун қалам аҳли инсоф билан иш тутиши, халққа ҳақиқатни, бор гапни айтиши, давр овозига ҳамоҳанг қалам тебратиши лозим. Ана шундагина шарафли вазифасини ёзувчилик бурчини оқлаган бўлади.

Икки қитъанинг тараққийпарвар адиблари бутун дунё прогрессив қалам аҳли билан бир қаторда эзгу идеалларни қуйламоқдалар. Ўтган чорак аср ичида уларнинг сафлари янада мустаҳкамланди, ижтимоий ҳаётда мавқелари кучайди, таъсирлари ортди, улар билан ҳисоблашадиган бўлдилар. Чунки адибнинг қўлидаги қурол — қалами ҳар қандай қурол-аслаҳалардан ҳам қудратлироқдир, унинг ўқлари маънавий бўлиб, киши онги ва қалбигагина тегади. Ўйлаймизки, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг ўн кунлардан кейин Тошкентда очиладиган VII конференциясида ана шу маънавий ўқларнинг нишонга бехато уриши борасида — маҳорат масалалари ҳам муҳокама қилинажак.

Осиё ва Африка ёзувчилари Тошкентда ўтган кунларини умрларининг энг ёрқин, энг қутлуғ, энг бахтли ва унутилмас дамларидан деб билишларини кўп маротаба эшитганмиз ва ўқиганмиз. Шунинг учун ҳам улар доимо Шарқда социализм машъали — Тошкентга худди қўёшга талпингандек интилдилар. Демак, еттинчи анжуманимиз янада нуфузли тўшига амин бўлиш мумкин. Унда икки қитъа адибларининг сафлари янада мустаҳкамланишига ишончимиз комил. Чунки анжуман одатдагидек, «Ижтимоий тараққиёт сари империализмга қарши курашда ёзувчиларнинг интернационал бирдамлиги учун» деган анъанавий шиори остида ўтади.

Шуни қувонч билан таъкидлаш керакки, Совет Иттифоқи нашриётлари ва газета-журналларида эълон қилинган Осиё ва Африка мамлакатлари адибларининг янги асарларини кўздан кечирар эканмиз, улар ижодида халқчиллик, гражданлик мотивлари чуқур томир олганини, ижтимоий муҳим масалаларга кенгроқ эътибор берила бошлаганини, янги жанрлар вужудга келганини кўриб, ҳаётимизнинг ҳамма томонларини ёритишга интилмоқдалар. Еттинчи анжуманимиз бу курашда бир босқич бўлади, инсоф тантанаси учун хизмат этади, икки қитъа халқлари ўртасидаги дўстликни янада мустаҳкамлайди, адибларни янги ижодий чўққилар сари чорлайди.

Анжуманимизда давр овози, инсоф оламининг нидоси яна бир бор баралла янграшига шак-шубҳа бўлиши мумкин эмас, бутунлай.

3, 7, 8 БЕТЛАР

«Тошкентнинг олтин кузи» II Бутуниттифоқ фестивалининг тарона ва қўшиқлари республикамиз шаҳар, қишлоқлари бўйлаб давом этмоқда.

СУРАТДА: Белоруссия Давлат рақс ансамбли ва Туркманистон рақс ансамбли раққосалари.

С. МАҲКАМОВ фотолари

6-БЕТ

УЙҒУН, Ўзбекистон ССР халқ шоири

ЯНГИ ҲОСИЛ

Жонажон Ўзбекистонимизнинг сарҳадсиз пахтазорларида 1983 йил хирмони учун кураш бошланди. Пахта пунктлари залворли олти миллион тонна ҳосилнинг дастлабки қисмини қабул қилиб олабошлади.

Пахтакорларимиз бу йил йиғим-теримга анча барвақт киришдилар. Аввалги йиллардаги маълумотларга таққослаб кўрсангиз, аксарият хўжаликлар эртаги ҳосил етиштирганликларига ишонч ҳосил қиласиз.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Ўзбекистон Касаба Союзлари республика Совети ва Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроқлари Бухоро области, шу областдаги Ғиждувон, Шофиркон районларига, Навоий, Сурхондарё областларидаги бир қатор район ҳамда хўжаликларга берилганлиги бежиз эмас. Ана шу область, район ва колхоз-совхозларнинг «оқ олтин» ижодкорлари мавсумнинг ҳақиқий пешқадамлари бўлдилар. Жумладан, Бухоро область пахтакорлари ҳар куни йиллик планнинг салкам икки процентга миқдорида пахта тайёрлашга муваффақ бўлмоқдалар. Область бўйича ҳар куни 8 минг тоннадан кўпроқ пахта топшираётганлиги қувончли ҳол.

Мен Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати сифатида бухоролик сайловчилар билан тез-тез учрашиб тураман. Бугунги кураш қизғин бўлмиш Ғиждувон, Шофиркон ва бошқа районлардаги азамат пахтакорлар менга таниш ва қадрдон. Мен улар билан кўп марта мулоқотда бўлганман ва ҳар гал бу азаматлар ўз ишининг ҳақиқий устаси эканлигига ишонч ҳосил қилганман. Шунинг учун ҳам ғолиб пахтакорларни кўчма Қизил байроқлар билан чин қалбдан муборакбод этаман.

Лекин нафсиламбрини айтганда, териб олиниши зарур бўлган олти миллион тонна «оқ олтин»нинг асосий қисми ҳали далада эканлигини унутмаслигимиз керак. Чаноқлар чевар теримчиларга, азамат механизаторларга муштоқ. Ҳосилни ёғин-сочинли кунлар бошланмасдан, ўз вақтида йиғиштириб олиш эса ҳаммамизнинг интернационал бурчимиздир.

Тошкент технологияси бу йил бошқа областларда ҳам кенг жорий этилиши шарт. Чунки бу технология пахтачилигимиздаги энг прогрессив усул эканлигини ҳаётнинг ўзи исботлаб берди.

Дарҳақиқат, пахта териш машиналарини ўз вақтида ремонтдан чиқариб қўйиш малакали механизатор кадрлар тайёрлаш ва йиғим-теримни ёппасига механизациялаштиришга нима етсин!?

Тошкент областининг пахтакорлари бир неча йилдан буён ана шу усулнинг афзалликларини исботлаб келмоқдалар ва биринчилардан бўлиб зафар маррасини эгаллашмоқда. Ишончимиз комилки, область пахтакорлари бу йил ҳам янги технология шарофатини намойиш қилишади.

Бугун пахтамиз қадри, шуҳрати ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Ўнлаб хорижий мамлакатлар бизнинг толага кўз тикиб ўтирган экан, шунинг ўзи ҳам пахтакорлик нечоғли шарафли касб эканлигидан далолатдир. Пахтамиз дўстлик, қардошлик ришталарига айланиб бормоқда ва бундан кейин ҳам у қадрияд бўлиб қолиши турган гап.

Бугун Ўзбекистонда ҳамма пахтакор! Шу жумладан, ижод аҳли ҳам бу курашдан ортда қолмайди. Азамат пахтакорлар шоир ва ёзувчиларимизнинг ҳароратли сўзларига доимо муҳтож. Шунингдек, санъаткорлар, тарғиботчиларнинг бугунги ўрни далада.

Колхоз-совхозларнинг раҳбарлари эса далада ишловчилар, шу жумладан, ҳашарчилар учун барча шароитларни муҳайё қилишни ўз бурчлари деб билишлари зарур.

ЁВУЗЛИК

Кўпгина Ғарб давлатларида Жанубий Корея самолёти можароси туфайли ҳар хил бўҳтон гаплар кўпаймоқда. Жаҳон жамоатчилиги бу можаронинг табиатини чуқур ўрганаётир. Ҳалол матбуот агентликлари бу машъум ишнинг замирида ётган машъум мақсадларни фош қилмоқда.

Мен ҳайрон қоламан: ёвузлик то ҳануз Шекспир фожиаларида бўлганидан ҳам қалтис ва кутилмаган тарзда давом этаётир. Ашаддий фашистлар ҳам тупроғимизда ўз малъун ниятларини амалга ошириш учун қўлидан иш келмайдиган қари-қартангларни, бечора аёлларни, бегуноҳ болаларни ўртага солиб, уларнинг ортидан ўзлари юришган. Одам ташувчи самолёт ҳам маълум гуруҳларнинг ёвуз ниятига хизмат қиламан, деб фалокатга учради. Бу таассуфга лойиқ фожиа учун унинг ташкилотчилари жавобгардирлар. Хусусан, АҚШнинг президенти бу можарога бош-қош бўлаётгани ҳаммага аён.

Ушбу воқеанинг катта ижтимоий-сиёсий жиҳатлари бор. Ахир, биз не-не машақатлар билан, не-не йўқотишлар билан топган Ватанимизни ҳимоя қила оламиз-ку! Наҳотки, ҳар хил самолётлар чегарани бузиб, осмонимизда бемалол учиб юраверса?!

Йўқ! Биз бунга йўл қўймаймиз! Улуғ Октябрь инқилоби юзлаб миллатларни ўзида жамулжам қилган Ленин давлати нега барпо бўлди? У ўзини оқ гвардиячилар дарвозасидан ташлаган, ҳар хил унсурлардан ҳимоя қилолди-ку! Бизнинг кўпмиллатли Ватанимиз ўтган урушда қанчалар қурбон берганини ҳамма билади-ку! Оналарнинг кўз ёши ҳали тинган эмас-ку!

Қалдирғоч инига илон ўрдаса, бизнинг мамлакатимизнинг юракзада халқи қандай чора кўришни ўзи билади. Буни мамлакатимиз осмонига «Боинг» самолётларини йўллаган қора қузғунлар ҳам билиб қўйсин!

Абдулла ОРИПОВ

7-БЕТ

Мухбиримиз М. Кенжабоев Сурхондарёда бўлиб, область партия комитетининг секретари Холмирза Холбоевич ХОЛИЕРОВ билан КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленуми қарорларини бажариш борасида амалга оширилаётган ишлар тўғрисида суҳбатлашди.

Холмирза ХОЛИЕРОВ:

ИШОНЧ — ЮРАКДАГИ БИСОТ

Мухбир. Ҳурматли Холмирза Холбоевич! КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленумида партиянинг идеология соҳасидаги асосий вазифалари кўрсатиб берилди. Пленум қарорларини, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Юрий Владимирович Андропов нутқида баён этилган қоида ва хулосаларни бажаришда Сурхондарё область партия комитети қандай ишларни амалга ошираётир?

Холмирза ХОЛИЕРОВ. Аввало, шуни таъкидламоқчиманки, бу тарихий Пленумга дабдаба ёки мавсумий ҳол деб қарамаслик керак. Унинг қарорлари мунтазам ва изчил бажара борилади. Пленум қарорлари, ўртоқ Юрий Владимирович Андропевнинг кўрсатмалари ва йўл-йўриқлари асосида область ва район партия комитетларининг пленумлари бўлиб ўтди. Областда идеология ишининг таъсирчанлигини ошириш, ғоявий-тарбиявий ишларни тобора яхшилаш учун саноатчилар, қурувчилар, маорифчилар, медицина ходимлари ва бошқа соҳа кишиларининг махсус йиғилишлари бўлди. Кўпгина пахтачилик бригадаларида ва бошқа соҳаларда, сўз билан ишнинг бирлиги учун олинган социалистик мажбуриятлар қайта кўриб чиқилди. Ҳамма даврда БХР адибларининг асарлари 32 тилда 50 миллион нусхада чоп этилди. Китоб декадаси Ленинград, Киев, Тошкент, Тбилиси, Кишинёв ва бошқа шаҳарларда ҳам бўлиб ўтади.

● **Сочида 20 сентябрда** «Қизил чинигул» VIII Халқаро ёшлар қўшиқ фестивали бошланади. У «Совет ёшларининг тинчлик юрицлари» доирасида бўлиб ўтади.

Фестивалда Совет Иттифоқи, социалистик мамлакатлар ва бошқа давлатлар ёш ижрочилари иштирок этадилар.

● **Москвадаги «Литва» кинотеатрида** Корея фильмлари ҳафталиги муваффақиятли давом этмоқда.

● **Бразилиянинг пойтахтида** Куба китоблари кўргазмаси очилди. Бундай кўргазма биринчи марта ташкил этилди.

Нарядсиз системанинг ташаббускорлари 1981 йилга нисбатан 38 миллион сўм кўп даромад олдилар. Қумқўрғон районидан — Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ҳасан Мухторов, Шеробод даданидан — икки марта Ленин ордени кавалери Ускин Аҳмедов, «Ленин йўли» районидан — СССР Олий Советининг депутати Холмўмин Сафаров, Ангордан — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган пахтакор Бозор Жўрақуловлар, яхши ташаббусинг самарасига ўзлари ишониб ўзгаларни ҳам ишонтира олдилар.

Айтганингиздек, пахтачиликдан кўп даромад келаётганини кўриб, нарядсиз системани чорвачиликдагина эмас, балки саноат соҳасида ҳам синаб кўряпмиз. Ангор-даги «Таллимарон» совхозида, Сариосиёдаги «Коммунизм» агросаноат бирлашмасида бу борада яхши ишлар қилинаётир.

М. Сурхондарёлик пахтакорлар бу йил ўз зиммаларига катта мажбуриятлар олишган. Аммо сон билан бирга сифат ҳам эътиборда бўлиши керак. Ўтган йили пахтакорлар катта меҳнат ғалабаларига эришган эдилар. Аммо баъзан пахта навларининг аралашиб кетиш ҳоллари ҳам юз берганлиги. Бу йилги ишлар тўғрисида нималар дея оласиз?

Х. Х. Ҳа, мажбуриятлар улкан: етиштирилиши лозим бўлган 560 минг тонна ҳосилнинг 300 минг тоннасини ингичка толали пахта ташкил этади. Маҳсулотнинг сифатли бўлиши учун адмашлаб экиш массивларининг ташкил этилишига ҳам боғлиқ. Бизда 531 та адмашлаб экиш массиви бор. Ҳар бир массивда алоҳида хирмон ташкил этилган. Тайёрлов пунктига топшириладиган пахтанинг сифати текширилади ва ҳисобга олинади. Шунинг учун ҳам ўтган йили пахтани бошқа навларга ўтказиб юбориш ҳодисалари кам бўлди. Областда 1981 йили бу кўрсаткич 77 процентни ташкил этди. Шунингдек, 1981 йилга нисбатан 46 минг тонна кўп ингичка толали пахта сотилди.

Давоми иккинчи бетда

АДДИС-АБЕБАДА В. И. ЛЕНИНГА ҲАЙКАЛ ҚЎЙИЛДИ

АДДИС-АБЕБА 14 сентябрь. (ТАСС мухбири). Эфиопия пойтахтининг марказида, жаҳон пролетариати йўлбошчиси номи берилган майдонда В. И. Ленинга Африка қитъасида биринчи ҳайкал ўрнатилди. В. И. Ленинга ҳайкал — ўз революциясининг 9 йиллигини нишонлаётган социалистик Эфиопия меҳнаткашларига совет халқининг туҳфасидир.

Шу воқеа шарафига ўтказилган тантанали маросимда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов бошчилигидаги КПСС делегацияси қатнашди.

Монументни муваққат ҳарбий маъмурий кенгаш ва Эфиопия Меҳнаткашлар партиясини ташкил этиш комиссиясининг раиси Менгисту Хайле Мариям очди. Эфиопия давлатининг бошлиғи ва Совет делегациясининг раҳбари Эфиопия Меҳнаткашлар партиясини ташкил этиш комиссияси ва КПСС номидан В. И. Ленин ҳайкали пойига гулчамбарлар қўйдилар.

Аддис-Абеба шаҳри бошлиғи Зауди Теклю тантанали маросимда сўзга чиқиб, Ленин таълимоти чинакам озодлик, мустақиллик ва социал тараққиёт учун курашаётган миллион-миллион кишиларга ҳаракат учун қўлланма бўлиб хизмат қилади, деди.

В. И. Ленинга Африка қитъасида биринчи ҳайкал ўрнатилганлиги, деб таъкидлади у, Эфиопия халқлар оммасининг социализм қурилиши ишига садоқатидан далолат беради, Совет Иттифоқи билан социалистик Эфиопия қардош халқлари ўртасидаги, КПСС билан Эфиопия Меҳнаткашлар партиясини ташкил этиш комиссияси ўртасидаги мустаҳкам дўстликнинг мужассам далилидир.

Шундан кейин майдонда Владимир Ильичнинг овози янгради. Унинг «Совет ҳокимияти нима?» деган мавзуда ёзиб олинган нутқини минг-минглаб митинг иштирокчилари зўр эътибор билан тингладилар.

А. КРИЛОВИЧ,
Ю. ПИЧУГИН

Маданият меридианларида

● **Москвада А. С. Пушкин номидаги Давлат тасвирий санъат музейида** швейцариялик Генрих Тиссен-Борнемис тўплаган XIV—XVII асрлар Ғарбий Европа рангтасвир асарларининг кўргазмаси очилди. Қирқдан ошиқ энг яхши картиналардан иборат бўлган бу кўргазма мамлакатимизда биринчи марта намойиш этилмоқда.

● **Корея Халқ Демократик Республикасида** Совет ёш артистларининг гастроллари муваффақиятли якунланди. Бу гастроль ВЛКСМ ва Корея Социалистик меҳнат ёшлари Иттифоқи ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик плани асосида Корея ташкил этилганлигининг 35 йиллигига бағишлаб ўтказилган эди.

● **Чехословакиянинг Оломсую шаҳрида** анъанавий «Қўшиқ байрами» болалар хорлари фестивали бошланди. Унда 8 мамлакат вакиллари — қўшиқ авторлари музикашунослар, композиторлар иштирок этмоқдалар.

● **Болгар халқининг миллий байрамига бағишланиб** Москвадаги Чет эл адабиёти Бутуниттифоқ давлат кутубхонасида қардош мамлакатлар китоб декадаси бошланди. Совет ҳокимияти даврида БХР адибларининг асарлари 32 тилда 50 миллион нусхада чоп этилди. Китоб декадаси Ленинград, Киев, Тошкент, Тбилиси, Кишинёв ва бошқа шаҳарларда ҳам бўлиб ўтади.

● **Сочида 20 сентябрда** «Қизил чинигул» VIII Халқаро ёшлар қўшиқ фестивали бошланади. У «Совет ёшларининг тинчлик юрицлари» доирасида бўлиб ўтади.

Фестивалда Совет Иттифоқи, социалистик мамлакатлар ва бошқа давлатлар ёш ижрочилари иштирок этадилар.

● **Москвадаги «Литва» кинотеатрида** Корея фильмлари ҳафталиги муваффақиятли давом этмоқда.

● **Бразилиянинг пойтахтида** Куба китоблари кўргазмаси очилди. Бундай кўргазма биринчи марта ташкил этилди.

ҲАМЗА НОМИДАГИ РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ МУКОФОТИГА НОМЗОДЛАР

ҚАРДОШЛИК ҲАҚИДА РОМАН

Қатта гапни айтиш керак! Шеъру ҳикояда, киною қиссада, адабиётимизнинг барча шаклида ёзилган асарларда катта гапни айтолган адиб ҳамма вақт юртда эҳтиром кўради. Киши олижаноблик, мардлик, қардошлик туйғуларини қўлаган асарларни ўқиғиси ва саҳнада кўргиси келади. Қандайдир бир димоғдор, ўзини ўйловчи, мешчан ёки фақат ўзи учун яшаб, ҳақ гапни айтаётганлар юзига чанг соладиган худбиннинг ҳаёт кечириши ҳақидаги «асар» эмас, халқ ва юрт бахти учун курашаётганлар ҳақида маҳорат билан ёзилган асар, бу — катта гап демак! Бу фикрлар ҳаммага маълум, лекин баъзида пайдо бўлаётган жўн ва тақлид гаплар, андоза олишлар жонга тегиб кетгандан кейин бу гапларни айтишга тўғри келяпти. Адабиётда «ўйин» қилиш кетмайди, тилни, адабий тилни, халқ ҳаётини, урф-одатларини яхши билмаган, китоб ўқиб, китоб ёзадиган, синчков бўлмаган кишининг ёзганлари ҳатто ўзидан олдинроқ дунёдан ўтади. Насриддин Афанди болаларга, югуринглар, кўчада туя ёнғоқ қоқаяпти, дебди. Болалар югуриб кетгач, рост бўлса керак, деб ўзи ҳам кўчага югурган экан... Хемингуэй зўр, деса баъзи укаларим чопиб кетишяпти. Ахир, дунёда Тургенев ҳам бор, Толстой ҳам, «Садди Искандарий»ни — Баҳром Гўр ва Фарҳодни абадул абад яратган Навоий ҳам бор-ку!

Бу гаплар — увертюра...

Мен, Иброҳим Раҳимнинг янги романи «Оқибат» ҳақида гапирмоқчиман ва бу романи ЎзССР Давлат мукофотига номзод қилиб кўрсатилган экан, уни қувватламоқчиман.

Сибирь дарёлари, Иртиш ва Обнинг бир қисм сувини Ўрта Осиё, РСФСР, Қозоғистон ерларига оқизиш ҳақидаги катта ишни халқларимиз асл фарзандлари— инженер ва ирригаторлар бошлаб юборди. Партия мислсиз улуғ иш, БАМ даражасидаги жаҳоний иш режаларини тузиб, яна гигант қурилиш, халқ бахт-саодати, фаровонлиги, дўстлигимизнинг мустаҳкамлиги ҳақида ўйламоқда. Бу, катта гап. Бу, асрлардан асрларга ўтадиган улуғ гап. Худди шундай, Россиянинг Ноқоратупроқ ерларида — Новгород ва Иваново областлари заминидаги беғоён ботқоқлик ва ёввойи бўлиб ётган ерларни ўзлаштириш, инсон амрига бўйсундириш борасида партия жуда катта ишларни амалга оширмоқда. Мана, шу ватанпарварлик тимсоли — катта қурилиш ҳақида, унда табиат қийинчиликлари билан мардонавор курашиб, меҳнат қилаётган жасоратли кишилар ҳақида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Иброҳим Раҳим роман ёзди. Ивановода қурилиш трести бошлиғи бўлиб ишлаётган Қудратов марказий образлардан бўлиб, унинг раҳбарлик фаолияти яхши кўрсатилган. Менинг назаримда, Йўлдошев, Ҳамид Ҳалимов, Сумбула Ҳакимова, Набижон Ҳакимов, Гуландом, Элчи Мардонов образлари ҳам эсда қоладиган, катта қурилиш жараёнида улар чиниқадилар ҳам. Дмитрий Дуданов, Надежда, Евдокия Порфирьевна, Алексей Васильевич образлари устида ҳам муаллиф самимий ишлаган. Ҳамид Ҳакимов ва Йўлдошев ўртасидаги жиддий конфликт ҳам усталик билан кўрсатилган. «Оқибат» романида партия ходимлари образларини ҳам автор самимий ва севиб ёзган. Улар Розиқов ва Иваново обкомининг биринчи секретари Қудимовдир. Уларнинг портрети яхши чизилган. Ўзбекистондан бориб, Россия ерларида ўзининг байналминал бурчини бажараётган чин инсонлар— республикамиз, халқимиз шаъну шуҳратини баланд кўтармоқдалар. Ана шу инсоний бурч романда яхши тасвирланган. Мутлақ яхши ва мутлақ ёмон одам бўлмаганидек, қалам аҳлига ҳам мутлақ талант эгаси ёки мутлақ қобилиятсиз деб қараб бўлмайди. Яхши адибнинг баъзан жўн асари бўлганидек, танқидчиларнинг «қаҳрига учраган»ларнинг ажойиб асари бўлиши мутлақо мумкин. Тоғлар пасту баланд чўққилардан иборат, уларнинг бари бир текис бўлса, тоғ эмас, баланд девор бўлиб қоларди. Шу сабабли, ҳамма асарлар қолипдан чиққан «ғишт» бўлса, унда адабиётимиз шўри! Нок ҳам, узум ҳам, шафтоли ҳам керак, турп ҳам, қарам ҳам, пиёз ҳам, қалампир ҳам керак... Рус совет адабиёти бир океан — унда «Тинч Дон», «Строговлар», «Қамал»лар билан бирга минглаб бошқа романлар ҳам мавжуд. Бағри ниҳоятда кенг. Талабчанлик билан бирга бағрикенглик ғоятда керак. Бу икки сифатнинг ҳатто бири йўқолган ерда адабиёт мутлақо юксалмайди. Танқидчи азизларим қўлларини совуқ сувга уришлари керак Зевса ўхшаб Олимп тепасида ўтиравермасликлари, адабиёт ичига қириб, каттами кичикми, халқ ёзувчисими, оддий ёзувчими ёки бошловчи шоирми, ҳар қалай, адабиёт ҳақида фикр айтиб, тарғиб этмоқликлари керак. Бўлмаса бу калла — салланинг нима кераги бор! Така бўл, сутинг бўлсин, дейди халқимиз.

Хуллас, мен «Оқибат» романини ўзбек совет адабиётида муҳим мавзуда яратилган асарлардан деб ҳисоблайман.

МИРМУҲСИН

Газетамиз саҳифаларида Ўзбекистон ССР Ҳамза номидаги Давлат мукофотига қўйилган адабиёт ва санъат асарларини муҳокама қилишни давом эттирамиз. Илгари «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бу китоблар ва асарлар хусусида танқидчи, адабиётшуносларнинг мақола, тақризларини эълон қилган эди. Бугун биз эътиборингизни ёзувчи ҳамда китобхонларнинг фикрларига тортамиз.

ҚАДРДОН ҚАҲРАМОНЛАР

* * *

Романнинг биринчи сатрларидаёқ бизни жуда қадрдон бўлиб кетган масканларга бошлаб кириб кетади.

«Ватан фарзанди» романини ўқирканман, мен билан бирга ёнма-ён яшаган, меҳнат қилган, севишган, янги турмуш қураётган кишиларни кўргандай бўлдим.

Осиёда бўлган, лекин ҳозир ундан олисда яшаётган одамлар учун бундай асарлар янада қадрлироқ.

Улар хотирада ўтмишимизни, ота-она, ёр-биродарларимизни, ёшлик, ўқувчилик, талабалик чоғларимиз, уруш йилларини эслатади.

Назаримда, адиб ўзбек диёрини беҳад севади ва унинг шу севгиси қаҳрамонларига, роман саҳифаларига кўчади.

Роман қаҳрамонлари ўйлаб топилган эмас. Булар реал ҳаётдан олинган одамлар. Улар бизнинг яхши танишларимиз. Улар билан кўп бор учрашганмиз.

Александр Удалов асарлари, уларнинг қаҳрамонлари билан учрашиш —қанчалар қувонч бағишлайди. Улар кишини чуқур ўйга солади, хотирамизни уйғотади.

Лидия ШЧЕБУНЯЕВА
Ломоносов

* * *

Мен яқинда Оренбургда А. Удаловнинг «Ватан фарзанди» романини сотиб олдим. Мен илгари унинг «Сабр косаси», «Биринчи қор», «Муҳаббат мангу» асарларини ўқигандим.

«Ватан фарзанди» мен ўқиган романлар ичида энг ажойибларидандир.

Менга, айниқса, Арслон Кўчиев ёқиб қолди. Бу Ватанга содиқ инсон. Агар керак бўлса Ватан учун жонини ҳам аяб ўтирмаслиги шундай кўриниб турибди. Унинг виждони пок, қалби тоза, юраги меҳр билан тўла, бағрикенг. Ў совет ўғилқизларига ибрат бўла олади. У чинакам интернационалист. Қанийди энди ҳамма ҳам Арслон Кўчиевдай бўлса!

Р. ЕНАКАЕВ,
Оренбург

* * *

Биз 2-рота Суворовчилари «Ватан фарзандини» ўқиб чиқдик. Китоб бутун ротада битта бўлгани учун машқ ва машғулотлардан бўш пайтимизда уни биргалашиб овоз чиқариб ўқиймиз.

Ҳамма жим тинглайди. Нима бўларкин буёғи деб, қаяжонланамиз. Арслон Кўчиевнинг ҳоли не кечади (очиғини айтганда, унинг отаси Бургут жуда эрта ўлиб кетди, ахир, у ончалар қари ҳам эмас эди), Серёжа Муромцев, Таня Кузнецова, Қорасоч ва бошқа қаҳрамонлар тақдири қандай кечади? Ўқишдан толган пайтимизда китобни, унинг қаҳрамонларини қизғин муҳокама қиламиз.

Шундай яхши китоб ёзган ёзувчига раҳмат!

Сергей РОМАНЮК
Минск

МАНГУ БАҲОРНИ ИЗЛАБ...

Инсон яралгандан бўён сувга, ҳавога, қуёшга, меҳрга қанчалик муҳтож бўлса, чинакам гўзаллик — шеъриятга ҳам шунчалар ташна. Шеърият — сеҳрли қуй, у инсон руҳиятининг энг нозик торларидан чиқади. У дунёнинг барча дардлари ва барча шодликларини кўтара олишга қодир. Эркин Воҳидов шеърларида шундай хусусият йўқ эмас. Ёмғир замин кўксидаги ғуборни ювиб, толиққан борлиққа алла айтиб ёққан кезлари еру кўк яшнаб кетади. Ёмғирдан сўнг само юзида камалак ҳосил бўлади. Биз Эркин Воҳидовнинг шеърларини ўқиганимизда, ана шу камалакнинг рангин жилосини кўргандек, ёмғирдан кейинги она ернинг оромбахш ҳидини туйгандек, миннатдор майсаларнинг эркаловчи овозини эшитгандек энтиқиб кетамиз.

Табиийки, ҳар бир чинакам ижодкор халқини севади, унинг тақдири учун қайғуради. Лекин ўша буюк эътиқод ва муҳаббатни халқона тарзда ифодалаш жуда мушкул. Эркин Воҳидов эса халқ қалбига яқин ва қадрдон йўлларни топиб юради, тил учида турган жумбоқларни очади. Шоирнинг энг нозик ишорасини ҳам, жуда секин қулоққа айтилган шивирини ҳам халқ тушунади.

60- йилларда «бўронларга, довулларга пешвоз юриб», тонг лавҳаларини шўҳчан ва ўйноқи сатрларда чизган, «тупроқ кўчаларда чопиб, йиллар чанги узра йўқолган болалиги»ни излаган шоир бугун дунёмизни ўраб турган икки қирғоқ — шарқий ва ғарбий соҳилларни тасаввурига сиғдиришга, ер юзида қолган сўнгги мазлумларнинг армонларини саккизликлар бағрига сингдиришга қодир.

Эркин Воҳидов дунёни очиқ кўз билан кўради. Шу маънода «Руҳлар исёни» достонини кейинги йилларда шоир забт этган юксак чўққи дейиш мумкин. Тан бериш керакки, у оташин бангол шоири —«қалбини байроқ қилиб кўтарган» исёнкор инсон Назрул Ислом ҳақида шиддат ва катта журъат билан ёзади. Бу достоннинг ҳар бир сатри қаяжонли. Уларда фидойилик, тутқунлик, жаҳолат, озодлик ва эрк фалсафасининг ҳали очилмаган маънолари кашф этила боради.

Асарда Ҳиндистон халқининг мағрур фарзанди Назрул Ислом— исёнкор шоир қалби қаёт ҳақиқати асосида намоён бўлади: «Назрул Ислом ҳинд халқининг зардобини ютарди. Назрул Ислом ўз қалбини байроқ қилиб кўтарди. Юрагида то сўнгги дам исён ўти сўнмади. Ҳақсизликка кўнди олам, аммо шоир кўнмади!».

Эркин Воҳидовнинг баъзи шеърларида шу қадар кескин ва теран фалсафий мулоҳазалар юритиладики, ўқувчи баъзан сесканиб кетади, ўзининг тор дунёқараши доирасини ёриб юборгиси келади, мураккаб ҳаёт ҳодисалари, ижтимоий, сиёсий вазиятларни четлаб яшаётганини ҳис қилиб ҳушёр тортади.

Эркин Воҳидов ёруғ ва соғлом фикрлардан илҳом олади. Шоир Канада, Венгрия, Ҳиндистон саёҳатлари натижасида ёзилган «Шарқий қирғоқ» шеърини шундай кўтаринки, ҳаётбахш руҳ билан якунлайдики, у мисралар Ер юзидаги бор мазлумларнинг жароҳатига малҳам бўлгуликдир:

Шоир! Эй, тинчимас
оловли юрак!
Адолат юлдузи сенга
маёқдир.
Ҳақ йўлда фидойи
аскарсан, демак,
Сенинг қароргоҳинг —
Шарқий қирғоқдир.
Зулм қўрғонига қила бер
ҳужум,
Билки, бизникидир
ниҳоят зафар.
Дунёда бор экан энг
сўнгги мазлум,
Шарқий соҳилларда
ўчмас машъаллар!

Замира ЭГАМБЕРДИЕВА,
Тошкент шаҳридаги Абдулла Набиев номидаги Пионерлар уйи ходими

ИШОНЧ—ЮРАКДАГИ БИСОТ

Боши биринчи бетда

М. Дала шийпони —деҳқоннинг иккинчи уйи, ғоявий-сиёсий ишларнинг маркази, дейдилар. Меҳнаткашларнинг дам олиш шароити, дала шийпонларининг иш тажрибаси тўғрисида гапириб берсангиз.

Х. Х. Биз алмашлаб экиш массивларида дала шийпонлари ташкил этганмиз. Шийпонлар — деҳқоннинг иккинчи уйи. Даладаги маданий ўчоқ. Деҳқон бу ерда барча янгиликлардан хабардор бўла олиши керак. Шийпонларимизга тарғиботчилар, халқ ва бадиий ҳаваскорлик ансамблари тез-тез келиб туришади.

М. Ўртоқ Юрий Владимирович Андропов КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленумида сўзлаган нутқида: «Таълимни унумли меҳнат билан боғлаб олиб бориш — яхши тарбия воситасидир», — деди. Мактаб, ҳунар-техника билим юрти ва корхоналар ўртасида қандай амалий муносабатлар йўлга қўйилган?

Х. Х. Бизда, аввалдан ҳам, мактаб ва билим юртларига тажриба учун ер ажратиб берилар эди. Лекин бу майдонлардан унумли фойдаланилмас эди. Ростини айтганда, бу ишлар кўпинча расмиятчилик учунгина қилинар эди. Бунга чек қўйиш вақти келди. Ҳозир бизда ҳар бир мактаб ва билим юртларининг оталиқ ташкилотлари бор. Уларга 30 гектардан 50 гектаргача ер ажратиб берилаётир. Ўқувчилар ишлаб чиқариш бригадаларининг ишлари ривож олмоқда.

М. Областдаги оммавий жисмоний тарбия ҳаракатининг ривожи тўғрисида қандай фикрдасиз.

Х. Х. Бундан ўн йиллар аввал областимиз спорт ишларида республикада анча орқада эди. Қадимий, анъанавий спорт турлари асосан эркин кураш (олиш), от чопиш (кўпкари) эди. Кейинги йилларда спортнинг кўпгина турлари бўйича районларимизда қомандалар ташкил қилинди. Футбол, камон отиш, сузиш, самбо кураши бўйича малакали спортчилар етишиб чиқдилар. СССР халқларининг спартакиадасида уч спорт мастери биринчиликка эришди. Область чарм тўп ва футбол командаси «Автомобилист»нинг ишлари яхшиланади. Район маданий спорт комплекслари тузиш ҳаракатидамиз.

М. Областдаги ёзувчиларни уюштириш, уларни ғоявий- бадиий жиҳатдан пишиқ асарлар ёзишга руҳлантириш, рассом, бастакор ва театр аҳлининг ҳамкорлигини яхшилаш борасида қандай ишлар қилинаётир?

Х. Х. Сурхондарёнинг табиати ўзига хос. Бу ерда тоғлар ва дарёлар ҳам, ҳайдаладиган ерлар ва даштлар ҳам кўп. Қишда бодом гуллайди бу воҳада! Истеъдод— табиат инъоми, дейдилар. Бу ердан чиққан иқтидорли кишиларнинг ижоди ҳам ўзига хос. Бизнингча, Термизда ҳам адабий муҳит ёмонмас. Ёзувчилар союзининг область бўлими, Халқ ижоди уйи ишлаб турибди. Албатта, узоқ яқиндан келган адибларни яхши кутиб олиш, районларда учрашувлар қилиб, ғоявий ишимизга катта ҳисса қўшиш — яхши гап. Лекин вазифа шундангина иборат эмас.

Биз пойтахт — Тошкентда ижод қилиб, эътибор топаётган рассом Рўзи Чориев, ёзувчи Шукур Холмирзаев, шоир Усмон Азимов, Сурхондарёда яшаб турган Мингзиё Сафаров, Озод Авлиёқулов, Норқул Ҳайитқулов, Болта Ёриев, Шафоат Раҳматуллаев каби ижодкорлардан меҳнаткашларга руҳ бағишлайдиган асарлар кутамиз. Бахши шоирларимиз эса ўзларининг қадимий достонларини коммунистик тарбия иши билан боғлай биладилар.

М. Областнинг маданий-иқтисодий истиқболлари қандай?

Х. Х. Бугунги кунда Термиз ва Денов шаҳарларида тикувчилик фабрикалари, Қумқўрғон ва Олтинсойда пахта заводлари, Сариосиёда ихтисослашган тажриба заводи ишлаб турган бўлса, келажакда саноат соҳасида янги завод-фабрикалар қурилади. Бу халқнинг эҳтиёжидан келиб чиқаётир. Пахтани кўпайтириш билан бирга, дон етиштиришни яқин келажакда тўрт юз минг тоннага, узум етиштиришни уч юз минг тоннага етказамиз.

Областимизда янги ўқув юртлари очилади. Ҳозир Термизда Тошкент автомобил йўл-транспорти институти филиалини мустақил институтга айлантириш. Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтининг филиалини очиш мўлжалланаяпти. Деновда, Сариосиёда янги медицина билим юртлари очилади. Термизда икки юз кишига мўлжалланган Маданият саройи қурилади. Сув танқислигини яқин йилларда тугатиш учун «Оқтепа» ва «Тўпаланг» сув омборлари ишга туширилади.

М. Ҳолмирза Холбоевич! Сиз партия ходими —тажрибали коммунист инсон сифатида ўзингизга яна қандай саволлар берилишини хоҳлар эдингиз?

Х. Х. Бу —қизиқ савол. Ҳақиқатан ҳам, ҳар қимнинг юрагида ўз гапи бўлади.

Кейинги йилларда ишимизда айрим ташкилотларда бирбирига «силлиқ» муносабатда бўлиш, мақтовбозлик, иноқ Пленумида таъкидлаганидек **қироатбозлик** расм бўла бошлаган эди. Масалан, мана шу ҳақда сўрашингизни хоҳлар эдим. Ишдаги бундай ҳодисалар тараққиётга халал беради. Бу —иш қандай бораётган бўлса, ана шу маромга кўникиш, демакдир. Ишга эса ҳамиша ҳушёр, ижодий муносабатда бўлиш керак. Ҳалол, холис ва принципиал танқид — коммунистик муносабатнинг муҳим шарти. Яна инсоний муносабатларда муҳим ўрин тутадиган ИШОНЧ тўғрисида сўрашингизни хоҳлар эдим. Ишончсизлик — расмиятчиликни, расмиятчилик эса — ишончсизликни келтириб чиқаради. Шу баҳонада яна бир гапни айтсам, «Даврамизга марҳабо» телефестивалидан биз бағоят миннатдормиз. Қанча талантли ёшлар юзага чиқди. Бизнинг областдан ҳам бир неча киши лауреат бўлди. Аммо бир нарса хонандаларимиз иззат-нафсига тегибди: айрим талантли ёшларнинг Сурхондарёдан эканига шубҳа қилиб, ҳужжатларини текширишган экан. Бу — айрим кишиларнинг ўз қобиғига ўралиб, ўзидан нарини кўрмаслигидан, маданиятимиз тараққиётини яхши билмаслигидан келиб чиқади. Биз яна Республика телевиденисининг бахши- шоирларни қадрлаб, ҳалолликни, покликни, жасурликни, умуман, эзгуликни улуғлайдиган терма ва достонларидан ғоявий- тарбиявий ишларимизда фойдаланаётганликларидан миннатдормиз. Бу бизнинг меҳнаткашларимизга жуда ҳам ёқди. Яна икки оғиз сўз «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг 2 сентябрь сонида чиққан «Қишлоқ байрамлари» деган мақола хусусида. Ромитанликларнинг бу ташаббуси ўртоқ Шароф Рашидов бошчилигида Республика турмуш маданияти кенгаши олиб бораётган ишларга амалий жавобдир. Буни бутун республикада кенг ёйиш тарафдоримиз. Коммунистик жамиятдаги мана шундай турмуш тарзи билан фахрланиш керак. Мен шулар тўғрисида гапиришни хоҳлар эдим.

М. Суҳбатингиз учун раҳмат

Қумқўрғон район, Гагарин номидаги совхоз асосан қорақўлчиликка ихтисослаштирилган.

СУРАТДА: совхоз директори М. Менглиев ва техника плани ҳисобчиси Е. Егорова териларни кўздан кечирмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси

Оқ олтин карвон-карвон

В. ПОРТНОВ фотоси

Ўзбекистон ССР Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмаси кенгайтирилиб, қайтадан жиҳозланмоқда. Шу кунларда унинг бир қисми янгидан қуриб битказилди.

СУРАТДА: яқинда ишга туширилган кўргазмага кириш дарвозаси.

С. МАҲКАМОВ фотоси

АХЛОҚ ВА ОДОБ МАВЗУИДА

СУЯНЧИҚ

КАМТАРГА КАМОЛ

Ўтган йили Қозоғистон ССРнинг Балиқчи райони Омонгелди номидаги совхозда яшовчи дўстимнинг уйида меҳмон бўлдим. Унинг каттакон меҳмонхонаси овулдошларига тўла эди. Кексалардан бири юртимни суриштириб қолди.

— Сурхондарё областиданман, — дедим.

— Сурхондарёни биламиз, — деди оқсоқол қаддини ростлаб ўтираркан, — Сурхондарёнинг Шоймардон Қудратов деган ботири борми! — унинг хира кўзларида шодлик учқунланди. — Ўзимям юртининг довруғини бутин дунёга танитди-я, азамат. Ҳозир ҳам механизаторми?

— Ҳозир совхозда директор. Лекин унинг Муродали деган ўғли отаси жасоратини давом эттиряпти. — ғурурланиб жавоб қилдим.

— Шернинг боласи — шербачча. От ўрнини — той босади, деб шуни айтади-да, — дейишди улар.

Мен воҳамизда Шоймардон Қудратовнинг издошлари кўплигини, улар тағин етишиб чиқаётганлигини фахр билан ҳикоя қилиб бердим.

Дарҳақиқат, ёшлик шижоатини эл-юрт фаровонлигига бағишлаб бугунги кунда камол топган Абдусаттор Қурбонов, Холмўмин Сафаров, Жиянқул Рустамов, Эшпўлат Эргашев, Нормурод Норқобилов, Шеробод қизи Чиннихол Худоёровани ким ҳам танимайди. Ёки Ангор район Совети ижроия комитетининг раиси ўртоқ А. Пирматовни олайлик. У мактабда ўқитувчи эди. Ёш авлодга пухта билим бериш билан бир қаторда пропагандистлик қилди. Натижада эл назарига тушди.

Бундай кишиларни эл қўллайди. Чунки уларнинг мақсади халқ бахт-саодати учун хизмат қилиш.

МАНМАНГА ЗАВОЛ

Юртдошларимдан кўксим фахр ва ифтихор туйғуларига тўлиб юрган пайтларимда, бир воқеадан қувончимга совуқ томчи тушди. Воқеа бундай бўлганди. Ишдан сўнг Термиздаги «Океан» магазини олдида автобус кутиб турардим. Автобус ҳадеганда келавермагач, таксида автостанциягача боришни аҳд қилдим. Шу пайт «Волга» маркали янги такси ёнимда тўхтади. Ҳайдовчи сўнгги модада кийинган ёш йигит эди. Биз йўлга тушдик. У қизлар ёнидан ўтганида, варанглатиб сигнал берар, гоҳида бошини чиқариб, кўракда турмас сўзлар билан уларни ҳақоратлаб ҳам қўярди.

— Нима кераги бор. Уларнинг акаси, эри бордир, — дедим шофёр йигитни инсофга чақириб.

— Бўлса, бўлаверсин, — деди, лабини жийириб.

Манзилга етганимизда счётчик 62 тийинни кўрсатди. Мен шофёрга 3 сўм узатгандим, у чўнтагига солди-да:

— Давай, тушинг тезроқ! — деди жеркиб.

— Аввал қайтимини беринг!

—Қанақа қайтимини? — кўзларини ола-кула қилганча ўдағайлаб кетди.

— Ўпкангизни босинг, йигитча, — дедим, — машина давлатники, сиз эса хизматкорсиз. Бўлмаса юринг бошлиғингизга борамиз.

— Бошлиғим! Керак бўлса униям, сениям йўқ қилиб юбораман.

— Кетдик бўлмаса, —мен ҳам бўш келмадим.

— Лекин шуни айтайки, турмада чирийсан-а! — яна бир парда баландлади у.

— Қаерга борсанг, бораман! — дедим зардам қайнаб.

У машинани ғизиллатиб ҳайдаганча нуфузли жойда ишлайдиган кишилардан бирининг дарвозаси олдида тўхтади.

— Мард бўлсанг, юр! — эшикни очиб ўдағайлади.

— Унинг менга керакмас! Керак бўлса, айтиб чиқ!

У ичкарига кириб кетди. Бироздан сўнг шалвираб чиқди.

— Аттанг, курортга кетибдилар, — деди бош чайқаб. — Бўлмаса, онангни Учқўрғондан кўрардинг!

Машинанинг номерини ёзиб олиб, эртаси воқеани Термиз автобус таксомотор парки директори Искандар Солиевга айтдим. Солиев дарҳол идора ходимларини чақириб, воқеадан хабардор қилди. Кўп ўтмай ўша таксичи йигит ҳам келди. У ҳаммасини бўйнига олиб, «Фалончи акам келсин, кўради ҳали» деб ҳам қўйди. Коллектив уни паст ишга тайинлашга қарор қилди.

Яқинда область автотранспортчиларининг хўжалик активи йиғилишида ўша йигитчани учратиб қолдим.

— Хўш, ҳозир ишларингиз қалай?

— Ҳар ҳолда ёмонмас. Коллективга раҳмат! Кўзимни очиб қўйишди. Мана, мукофотлашдиям, — деди у область автотрестининг «Мақтов қоғози»ни кўрсатаркан.

Дарвоқе халқимиз: Камтарга камол, манманга завол, деб бежиз айтмаган. Мана у манманлик қиламан, деб қанча азиятлар чекди. Лекин энг муҳими бундан тўғри хулоса чиқариб олган экан.

Х. ХУДОЙҚУЛОВ

АНЪАНАЛАР ДАВОМ ЭТСА...

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг шу йил 2 сентябрь сонида босилган «Қишлоқ байрамлари» сарлавҳали мақолани ўқиб, ўзим туғилиб ўсган Хўжакабуд қишлоғи ҳақида ўйлаб қолдим.

Қишлоғимиз Жиззак область, Ғаллаорол райони территориясидаги Хубдин тоғи этагига жойлашган. У ўзига ҳос тарихга эга бўлган қадимий қишлоқ. Хўжакабудда юзга яқин хонадон бор. Ундан икки километрча нарида Маржонбулоқ шаҳри бунёд этилмоқда.

Қишлоғимизни олимлар қишлоғи ҳам дейишади. Чунки қишлоғимиздан икки фан доктори, 6 фан кандидати, кўплаб партия, совет ташкилотларининг раҳбарлари етишиб чиққан. Бу жиҳатдан фахрлансак арзийди. Лекин... Қишлоғимизга меҳмон бўлиб келган киши йўл азобидан қийналиб кетади. Чунки совхоз маркази билан қишлоқ ўртасидаги йўл ёзда тупроқ, чанг, қишда, баҳорда тиззагача лой бўлади. Бу ерга автобус умуман қатнамайди. Дарахтлар, бунёд этилган боғлар сувсизликдан йўқ бўляпти. Чунки булоқ сувлари ҳам тобора камайиб кетмоқда. Қишлоқ оқсоқоллари юқори ташкилотларга бир неча бор сув ва транспорт масаласида мурожаат қилишди, аммо натижа бўлмади.

Яқинда фарғоналик ўртоқларим билан қишлоғимизга бордик. Улар Хўжакабуднинг кўркамлигини Шоҳимардонга ўхшатишди. Бу ерда шунча бўш ерлар қаровсиз ётганидан ажабланишди.

Ромитанликлар бошлаб берган «Қишлоқ байрамлари» анъанаси биз томонларда ҳам илдиз отса айни муддао бўларди.

Б. УСМОНОВ

ИЖТИМОИЙ ТАРАҚҚИЁТ УЧУН КУРАШДА ЁЗУВЧИЛАРНИНГ ИНТЕРНАЦИОНАЛ БИРДАМЛИГИ

Яна бир неча кундан кейин Тошкентда Осиё ва Африка тараққийпарвар ёзувчиларнинг УП конференцияси ўтказилади. Конференцияга беш қитъанинг 120-дан ортиқ мамлакатидан вакиллар ва меҳмонлар таклиф этилганлар.

Шоир Ҳамид Ғулом Файз Аҳмад Файз (Покистон), Сажжод Зоҳир ва Шамсур Раҳмон (Ҳиндистон) шеъриятидан намуналар таржима қилди.

Сиз, муҳтарам шеърият муҳлисларини Туркия, Жазоир ва Нигерия шоирларидан қилинган таржималар билан таништирамиз.

Файз Аҳмад ФАЙЗ,
Халқаро Ленин мукофоти лауреати
(Покистон)

АФТОДА БАЙРУТГА ҚАСИДА

Байрут, дунё севгилиси сан,
Сен—Жаннатнинг рақиби,
Байрут...
Болаларнинг шодон кўзлари
Ундан қолган қўлнинг излари
Лубнон узра кулдай нимпишдир,
Зулмат тунга нурдай сингмишдир.
Байрут,
дунё севгилиси сан!
Оққан қонинг маржонларидан
Ғира-шира кўринар юзлар.
Улар гўё, мунгли юлдузлар
Лубнон ерин ҳар ёнларидан
Чақнаб, тнпар боққанда кўзлар.
Байрут,
дунё севгилиси сан!
Ҳар ёнган уй,
ҳар бир вайрона
Форс қасридан муҳташамроқдир.
Искандар—у фақат афсона,
Бу жангчилар мустаҳкамроқдир.
Қурол тутган ҳар соҳибжамол
Гўзалроқдир ҳатто Лайлидан.
Байрут,
Лубнон учун дил мисол!
Байрут,
дунё севгилиси сан!

Шамсур РАҲМОН
(Ҳиндистон)

ҲАЁТ

Ҳаёт асли нимадир?
Эски похол қалпоқ кийволиб,
Саратонда омоч суришдир.

Ҳаёт асли нимадир?
Бошоқларни кўкракка босиб,
Боғламоқдир олтин шолини.

Ҳаёт асли нимадир?
Шамолга рост боғлаб елканни,
Туғён тўлқинларни ёришдир.

Ҳаёт асли нимадир?
Кун совуган фасл, оқшомлар
Ут ёнида ғариб танҳолик.

Ҳаёт асли нимадир?
Фабриканинг қурумин ювиб,
Ҳуштак чалиб уйга жўнамоқ.

Ҳаёт асли нимадир?
Байрам куни хотининг учун
Янги йўл-йўл рўмол олмоқдир.

Ҳаёт асли нимадир?
Китоб кўриб кутубхонада,
Қўшни қизга хумор тикилмоқ.

Ҳаёт асли нимадир?
Саф олдида байроқ кўтариб,
Дўстлар билан сафма-саф бормоқ.

Ҳаёт асли нимадир?
Бошинг қўйиб онанг тизига,
Болаликни ширин эсламоқ.

Ҳаёт асли нимадир?
Кўчада лаб босиб жўмракка
Тўйиб-тўйиб сув симирмакдир.

Ҳаёт асли нимадир?
Оға-нини жилвасин кўрмоқ,
Гул қадамоқ ёрнинг сочига.

Ҳаёт асли нимадир?
Беҳол ётиб касалхонада,
Истиқболни сокин ўйламоқ.

Ҳаёт асли нимадир?
Чорраҳада турволиб, элга
Тарқатмоқдир маҳфий варака...
Ҳаёт асли шундайдир...

Фозил Хусни ДОҒЛАРЖА
(Туркия)

ҚАЙТИШ

Бу ўткинчи дунёда
Давлатлар мендан қайтган
Тоғларда уйғонмишим
Ҳайбатлар мендан қайтган
Қалбим кўкларга қадар
Зулматлар ичра баҳор
Кеча сувлар майсалар
Оташлар мендан қайтган
Ишқимни озод этдим
Ишқимнинг мисоли йўқ
Ишқимни ҳудуд дегил
Лаззатлар мендан қайтган

УЗОҚҚА

Сариқ сувга боқмишим
Сариқ япроқ сочмишим
Мен демам қушлардан сўр
Юртдан қайга чиқмишим
Теракнинг бўйи гўзал
Қизларнинг ўйи гўзал
Қуш бўлди қора тупроқ
Августдай ойи гўзал

Севаман қуш бўлганни
Кечаси туш бўлганни
Қўлида оёғида
Қўшиғи ош бўлганни
Кечалар алла кетар
Келинлар гулга кетар
Қуш-ла кедиб очлигим
Ташқари йўлга кетар

ИЛК ОЙДИНЛИКДА

Оқардими ғорларнинг улуғворлиги
Уйғондими қуртлар қушлар
Қоронғилиқ кўчган тепаларнинг ортига
Янада олисларда чўлпон юлдузи
Очиққан уйғонганларнинг ҳаммаси
Онам хамирини қордими
Эрта саҳар эди эрта баҳор
Тумандан намчил шохлар ғунча очдими
Яшаб турипти ер юзи
кўк юзи била кўллар ҳам
Яшаб турипти шамоллар яшилларида қирларнинг
Бутун кеча ухламадик
бир ишқ туфайли
Сас келдими шикоятимиз тоққа етдими

ВУЖУД

Бу жоҳил не истар
Ё раб ўнгимдан чиқмиш
Бу ёмғир не истар
Деразамдан узун қиш
Бу осмон не истар
Қўлларимдан ҳар замон
Бу бола не истар
Юзига боққаним он
Соямни бермас менга
Бу сувлар не истар
Ҳеч нарсадан дарак йўқ
Бу йўллар не истар
Бундай келиб кетишдан
Бу уйлар не истар
Оқшом тушгунча мендан
Бу вужуд не истар

Туркчадан Тилак ЖУРА таржималари

Саид Сажжод ЗОҲИР
(Ҳиндистон)

ЛАБДАН КАМ-КАМ!

Лабдан кам-кам
Илиқ, хушбўй нафаслар билан,
Кўзларда нам,
Сўрадинг сан:
«Муҳаббатинг борми, айт,
менга?»
Фақат бир сўз деёлдим сенга:
«Ҳа...»
Бу сўз оддийгина,
Жуда кичкина
Ва номукаммал!
Кўрсатолсам эди
Кўзларингга мен
Бағримнинг уйқудаги
Яширин водисини!
Унда нур ёмғирлари
ёғиб турадн,
Унда қайнаб оқади
куйлар чашмаси,
Унда баланд,
тик чинор ажиб товланиб,
Салқингина кўкимтир соя ёзади.
Худди ҳаёт йўлига ўхшар
бу шарпа!
Бундай улуғ давлатни
менинг дилимга
Бахш этган фақат сенсан,
худди ўзингсан!

Ҳамид ҒУЛОМ таржималари

ИЖОДИЙ СУҲБАТ

Покистонлик шоир Файз Аҳмад Файз ва тожик шоири Мирсаид Миршакар.

ЖУШИМИДДИН
(Бангладеш)

ЕР НИДОСИ

Бесаранжом уйғонишган юлдузларга тўлади осмон,
Ҳам қушларнинг ҳайқириғи тилиб ўтар зулматни осон...
Оҳ тортару Ер ҳам шу чоғ надомат-ла сесканиб, чўчиб
Ўз қаъридан индоларни юксакларга кўтарар қучиб.
Ер бўзлайди ёдга олиб унутилган марҳумларни ҳам,
Бўзлар эслаб кимсаларни — қуриб қолган кўзларида нам.
Қайғурар у: ўтиб кетган самарасиз қиронлар учун,
Аччиқ тақдир турткисидан эзилганлар — қурбонлар учун.
Пора-пора этару Ер ғамнок қалбин узлатга отиб,
Бўзлайверар тунлар бўйи ором билмай қайғуга ботиб.
Ўз қаърида унутилган суякларки, уюм ва уюм,
Титкилару фарзандларин тақдирига Ер йиғлар юм-юм.
Ениб кулга айланган ул фарзандларин ўйлаб қолар Ер,
Уша бахти қороларнинг қисматидан қисса сўйлар Ер:
Шаҳид кетган о, сен ўғлон! Нимани ҳам кўрдинг ҳаётда,
Ун гулингдан бирор гулинг очилмайин сўлдинг ҳаётда.
Ҳей, текинхўр бой! Хей, сен — меҳру мададнан йироқ...
Сен туфайли чораснзлар кўнглида ҳеч ёнмади чироқ!
Ҳей, қуввату умидларн жўшиб-тошган умидвор ўғлон,
Билолмадинг: туғилдингу сиртмоқ тушди бўйнингга шу он.
О, сен бебахт она! Қўлда фарзандингни тутганинг куйи
Жон бердингу шу алфозда унутилди алла-ю, куйинг.
Ватан номус, ғазаблару аламлардан чекар изтироб
Ҳар оҳидан самодан-да тўкилгудай юлдузлар титраб.
Она Ернинг қайғулари бамисли минг бошли аждаҳо.
Бошин чулғаб-чулғаб, ўрлар фалакка бардошли аждаҳо.
Ҳам шу олам — аждаҳонинг қаҳрлари чайқалиб, тўлиб,
Қарғиш теккан Ер устига ёприлди бор заҳрин тўкиб.
Азобларнинг тўлғоғидан туғилди-ю, аждаҳо ахир,
Ҳориб толган қанча йиллар замнрида тўплади заҳр.
Шу зардоблар асрларнинг кечмишида ўт ёқаётир,
Ғам-аламли фиғонида чақмоқлардан нур порлаётир.

ОТАЕР таржимаси

Котиб ЁСИН
(Жазоир)

* * *

Тўкилган қонимиз
Илдиз отмоқда.
Афтидан барини унутган
эдик.
Лекин бу Замин
Ўтмиш ваҳшатларини
Едга солмоқда.
Ҳатто бир ўқ зарбидан
Инқилган қора танли
Гўёки нажот истаб
Жонсиз тирноғи билан
Заминга тирмашади.
Ахир, Заминнинг ости
Ҳар қандай қарғишлардан
Яралган дунё эрур.
Бунда тун ва зулмат
Топган мужассам
Бу зулматда на юлдуз,
на қуёш
Чарақлаб турар.
Замнгга интилар
Уша марҳумлар
Кўрмок, истаб
бугунги
Ватаним камолини.

Тоир ЮНУСОВ таржимаси

Аъзам Раҳнавард ЗАРЁБ
(Афғонистон)

ХОВАР

ҲИКОЯ

Бу ХОНАДОНГА улар икки йилча бурун келишганди. Ҳўжайин уларга ҳовли этагидаги ташландиқ ҳужрани ажратиб берди.

— Мен бошқалардай хасис эмасман, пул сўраб ўтирмайман, фақат аёлинг қозон-товоққа қараса бўлгани, — деганди ўшанда у Аббосга.

Ҳужра пастаккина, қоронғи, зах бўлса-да, бир-бирининг дийдорига тўймаган чиллали келин-куёвга шу ҳам катта давлат эди.

Ховар ўша кундан ишга киришиб барча юмушлар унинг гарданига осонгина юкланди-қолди. Аббос эса каллаи саҳарлаб мардикорликка чиқиб кетар, шом қаронғусида қайтарди. У фақат жума кунлари уйда... ҳовлида бўларди. Ҳўжайиннинг бадқовоқ хотини шу кунни ҳафта бўйи илҳақ кутарди, шекилли, эрталабдан ҳужра эшигига келиб хомсемиз гавдасига ярашмаган сичқон чийиллашидай ингичка товушда ҳовлидаги юмушларни бир-бир санарди: ерни ағдариш, ёмғир ювиб туширган деворни, томни суваш, қудуқ кўзини тозалаш, ҳовлидаги чинорни буташ... Аббос қанақа иш бўлмасин, қойил-мақом қилиб бажарар, ишлаган сайин очилиб борарди. У қаерда бўлмасин томга чиқаётган бўладими, совуқ қудуққа тушаётган бўладими, Ховар ундан кўз узмас, ишни битиргач, ҳўжайин мақтамаган бўлса-да, Аббосдан ҳам кўпроқ қувонарди. Шунда эри билан ғурурланиб, қалби гўзал ҳисларга тўлар, буни қандай изҳор этишни билмай, ишда эридан қолишмасликка уринарди. Унинг кўнглини фақат бир нарса — Аббоснинг тўй ўтгандан бери қаттиқ-қаттиқ йўталиши ҳуфтон этиб турарди. Узун бўйли, ориқ Аббос, айниқса, тунлари қаттиқ йўталар, йўталаётиб қоқ суяк вужуди кўрпа остида ғужанак бўлиб қоларди...

Шундай пайтда у бели оғриётганидан шикоят қиларди. Ховар хўжайиннинг ертўласидан липасига қистириб олиб чиққан жиндаккина ёғни у кўрсатган жойга суртиб уқалаганида, янада қаттиқроқ уқалашини сўради. Сал ўтмай уни яна йўтал тутар, терлаб-пишиб кетар, ўз аҳволидан уялгандек юзини ёстиққа босарди.

Бир кун у ишдан ҳориб, мурдадай оқариб, судралиб келди. Қўрқиб кетган Ховар яқинда туғилган болани кўкрагидан ажратиб ерга қўйди-да, чопиб келиб уни суяди.

— Сизга нима бўлди, рангингиз...

— Ётай... деб — шивирлади Аббос харсиллаб нафас оларкан.

Тун бўйи баргдай қалтираб, чўғдай ёниб чиқди. Инқиллаб, шалоббо бўлиб кетган кўйлаги устидан белини ғижимларди. Ярим кечага бориб қон аралаш қаттиқ қусди. Шу қусиқ унинг бор дардини мажолсиз вужудидан суғуриб олиб чиқандай бир пас тинчиб, хушидан кетди. Қақроқ лаблари ҳар замон қимирлаб, ўғилчасининг отини айтиб қоларди.

Ҳужра деворига суваб қўйилган бир парча ойнага қуёшнинг илк нурлари тушганда хўжайиннинг хотини Ховарни чамириб қолди. Ховар эрини ёлғиз қолдиришга кўзи қиймай эшикка чиқди. Шу чиққанича, хўжайинга чой дамлаб бериб, сандалларини тозалаб, мойлаб, уйларни супуриб-сидириб қайтди. Эрининг таниш йўтали эшитилмасди, шоша-пиша эшикни очди. Аббос тўшакда қимирламай ётарди. Ёстиқ қип-қизил қон, лабларининг чеккасида ҳам қон юқи... Ховар қотиб қолди, яқинлашишга юраги бетламай остонадан туриб сўради:

— Ҳай, нима қилди?

Аббос индамади. Аббос ўлган эди...

Ховар остонада қанча турди — билмайди, ўғлининг чиқириб йиғлашидан ўзига келди. Кўзи супада ўсма ёяётган хўжайиннинг хотинига тушди. Супага яқинлашиб тиз чўкди:

— Аббос ўлди, — деди негадир ўтлига гапираётгандек, унинг беғам жовдираб турган кўзларига тикилиб.

— Нега ўлади? — бефарқ сўради хотин ўсмани кафтига шап-шап уриб тозаларкан. Ховар «у тушунмади шекилли», деб ўйлади, қайта такрорлади:

— Аббос ўлди.

— Қариндошларини чақир, олиб кетишсин, — янада бефарқроқ жавоб эшитди у.

Қариндошлари келиб мурдани олиб кетишди. Ховар эмизикли боласи билан хужрада ёлғиз қолди. Болани ухлатгач, пилта чироқни ўчириб, Аббос сўнгги тун тўшак қилиб ётган бурчакка бориб ўтирар, узоқ ўтирар, дилига ваҳима, қўрқувга ўхшаш мавҳум ҳислар титроқ солматгунча ўтираверарди, шунда қаерландир Аббоснинг товуши келганидек бўларди. Ховар чопиб ҳовлига чиқар, эри бир пайтлар шуваган томга қарар, қоп-қоронғи қудуқ тубига тикилар, кўчага қулоқ солар, аммо Аббос ҳеч қаерда бўлмасди.

Тунлардан бирида у яна Аббоснинг овозини эшитди, бу гал аниқ эшитди. Ҳужрадан отилиб чиқди. Телбаланиб ҳовли юзига қаттиқ тикилди. Хаёлида фақат бир ўй ураради: «Аббос... келган». Шунда унинг кўзлари чинорга тушди. Бу ўша, Аббос бир пайтлар бутаган чинор эди. Ховарга у нимаидир эслатгандек бўлди, нимаидир...

Шундан бошлаб у эс-ҳуши ўзида бўлмай ғарангсиб юрадиган бўлиб қолди. Қўлидан косатовоқларни тушириб синдирар, хўжайиннинг хотини жаҳдан бўғриқиб урушганда, дуоибад қилганда ҳам индамай қулоқ солар, аммо эшитмас, хаёли Аббос билан банд бўларди.

Аббос эса ҳадеганда келавермасди.

Бошқа бир тунда Ховар яна унинг овозини эшитди. Тез чиқмаса, Аббос кетиб қоладигандек жонсарак бўлиб ҳовлига чиқди. Илтижо тўла кўзлари ҳовлидан ҳеч кимни тополмагач, одатдаги жойига — ҳужра деворига суяниб ўтирди. Бош кўтарган совуқ шамол чинорнинг қизғиш-сарғимтир баргларини битта-битта юлиб, ҳавода ўйнатиб-ўйнатиб ташлаб юборарди. Шу пайт касал Аббоснинг хириллаш аралаш шивирлагани қулоғига чалингандай бўлди: «Ётай...» Ховар шошиб кўзини очди. Ҳовлида ҳеч ким йўқ, фақат шамол ерга тўқилган барглларни ҳол-жонига қўймай у ёқдан-бу ёққа судрар, барглар судралаётиб ғамгин шитирлар эдилар. Худди Аббос шивирлагандай.... Ховар неча кунлардан буён хаёлини банд этган жумбоққа жавоб топгандек бўлди: чинор Аббосни эслатарди! У ҳам Аббос каби ориқ ва узун Аббос каби кун сайин ориқлаб, қуриб борарди.

Ховар энди чинорга бўлакча бир ҳаяжон, меҳр билан қарар, иложи борича унинг ёнидан ўтишга, ўтаётиб ғадир-будир танасига бармоқларини тегизиб ўтишга уринарди. Ўғлини ҳовлига кўтариб чиққанида эса чинор олдидан нари кетмас, болага дарахтни кўрсатиб, уқтирарди:

— Худди отангдек... отанг!

Бола ҳушнуд жилмаярди.

Қаттиқ бўрон кўтарилиб, кучли ёмғир ёққан кеча Ховар ўзини қўйнга жой тополмай қолди. Унинг кўз ўнгида яна ўша даҳшатли тун хотиралари жонланди: мана: ҳорғин, оппоқ Аббос уйга қайтди... Ховарнинг юраги гуп-гуп урарди. Шамолнинг оч бўридай увлагани эшитилди. Кафтдай ойначани ёмғир саваларди. Қаердадир чақмоқ чақди, момоқалдироқ гумбурлади.

—Ётай, —шивирлади Аббос харсиллаб нафас оларкан.

— Йўқ, йўқ! —дея Ховар даҳшат билан қичқириб ҳовлига отилди. Чинорга етиб боргунча бошдан-оёқ шалаббо бўлди. Ёмғир аралаш дўл ёғар, теккан жойини нақ ўйиб оларди. Ховар нажот сўрагандек чинорни қучоқлади, юқорига қаради ва... тирноқларигача музлаб кетди. Чинорда бирорта барг кўринмас, бари тўкилиб бўлганди... Аббоснинг ёстиғи қонга беланган эди... Чинор яланғоч, жонсиз қўлларини кўкка чўзганча, ёмғирда чўмилиб жим турарди... Аббос тўшакда қимирламай ётарди... Ховар дарахтга маҳкамроқ ёпишди, жонсиз лабларини тошдай қаттиқ танага босди.

—Ҳай, нима бўлди?!

Жавоб эшитилмади, дарахт абадий сукутга чўмган эди... Аббос ўлган эди...

Кўзлари хонасидан чиқиб кетган, ранги қордай оппоқ Ховар қаттиқ қичқириб юборди.

Уйда чироқ ёнди. Остонада хўжайин билан отини ич кийимда, совуқдан қалтираб турарди.

— Нима бўлди, Ховар, тинчликми?

Ховар чинорни қўйиб юборди. Чақчайган кўзлари уларга тушиши билан, телбаланган-дек, икки ҳатлашда улар қаршисида пайдо бўлди. Даҳшатдан эсини йўқотаёзган, ўзини ичкарига олишга уринган хўжайин билан хотининг қўлидан маҳкам ушлаганча ҳовлига судради. Мунғайган чинорни кўрсатиб қичқирди:

— Аббос ... Аббос ўлди... Уни сизлар ўлдирдинглар, Аббос ўлди!..

Қаердадир, олис-олисларда яна чақмоқ чақиб, момақалдироқ гумбурлади.

Илҳом ҲАСАНОВнинг эркин таржимаси

ЯНГИ ҲАЁТ НАФАСИ

АСРЛАР мобайнида бой-феодаллар қўлида эзилиб келган Афғонистон халқлар Саур инқилоби туфайли озодликка эришдилар. Мамлакатда содир бўлган катта ўзгаришлар кўпмиллатли афғон адабиётида ҳам ифодасини топмоқда. Ҳозирги афғон адабиёти мамлакатдаги миллий демократик тузум негизида пайдо бўлаётган Саур инқилоби шарофати билан қўлга киритилаётган ютуқларни жўшқин акс эттирмоқда. Афғон ёзувчилари турли касбдаги кишилардан иборат. Улардан икки юздан ортиқроғи Ёзувчилар союзига бирлашган.

Ҳозирги Афғонистон адабиётида Ватан ва ватанпарварлик мавзуи марказий ўрин эгаллайди. Меҳнаткаш афғон халқининг она Ватанга муҳаббатини Муҳаммад Исҳоқ Сино шундай изҳор этади:

Эй Ватан, сен менга руҳсан, менга жон,
Боғу бўстонинг эрур жаннат фишон,
Ҳоку поқинг кўзларимга тўтиё,
Тош ила тупроқларинг гавҳар нишон.
Дўстларинг озод доим яшнасин,
Ёвларинг нобуд бўлсин ҳар замон...

Афғонистон меҳнаткашлари инқилобий ҳукумат томонидан очилган завод-фабрикаларда, корхоналарда, қишлоқ хўжалиги кооперативларида зўр ғайрат билан меҳнат қилмоқдалар. Давлат корхоналаридаги ишчиларнинг маоши 27 процентга оширилди. Камбағал деҳқонлар ер билан таъминланмоқда. Ер ислоҳоти билан бирга, деҳқонларга турли қишлоқ хўжалик асбоб-ускуналари, уруғлик ва турмуш учун зарурий хомашёлар ҳам бермоқда. Шоир Сайфиддин Нурийнинг қуйидаги мисралари афғон меҳнаткашларининг шодлигини ифодалайди:

Туриб жойдан бу кун сан фаровон қилмасам бўлмас,
Ватанни яхшидан яхши гулистон қилмасам бўлмас,
Бузиб жаҳлу хурофот уйини илму ҳунар бирла
Этиб нобуд зулматни чароғон қилмасам бўлмас...

Улуғ Ленининг ўлмас революцион таълимоти афғон ватанпарварлари дилидан ҳам жой олган. Шоир Кенгаш «Ишчилар доҳийси» шеърида Ленин образини афғон ўқувчилари кўз ўнгида шундай жонлантиради:

Ишчиларнинг доҳийси қаҳрамон улуғ Ленин,
Кўкси эди мардумнинг сўз-ла меҳридин тошқин,
Тинчлик асосининг тархин айлади ижод,
Ушбу эзгу ўйловдин халқ кўнглидир ойдин,
Ҳар кишн анинг йўлин йўлласа зафар топди,
Негаки ленинизм машъали эрур ёрқин.

Совет давлати Афғонистон Демократик Республикасига ҳар томонлама катта ёрдам бермоқда. Термиз—Ҳайратон кўпригининг очилиши чинакамига совет-афғон дўстлиги шодиёнасига айланди.

1978 йили Москвада имзоланган совет-афғон дўстлик ва ҳамкорлик битимига асосан Совет ҳукумати Афғонистоннинг экономикаси, саноати ва қишлоқ хўжалиги ҳамда бошқа соҳаларини ривожлантиришда биродарлик ёрдамини кўрсатиб келмоқда. Афғон шоирлари совет афғон дўстлигини улуғлаб бир қанча шеърлар битганлар.

Ҳозирги Афғонистон ёзувчиларининг ижодига жаҳон прогрессив адабиёти, жумладан совет адабиётининг ижобий таъсири каттадир. Буни машҳур шоир ва жамоат арбоби Сулаймон Лойиқнинг инқилобий руҳдаги шеърларида, бошқа афғон адибларининг ҳикоя ва повестларида сезиш мумкин.

Афғон шоирлари Шарқ классиклари — Навоий, Фузулий, Жомий, Фирдавсий, Махтумқули, Носир Хисрав каби шоирларининг ижод мактабидан баҳраманд бўлмоқдалар. Улуғ Навоийни ўзларининг устоди деб билувчи афғонистонлик ўзбек шоирлари унинг асарларига ўхшатиб ғазаллар ёзадилар ва мухаммаслар боғлайдилар. Буни шоир Ашраф Азимийнинг «Кийик кўзи қаролари ғазалида кузатиш мумкин:

Сўранг аҳволи зоримни саҳар бодн саболардин,
Юборган ўтлиг оҳимни сўранг мавжи ҳаволаридин,
Қилиб шаҳло кўз жоду, олар жон юз жафо бирла,
Талаб қилманг вафо ҳаргиз чиройлик дилраболардин...

Умуман, Шарқ классик адабиёти вакиллари ижодига, ўзбек совет шоирларининг асарларига эргашиб ижод этиш афғон шоирлари орасида анъанага айланмоқда. Фикримизнинг далили учун Ҳамзанинг «Ўзбек хотин-қизларига» шеърига ўнлаб афғон шоирлари тақлидан ёзган шеърларни кўрсатиш мумкин. Улардан бири Акрам Қизғин қаламига мансуб «Гўзал сингглим» шеъридир:

Ёркин ўлди иқболинг, турғил эмди, жавлон қил,
Кетди чўрилик даври, ўзлигинг намоён қил...
Севгили гўзал сингглим, сотмагай сени отанг,
Ол қалам бирлан қоғоз, касби илму урфон қил...

Афғонистонлик ўзбек шоираси Осифа Шодоб ҳам Ҳамзанинг «Ҳой, меҳнатчилар!» шеърига ўхшатиб, «Заҳмат чекинг» шеърини битган. Бу шеър ўзига хос жанговорлик ва ҳозиржавоблик руҳида ёзилган.

Ҳозирги афғон поэзиясида кишиларни меҳнат қилиш ва билим олишга чорловчи шеърлар кўплаб яратилмоқда. Туркман шоири Чориёр Раҳимнинг «Билим керак, иш керак» шеъри ана шу мавзуга бағишланган.

Саур инқилобидан кейин Афғонистонда ўзбекча «Юлдуз» ва туркманча «Гураш» газеталари чоп этила бошлади. «Юлдуз» газетаси саҳифаларида совет Ўзбекистонининг шоир ва адабиётшунослари асарлари ҳам чоп этилмоқда. Газетанинг 1980 йил, 2 декабрь сонида устод адиб Ойбекнинг «Йигитларга» шеъри чоп этилди. Маълумки, бу шеър ўз вақтида гитлерни фашистларни аёвсиз қиришга чақириқ бўлиб жаранглаган эди. Эндиликда «Йигитларга» шеъри афғон йигитлари учун мамлакатни душманлардан тозалашга даъват бўлиб янграмоқда.

«Юлдуз» газетаси саҳифаларида Ғафур Ғулом, Зулфия каби шоирларимизнинг шеърлари, адабиётшунос олимларимиз Воҳид Зоҳидов, Воҳид Абдуллаев, Азиз Қаюмов, Ботир Валихўжаев, Маҳбуба Қодирова, Суюма Ғаниеванинг Навоий, Бобур, Нодира каби шоирларимиз ижодларига бағишланган мақолалари босилган.

Ҳозирги кунда улуғ Навоий ижодини Афғонистонда ўн йил давомида мукаммалроқ ўрганиш учун бел боғланган. 1981 йили Афғонистон Фанлар академиясида, 1982 йили эса Қобул университетида Навоий ижодини ўрганишга доир илмий анжуманлар бўлиб ўтди, ўқилган илмий докладлар китоб ҳолида чоп этилди.

Тарихда дўстлик ва ҳамкорлик, адолатли ҳаёт учун кураш душманлик ва эскилик устидан ғолиб чиққанлиги кўп марта исботланган. Демократик тузумнинг узил-кесил ғалабаси учун курашаётган Афғонистон халқлари бу тарихий ҳақиқатни яна бир бор намойиш этмоқдалар.

Абдузуҳур АБДУАЗИЗОВ,
филология фанлари доктори, профессор.

ДЎСТЛАР УЧРАШУВИ

То Хоай (Вьетнам), Гауссу Диавара (Мали), Кабир Чоудҳури (Бангладеш), Али Тўқомбоев (СССР) С. МАҲКАМОВ фотолари

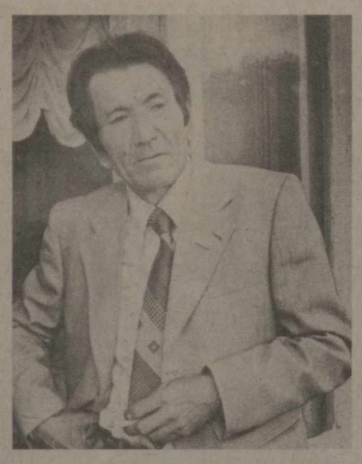

Ибройим ЮСУПОВ

ОРФЕЙГА*

Чал, дўстим, янгратиб тилла созингни,
Чал, қиёмат дардли номанг бир нафас,
Армон билан кетган сарвинозингни,
Бари бир, ҳеч кимса қайтара олмас.
Яратувчи кучдир улуғ табиат,
У ўзи табибдир, у ўзи—она.
Йўқ ердан бор қилар, аммоки фақат,
Ажалга у ҳам ҳеч топмагай чора.
Тошқинлар тўхтагай, тингайдир бўрон,
Қифарангдан чиққан сирли овозга.
Орзулингни чақиб ўлдирган илон
Бошин тошга уриб ўйнасин созга...
Сен ҳаммага тансиқ Йил қуши+ эдинг,
Эрка ўғли эдинг гул табиатнинг.
Сен унинг серилҳом куйчиси эдинг,
Арзандаси эдинг пок муҳаббатнинг.
Сулув Эвридика ишқида ёниб,
Мафтун этган эдинг у паризодни,
Шум, ичи қаролар шунда қизғониб,
Иқбол бидинингга кесаклар отди...
Узумнинг сувидир сеҳрли шароб,
Ичганлар ўзларин паҳлавон сезар.
Ишқ учун мардликни этсалар талаб,
Кўплар машаққатли сафардан безар.
Лекин сен безмадинг азобли йўлдан,
Кетдинг орзулингни сўраб олғали.
«Дунё» деб аталган тубсиз гирдобдан
Утдинг созинг билан боғлаб долғани.
Қатал Аид—қора зулмат подшоси,
Тахтда сукут сақлаб сени тинглайди.
Оппоқ соқолига томиб кўз ёши,
Инсонликнинг афзаллигин англайди.
Муҳаббат созининг кучи-қудрати,
Тош-метин жонни ҳам муздек эритар.
Шунда ҳукмдорнинг юмшаб юраги,
«Ёринг олиб кет» деб ижозат этар.
Лекин бу шунчаки алдамчи ўйин,
«Фалакнинг гардиши» лақабдир унга.
Ҳеч қайтиш бўлмагай йўлида унинг,
Сотилмас на давлат ва на шуҳратга.
Фақат инсон армонининг торидан —
Яралган дилнавоз тилсимли созинг.
Мангулик ҳақдаги баҳсларида
Буюк ҳунар кучи сўрар лавозим...
Айрилиқ шамоли ишқнинг гулханин
Гурлаб бир ёндирса, сўндириб бўлмас.
Ажал созанданинг олса ҳам жонин,
Муҳаббат номасин ўлдириб бўлмас.
«Муса сен ёр» бўлиб чиққан авжига,
Дўст йиғлаб, душманинг пушаймон
этсин.
Созларинг таралиб дунё юзига,
Олис авлодларнинг қалбига етсин.
Чал, дўстим, қиёмат номаларингга
Айрилиқнинг уйи куйгай илойим.
Мен ҳам армон билан кетган ёрим-ла,
Дийдорлашиб, сўзлашгандай бўлойин...

+ Орфей —қадимий грек афсонасида созанда йигит. Унинг севгилиси Эвридикани илон чақиб ўлдиради. Орфей ўз ёрининг жонини сўраб олиш ниятида ер ости подшолигига сафар этади. У зулмат подшоси қатал Аид олдида ўзининг кифара отли чолғу асбобини шундай дардли чаладики, натижада ҳукмдорнинг тош юраги эриб, унга ёрини олиб кетишга рухсат беради. Бироқ айрилиқ азобидан юрак—баҳри эзилган Орфей ёруғ дунёга чиқмасданоқ орқасига қараб қўйиб, шартини бузади. Шунда унга эргашиб келаётган Эвридика арвоҳ-кўланкага айланиб, кўздан ғойиб бўлармиш... (И. Ю.).

+ Йил қуши—афсонавий кўчманчи қуш.

+ Қорақалпоқ халқ куйи.

АРМОНЛАР

Буюк ва кичкина бўлар армонлар,
Мададдир умрга, кўнгилнинг нақши.
Улар юракдаги отмаган тонглар,
Бариси ҳақ ният, шу ери яхши.
Ёниқ юлдуз бўлиб чақирар сени,
Сузар кўк соҳилда оқ елкан бўлиб.
Юмшоқ тегар жийданинг ҳам тикани,
Уни кутганингда бекиниб турар...
Ёритар армонни умид ўтлари,
Аланга олади чўғ ғоялардан.
Эгарликсиз бўлар армон отлари,
Йиқиб кетар маҳкам тутмасанг ёлдан.
У гоҳ ҳунар бўлар сен ўрганмаган.
Илмда сен кутган сирли чек бўлар.
Шон ва шуҳрат бўлар сенга келмаган,
Сен тута олмаган оқ билак бўлар.
Эл хизмати учун от ёлин тараб,
Чопарсан армонлар чақирган ёққа.
Касалхона дарчасидан мўралаб,
Улар терак бўлиб қолар бир вақтда...
Яна йўлга чиқдинг армон етаклаб,
Бирига эришсанг, ўн армон тайёр.
Орзу боғларида гуллар этаклаб,
Ранг-баранг чечаклар унда барг ёяр.
Армон—умр ишқи, эртанги тонглар,
У туганмас булоқ лим-лим тўладир.
Бир авлод кўнглида кетган армонлар,
Бир авлод ишида бунёд бўладир.

Қорақалпоқчадан Гулистон МАТЕҚУБОВА таржимаси.

ШЕЪРИЯТ

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОНЛАРДАН ХАТЛАР

МАСЪУЛИЯТНИ УНУТМАЙЛИК

Сўнгги пайтларда адабиётимиз атоқли намояндалари тўғрисидаги хотиралар газета ва журналлар саҳифаларида тез-тез босилмоқда. Шубҳасиз, бу ҳодиса китобхонларни қувонтиради. Негаки, биз илгарилари, масалан, Лев Толстой, Максим Горький каби буюк рус ёзувчилари ҳақидаги эсдаликларни мароқ билан ўқиганмиз. Хотиралар адиблар ҳаёти, ижоди, асарларининг яратилиш тарихи, оилавий турмуши, муҳити, яъни дўстлари, ғанимлари ва ҳокозолар тўғрисидаги тасаввуримизни бойитган, эстетик завқ бағишлаган, ўша атоқли сўз санъаткорлари образининг кўз олдимизда тўлароқ гавдаланишига ёрдам берган. Албатта, ўзбек хотира навислигида ҳам ҳаққоний, қизиқарли, маҳорат билан ёзилган ёдномалар анча-мунча. Абдулла Қодирий, Садриддин Айний, Ойбек, Ғафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Мақсуд Шайхзода, Миртемир ва бошқа улкан ёзувчиларимиз ҳаётидан сўзловчи хотиралар орасида бундай ҳикоялар оз эмас. Бироқ кўпчилик китобхонларни ташвишлантираётган, хавотирга солаётган нарса бошқа. Матбуот саҳифаларини кузатаётган, телекўрсатувларни томоша қилаётган, нашр этилаётган мемуар тўпламларини ўқиб бораётган ҳар бир киши шундай ҳолга дуч келади: жуда кўп эсдаликларда ёднома қаҳрамони—ёзувчининг ҳаёти, ижодига хос муҳим воқеалар бир ёқда қолиб кетиб, хотиранависнинг шахси мана-ман, деб ўзини кўз-кўз қилиб туради —эсдалик автори хотира «қаҳрамони»га айланади ёки ижодга алоқаси кам турли-туман икир-чикир, майда гаплар (узундан узоқ тафсилотлари билан!) баён этилаверади, муҳим фактлар, воқеалар бузиб талқин қилинади. Яна шундай ҳоллар ҳам учрайдики, адибнинг ижодий ва шахсий қиёфаси сохталаштирилиб, унинг мураккаб ижодий тақдири жуда силлиқланади, оқибатда у ҳеч қачон адашмаган, бирор масалада ўйланмаган, иккиланмаган, умрида заррача хатога йўл қўймаган «фариштa»га айланади. Баъзан ёзувчини жўнлаштириб кўрсатадиган бачкана воқеаларга кўп эътибор берилади. Бу, албатта, китобхонни ишонтирмайди, ранжитади. Энг ачинарлиси, ёзувчи ҳақида нотўғри тасаввур туғдиради. Афсуски, кейинги вақтларда эълон қилинган А. Қодирий, Ғафур Ғулом, Миртемир, Ойбек ва бошқа улкан адибларимиз ҳақида ёзилган, ёзилаётган хотираларда ҳам биз айтган нуқсонлар тез-тез учраб қолмоқда. Бизнингча, барчамиз —энг аввало ёзувчилар, умуман зиёлилар, китобхонлар бундай номақбул ҳодисаларнинг олдини олишимиз зарур. Чунки тарих, келажак авлодлар сохтагарчиликни ҳеч қачон кечирмайдилар. Халқимиз асл фарзандларининг номларини пок сақламоғимиз, улар хотирасига доғ туширмаслигимиз керак. Бу — ҳаммамизнинг муқаддас бурчимиздир.

Исоқжон ҲАКИМОВ,
кимё фанлари кандидати, доцент

ЗАРУР ҚЎЛЛАНМАЛАР КЎПЛАБ ЧИҚАРИЛСИН!

Ҳурматли редакция! Биз қишлоқ мактаби ўқитувчилари газетани эътибор билан ўқиб борамиз. Ундаги, айниқса классик адабиётимизга доир илмий-оммабоп мақолалар, янги тадқиқотлар, баҳслар, тақризлар, қуюнчак газетхонларнинг чиқишлари бизда яхши таассурот қолдирмоқда.

Мен ўрта мактабда ўзбек тили ва адабиёти фанидан дарс бераман. Газета саҳифаларидаги мақолалар ёш авлодга пухта билим беришда ҳам қўл келмоқда. Ўқувчиларни сўз санъатининг сир-асрори, адиблармизнинг ҳаёти ва ижодидан хабардор қилишда ёрдамчи кўргазмали материаллар, техника воситалари катта аҳамиятга эга.

Истардикки, мактаб программасига киритилган классик шоирларимиз ғазаллари билан айтиладиган қўшиқлар жамланиб, серия тарзида катта грампластинкаларда чиқарилса. Бундай тадбир натижасида адабиёт кабинетларимиз ноёб хазина билан бойиган, ўқувчиларнинг классик меросимизга иштиёқи янада ортган бўларди.

Ўзбек совет адабиёти вакилларининг ҳам овозларини, асарларини шу усулда эшитиш, эшиттириш имкони яратилса, деб орзу қиламиз. Ҳозиргача фақат атоқли шоримиз Ҳамид Олимжон ҳақида диафильм чиққан деб эшитганмиз, бироқ уни топишнинг иложи йўқ. Ахир, бугунги кунда Ҳамза, Абдулла Қодирий, Ғафур Ғулом, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Зулфия, Шароф Рашидов каби адибларимиз ижоди хусусида ҳикоя қилувчи диафильмлар, қисқаметражли кинофильмлар яратиш ва кўпайтириш борасида жиддий ўйлаб кўриш керак.

Бундай нодир қўлланмалар маданий моллар магазинлари орқали сотиб юборилмасдан, область, район халқ маорифи бўлимлари базалари ёрдамида қишлоқ мактабларига ҳам етказилишини хоҳлардик.

Маълумки, «Ўқитувчи» нашриёти 1974 йили Алишер Навоий, 1979 йили Ҳамид Олимжон ва Ойбекнинг ҳаёти ҳамда ижодини ўрганишга доир «Мактаб кўргазмаси ва болалар кутубхонаси учун материаллар» қўлланмасини чиқарган эди. Ундан ўқувчиларгина эмас, ҳатто адабиёт ўқитувчилари ҳам кенг кўламда фойдаланардилар. Айни пайтда бундай қўлланмалар мутлақо топилмайди. Наҳотки, зарур қўлланмаларнинг тиражини кўпайтиришнинг иложи бўлмаса!

С. МАМАТОВА
Учқўрғон

САҲҲОФЛАРГА ЭЪТИРОЗИМ БОР...

Адабиётни севаман. Газета-журналларда чиқаётган янги-янги, бадиий бақувват асарларни излаб ўқийман. «Ёшлик» журналига ҳам обуна бўлганман. Бироқ бу ўринда мен журналда босилаётган асарлар ҳақида фикр билдирмоқчи эмасман. Мени бир нарса ранжитмоқда. Айниқса, кейинги пайтларда «Ёшлик»ни қўлга олганингиз ҳамоно варақлари бўлак-бўлак бўлиб, ажралиб кетмоқда, журнал жуда ёмон, омонат муқоваланмоқда. Ахир, журнал узоқроқ сақланиши, уни кўпроқ одам ўқиши керак-ку? Саҳҳофлар ўз вазифаларига масъулият билан муносабатда бўлишлари шарт! Бу — журналхоннинг ҳақли талаби, қолаверса, сифат масаласига эътибор айниқса кучайган ҳозирги давримиз шуни тақозо этади.

М. ХОЛИҚУЛОВ

Китобхонлар даврасида

СУТДАЙ САҲАРЛАРДА

ҲИКОЯ

БУГУН Камоланинг туғилган куни. У бир ширин туйғу билан боғ оралади. Тонгда ўзи парвариш этган шинам чорбоғчада қулф уриб ётган бир олам ящилликка термулиб турди. Битталаб кашнич, райҳон баргларидан терди. Жамбилларнинг яп-ғоғини силаб-сийпалади. Садарайҳон шохчасини қўлига олди, муаттар бўй димоғига урилди. У ҳузурданми, бошқа ўй биланми кўзини юмди. Анчагача ана шу ҳолатда ўтирди. Хушбўй, муаттар... Лекин меҳр... Меҳр йўқ-да бу гулларда, бу барглар да. Олам гўзал, табиат роҳатбахш. Бу фусунлар, гўзаллик ичра ақлинг адашади. Лекин меҳр, инсоний меҳр олдида буларнинг барчаси бир пул, шивирлади лаблари. Тонг нурига чайилган анвойи гуллар шаббодада силкинади, соҳибасининг дийдорига зордай саф тортиб, ифор таратиб турадиғ боғда.

Юраги таскин излайди. Ифори билан жар ёқасини тутиб ётган жийдазорга ўтади. Қишлоқнинг тонгги манзарасига бир зум маҳлиё бўлиб туриб қолади. Ҳа, умри дастгоҳлар шовқинида ўтган аёл бундай сокинлик қўйнида эзилади. Ўзи бошқарган машиналар гулдуросини қўмсайди, ҳамкасблари меҳрини қўмсайди. Қўшни боғда булбул чўзиб-чўзиб нола қилади. Қушнинг хонини ҳам аллақандай дардлидай туюлади унга. Лекин ажин босган чеҳрасига табассум ёйилади. Унинг кўнглида, рухсорида гул очилгандек яшнаб кетган. Қадрдон дастгоҳи... Олтин умр елдирмдай чопиб ўтди. Аёлнинг кўз нури не-не асарларни яратди. Қирқ йил давомида у тергган ҳарфлар, у тузган жумлалар асар бўлмай, нима? Унинг қўллари дастгоҳни бошқаришдан чарчамади. Унинг бардошлари майда мураккаб ишни бошқаришга чидайверарди. Чунки у дастгоҳини севарди. Худди боласидай севарди. Унинг меҳри-жонкуярлиги дастгоҳни эмас дастгоҳларни тиклашга, одамларга ҳамдард, устоз бўлишга етарди. Чунки у одамларни севарди, фарзандларини севганди севарди. Унинг вазмин табиати не-не синовлар-у шогирдлик мактабининг имтиҳонларига чидади.

Эътибор ОХУНОВА

Аёл негадир хомуш, лоқайд, астагина гуллар ёнига келди. Нигоҳида қандайдир соғинч, қандайдир паришонлик излари бордай.

Камола гулларга термулганча жим туриб қолади. Одамзод баъзан ана шу ҳайрат учун ҳам вақт тополмай яшайди. Гуллар ёнидан лоқайд ёхуд ошиқиб ўтиб кетаверади. Иш тиғиз, вақт шитоб, улғурмоқ зарур. Юмушлар, вазифалар, инсоний муносабатлар, мулоқатлар...

Эҳа, кўчада, уйда, идорада, давраларда... Гуллар учун вақт ажратмоқнинг ўзи кулгили туюлади баъзан. Камола ҳам буни энди ўйлаяпти, энди вақти етибди буни ўйлашга. Ана, икки йилдирки, у меҳнат пенсиясида. Одамлар тили билан айтганда роҳатда. Камола шу жойда қирқ йил меҳнат қилган ота уйини, меҳри, соғинчи, севинчи, дардларини қирқ йил бўлишган ҳамкасб дўстларини, устоз ва шогирдларини қўмсади. Ҳа, Камоланинг ёшлиги қолган бу ота уйида. Камолга тўлган чоғлари, муҳаббати, тугёнлари қолган шу ота уйда.

У босмахонада ишларди. Умрининг аччиқ-ширин дамларини ардоқлаган ота уйи худди узатилган қиздай энди унга бегона. Ота уйи тоза ҳаво, нон, муҳаббат, имон эди унинг учун.

Камола ўз касбини жондан севарди. Табиатни, ерни, гулларни боласидай ардоқларди. Мана, яшил полиз, чорбоғи. Лекин, бир умр шу ям-яшил чорбоғда хаёл сурғани вақти бўлмаган унинг. Эрта тонг йўлга отланар, станоги қошида тонгни қаршилар, яна шу станоги қошида қуёшни кузатиб уйига қайтарди. Ҳамма ишни йўл-йўлакай битиришга одатланган, йўл-йўлакай магазинга кириб ўтар. Овқат пиширишни ҳам қош қорайганда бошлар, идиш-товоқларни осмонга юлдузлар бодроқдай сочилган паллада йиғиб-териб олар, тунда китоб варақларди. Лекин ҳаётидан нолимас, меҳнати завқли, шогирдлари бир талай эди унинг. Умр дарё экан, оқиб ўтавераркан. Тўлқинлар бағрида кетган ёшлик негадир бориб-бориб ё армонга ва ёки тўйиб бўлмас бир лаззатли тушга айланаркан.

Камола ана шу ширин хаёллар билан чорбоғ ичида юрарди. Сабонинг ипак қанотларига илашиб келган райҳон иси димоғига урилди. Хушбўй... Лекин меҳр йўқ-да бу барглрда. Табиат инъом айлаган гўзалликдан унинг бағри ёзилмади, йўқ! Шаҳриёр оқиб турган анҳор томонга юрди. Ўйноқлаб оқаётган сув ҳам ғуборини ололмади. Унинг мавжларида ҳаяжон йўқ, у ўткинчи умрдай оқиб кетувчи сув, холос. Анҳорда эмас, аёлнинг кўксида бир тўлқин оқади. Нега одамзод кексаяди? Нега аёл қалбининг муҳаббати сўниш билмайди. Нега инсон қарийдию, меҳр қаримайди.

Камола кенг, гўзал бу оламга сиғмайди. Юраги таскин излайди. Ифори билан жар ёқасини тутиб ётган жийдазорга ўтади. Қишлоқнинг тонгги манзарасига бир зум маҳлиё бўлиб туриб қолади. Ҳа, умри дастгоҳлар шовқинида ўтган аёл бундай сокинлик қўйнида эзилади. Ўзи бошқарган машиналар гулдуросини қўмсайди, ҳамкасблари меҳрини қўмсайди. Қўшни боғда булбул чўзиб-чўзиб нола қилади. Қушнинг хонини ҳам аллақандай дардлидай туюлади унга. Лекин ажин босган чеҳрасига табассум ёйилади. Унинг кўнглида, рухсорида гул очилгандек яшнаб кетган. Қадрдон дастгоҳи... Олтин умр елдирмдай чопиб ўтди. Аёлнинг кўз нури не-не асарларни яратди. Қирқ йил давомида у тергган ҳарфлар, у тузган жумлалар асар бўлмай, нима? Унинг қўллари дастгоҳни бошқаришдан чарчамади. Унинг бардошлари майда мураккаб ишни бошқаришга чидайверарди. Чунки у дастгоҳини севарди. Худди боласидай севарди. Унинг меҳри-жонкуярлиги дастгоҳни эмас дастгоҳларни тиклашга, одамларга ҳамдард, устоз бўлишга етарди. Чунки у одамларни севарди, фарзандларини севганди севарди. Унинг вазмин табиати не-не синовлар-у шогирдлик мактабининг имтиҳонларига чидади.

Новдадеккина қизча пайтида у ҳаёт тақозоси билан босмахонага ишга келиб қолди. Дастлабига чўчиди. Шовқин-суронлар ичида ушоқдеккина бўлиб, увалиб кетмасмикинман деди. Лекин юрак деган бир қудратли куч бор эди одамда. Кўз қўрқоқ, юрак ботир. Бег ака деган тажрибали ишчи қизга устозлик қилди. Ўтмишнинг не-не ҳикматли китобларини варақлаган бу тажрибали қўллар қизчанинг нозик бармоқларига ҳарф териш санъатини ўргатди. Бег ота худди мана шу босмахонанинг, мана шу ишчи деб аталган одамларнинг ҳам отасига ўхшарди.

Камола бот-бот Бег отага тикилиб қўяр, отасиз ўсган жажжи юракнинг кемтик жойини шу ота меҳри тўлдириб тургандай бўларди унга. Камола бора-бора устозини ота деб чақирадиган бўлди... Кечагина шогирд эди-я, мана йиллар ўтиб пенсия ёшига ҳам етибди.

АЁЛНИНГ ўрнини, ўсойишини ўйлаб, унга пенсия тайинладилар. Йиллар давомида меҳнат қилдингиз, энди роҳат қилинг, дам олинг. Курортларга боринг, саёҳатларга чиқинг, дейишди. Кексалик тинчликни ёқтиради, девқомат дастгоҳларнинг шовқини толиқтириб қўяди, дейишди.

Роҳат нима у? Тўғри, ҳеч нимадан камчилиги йўқ. Лекин ўрмлар ичида ўрмсиз яшаб келади аёл. Ўсойишталик оғушида уйқусиз тонглар оттиради. Ҳамдард, ҳамкасб дўстларининг кулгусини, ташвишларини соғинади, қўмсайди. У хаёлининг тезучар ғиротида ҳар куни неча бор келиб кетади ота уйига. Уйқусиз киприкларига илинган зил-заминдай хаёлларини, орзуларини сўзламоққа келади. Қалбида оҳангдай туғилаётган қўшиқларини айтиб овутмоққа, овунмоққа келади бу ерга. У дастгоҳининг бағрига бир гўдакдай сингиб кетмоқ учун келади. У ҳар тонг дастгоҳини она бўлиб оғушламоқ орзусида йўлга чиқади хаёлан.

Аёлнинг вақти мўл— бахти мўл, — дейишади баъзан. Тўғри, ҳозир унинг вақти ҳам мўл, бахти ҳам. Лекин ўша мўл вақтни у чорбоғи ичида гул экиб, кўкат юлиб, экин суғориб, ип йиғириб, китоб варақлаб ўтказяпти. Унинг юраги тўла завқ, ғайратлар учун бу ишлар кам. У дастгоҳларини қўмсаябди. Вақти мўл, лекин бақувват қўллари бўш. Бу қўллар бир умр дастгоҳларни титратиб, ўйнатиб, сайратиб келган қўллар. Аёл ўша сертошқин дастгоҳининг ёнгинасида омонатгина қўйилган стол атрофида ўтказилган самимий гурунгларни қўмсайди, туғилган кунларда уриштирилган беҳашам қадаҳлар жарангини излайди.

У ҳар куни йўлга чиқади. Ўн километрлар масофадан, шаҳар чеккасидан келади. Баланд, кўкўпар бинога термулади. Мармар эйналардан аста кўтарилади. Кимлар уни туртиб ўтади. Кимдир четга ўтиб йўл беради, таъзим қилади унга... Ишчи аёлнинг қалбида ғурур ҳисси уйғонади. Ҳа, ишчилик ғурури! Ҳеч бир нима билан алмаштириб бўлмайдиган туйғу бу! Ишчи аёлнинг қадамлари шахдамлашди. У шогирдларини тезроқ кўришга ошиқади. Ҳали иш бошланишига анча бор, дастгоҳлар жимгина турибди.

Ана, у дастгоҳи қошида... Худди яхшиликка ўч, яшаришга интиқ одамдай кўзлари ярақлаб, машинасига термулади. Боғидан келтирган бир даста гулни вазага қўяди. Лаблари шивирлайди:

— «Ассалом, устоз! Бугун менинг туғилган куним. Сени зиёрат қилгани келдим. Олтмиш ёшга тўлибман, мана. Сен менинг ёшлигимсан. Сен менинг уриб турган юрагимсан. Сен менинг баркамоллигимсан. Сен менинг...» Камоланинг кўзлари жиққа ёшга тўлди... Аёл инсон умридан, меҳрдан ўзи учун ишқ маъбудаси бўлиб қолган иш қуролини силаб-сийпалайди. Юраги худди шу иш дастгоҳига ўхшаб дукуллаб ура бошлади. У дастгоҳга бош қўяди аста.

Ўтган олис йиллари худди босма ҳарфларнинг карвонидай кўз ўнгидан бир-бир ўта бошлайди. Шу станок тандасига бош қўйиб ухлаб қолган ва тонг оттирган чоғларида у жуда ёш эди.

Камола Бег отасига шогирд тушган пайтларини яна эслади. Кунлардан бир кун ота хушсурат бир йигитни бошлаб келиб қолди:

— Камола, қараб қўй мана бу лочинга, — деди, — сен унга иш ўргатасан. Янги авлод, янги ишчи авлодини тарбиялайсан сен ҳам. Ҳа, бўшашма, сен ҳам ўз мактабингни ярат... Камоланинг кулгиси қистади. Ўзи билан тепа-тенг йигитга қанақасига устоз бўлсин у. Хушсурат йигитнинг исми Анваржон эди. У Камола билан ёнма-ён дастгоҳда ҳарф тераради. Шоиртабиат бу йигитнинг ўзи ҳам гоҳо-гоҳо шеърлар машқ қиларди. Ёдида, Анваржон бир куни ана шундай машқларидан бирини ўқиб берувди:

Ўрмон шовулларди,
Шовуллар дарё.
Гулхан ловуллайди,
Ҳислар бир дунё.

Эсиз, Анваржон бошқарган дастгоҳ ҳам Камолага қолиб кетди. Уруш йигитни ўз комига тортди. Камола ҳар тонг ишга келганида йигитнинг станоги қошида бир зум тўхтаб қоларди, унинг қундуз қошлари кўз ўнгидан ўтгандек бўларди. Камола меҳнат деган буюк ишқни қалбига жойлаб, энг қийин йилларни шу икки станоги бошида ўтказди. Фронтга кетган йигит учун ҳам, ўзи учун ҳам меҳнат қилди. Бу дастгоҳ унга инсон умридан, меҳрдан қўшиқ айтар, ҳикоялар, ҳикматлар сўйларди. Анваржон жангдан қайтмади. Анваржонлар жангдан қайтмадилар. Бу изтиробдан одам эмас, машиналар ҳам мунғайиб қолгандилар асли. Камола ҳижрондан толган чоғларида шу икки станоги билан овунарди. Уни бир дақиқа ҳам бўш қўймайди. Ғуссага ботган дамларида станоги қўмакка келди унга. Шу бармоқлари билан Камола ҳарфларни эмас, ҳаёт отини, муҳаббатни, ишончнинг отини ёзарди. Тонг билан унинг ёзганлари ишқ бўлиб, нажот бўлиб оламга тараларди.

Камола ҳар тонг дастгоҳларини уйқудан уйғотарди. Уларнинг чанг-ғуборини артиб, эркаларди. Оҳиста нозик бармоқлар қўшиқ ноталарини босгандай ҳарфларнинг устида тўхтарди. Девдай машиналар нозик-ниҳол соҳибага индамайгина итоат этарди. Ёдида, урушдан сўнгги йиллар эди. Ҳа, шундай эди. Замон ўзгарди. Техника ҳам ўсди, такомиллашди, озода, ёруғ цехлар қурилди.

Камолага ҳам янги, қулай дастгоҳ ўрнатиб беришга қарор қилганликларини айтдилар. Эски дастгоҳларни олиб ташладилар, ўрнига янги кўркам дастгоҳларни ўрнатишди. Камола янги дастгоҳига қарамади ҳам.

У эски дастгоҳларнинг ёнидан кетмас, унинг тандасига бошини қўйганча юм-юм йиғларди. Не-не кунларни бирга ўтказдик, не-не суронларни тингладик сен билан... Беҳашам станоги қошида ўтирган Камолага дўстлари ҳайрон тикиларди ўшанда. Ҳа, одам-одамга меҳр қўйса бу табиий ҳол. Лекин одам темирга шунчалар меҳр қўйса бу, кулгили туюларкан.

Мана, бугун Камоланинг туғилган куни. Э-ҳа, қанча йиллар карвонлари ўтибди. Лекин бу карвонлар Камоланинг ёшлигини олиб ўтибди-ю, юрагига, меҳрига тегмабди. Бу меҳр оловланибди, яна яшарибди ҳатто. Камола дастгоҳи қошига келди. Унга термулиб турди. Бўш турибди. Ўтиргиси келди. Йўқ, уни ёшлар бошқаради ҳозир. Бу нурсиз кўзлар ҳарфларни жой-жойига қўйиб термоққа қийналади. Бу қўллар ҳарфлардан қўшиқлар ёзмоққа ожизлик қилади ҳозир. Бу хотиралар дафтарига эртанги, индинги кунлар қўшиғини битмоқ учун аёл юрагидаги туғёнлар етадими!

Камола дастгоҳи ҳузурида ҳайкалдай қотиб туриб қолди. Дастгоҳи ҳам жим. Бу аёлни танимагандай... У муҳаббат деган туйғуни шу ерда, станоги бошида илк бор туйған эди. Яна ўша гулхан оловида исинмоққа келади. Ҳар гал мармар зиналарни босиб кўтарилаётганида бир фикр хаёлини пармалайди: Нега инсон кексаяди? Меҳр нега қийнайди одамни? Камола кипригига илинган аччиқ томчини бармоғи билан сидириб ташлайди. Йўқ, у кўз ёшини кўрсатмоқчи эмас.

... СУТДАЙИН саҳарда чорбоғ оралаб бир аёл юрибди. Гул дасталаган бармоқлари кун санайди. Эндигина икки кун бўлибди бориб босмахонани зиёрат қилиб келганига. Биринчи бор юрагига ўйноқ солган тоза, беғубор азиз муҳаббатини, сўзланмай дил тубида қолиб кетган гўдак, етим муҳаббатини қўмсаб келяпти.

Ана, у станоги қошида. Яшариш, яшилликка ўч дарахтдай шивирлаб турибди:

— Ассалом, устоз. Ассалом, дорилфунунним!

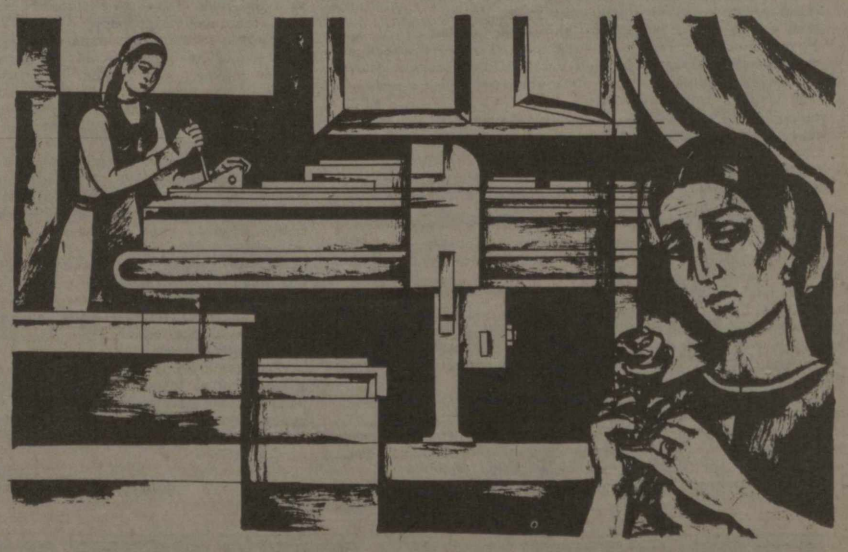

Расмин Т. САЪДУЛЛАЕВ чизган

ПРОЗА

СУРАТДА: учрашув қатнашчилари

Ветеран! Бугунги кунда бу сўз замирида кўпни кўрган, бебаҳо тажриба соҳиби бўлган зукко отахон ва онахонлар кўз олдимизда гавдаланади. Айниқса, партиямиз ветеранларнинг жамиятдаги ўрнига юксак баҳо бермоқда. КПСС Марказий Комитети Снёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Ш. Р. Рашидов республикамиз партия ва меҳнат ветеранлари билан бўлган учрашувда бундай деди: «...ўзларининг қалб ҳароратларини ёшларни тарбиялашга сарфлаётган, пропагандист ва мураббийлар бўлган ветеранларнинг гражданлик позицияси бениҳоя зўр ҳурмат, ҳаққоний таҳсин ва ифтихорга сазовордир». Ҳозир жойларда партия ва меҳнат ветеранлари билан учрашувлар бўлиб турибди. Улардан бири Самарқанд областидаги «Пастдарғом» совхозида бўлиб ўтди. Мароқли ўтган бу учрашувда шу кунининг энг долзарб ва ҳаётий масалалари тилга олинди.

Ветеранлар гурунгида Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси, Ҳамза мукофоти лауреати Назир Сафаров ва таниқли адабиётшунос, «Литературное обозрение» журнали шарҳловчиси В. Д. Оскоцкий қатнашдилар.

Ветеранлар учрашувида суҳбатни Назир Сафаров бошлаб берди.

ТАБАРРУК ОТАХОНЛАР ДАВРАСИДА

Назир САФАРОВ. Яқинда ташкил топганлигининг 60 йиллиги нишонланадиган бу совхоз оқсоқоллари билан учрашиш биз учун бениҳоя мароқлидир. Негаки, бугунги даврамизда шу хўжаликни тузишда актив қатнашган кишилар, уни даврнинг долғали йилларидан опичлаб ўтган табаррук инсонлар иштирок этишяпти. Сизлар билан учрашганда яна кўз олдимизда 30-йилларнинг дадил қадами ва уруш даврининг бутун қийинчиликлари яққол гавдаланади. Халқимизда «Қари билганни пари билмас» деган нақл бор. Кўп нарса билиш учун кўпни кўриш керак, деган маъно беради бу ибора. Сизлар тўплаган тажриба хўжаликни моҳирона юритишда қўл келиши турган гап...

Парда НИЕЗОВ. Тўғри айтасиз, Назир ака. Мен шу ерларни бойлар қўлидан деҳқонларга олиб берилганлигини кечагидек эслайман. Ўшанда ёш, кучга тўлган йигитча эдим. Атрофда бўлаётган ўзгаришлар аҳлимни шоширар, кучимга куч қўшарди. Совхозда узоқ йиллар бригада бошлиғи бўлиб ишладим. Ток экиб, узум етиштириш тажрибасини йиллар мобайнида тўпладим. Эндиликда ҳар қандай ток баргига қараб, унинг ҳолатини, нималарга эҳтиёж сезаётганлирини айтиб бера оламан. Агар яна ёш йигитча бўлиб қолсам, албатта, ўз кучимни совҳибкорликка сарфлаган бўлардим. Чунки шу касбдан барака топдим, ёл назарига тушдим. Кимнинг ёшликдаги орзуси армон бўлиб қолса, фарзандлари рўёбга чиқариши мумкин экан. Мен техниканинг қудратига қойил қолиб, унинг тилини билмаганимга афсусланардим. Ўғлим Боймирза шу касбнинг этагидан тутди. Энди армоним ушалди. Билим ва тажрибамни ёшларга ўргатяпман. Бизга шундай шароит яратиб берган партия ва ҳукуматимизга минг раҳмат!

Рифқат ВАЛИЕВ. Парда ака хўжалик ташкил топган илк кунлардан ишлаётган бўлса, мен бу ерда 1952 йилдан буён меҳнат қиламан. Бу даврда хўжалик ўз қаддини тиклаб олган эди. Совхозда ўттиз йил бригадирлик қилдим. Пенсия ёшига етганимда мени кексалик гаштини суринг, деб иззатикром билан пенсияга чиқаришди. Пенсияга чиқдиму, ишсиз юришга кўниколмадим. Кейинроқ ўрганиб кетарман, деб ўйладим. Тобим қочиб, врачга мурожаат қилгандим, соппа-соғсиз деди. Шунда менга фақат меҳнат етишмаётган экан, деган хулосага келдим. Совхоз раҳбарлари илтимосимни тўғри тушуниб, менга мос иш топиб беришди. Мана, далага чиққанимдан буён саломатлигим жойида. Меҳнат фақат кишини улуғлабгина қолмай, унга кучқувват, саломатлик ҳам бағишлашини ўз тажрибамда кўрдим.

Мирза ХОЛИҚОВ. Бу йил саксон иккинчи баҳорни қаршиладим. Бутун умрим совхознинг боғ ва токзорларида ўтди. Ишлаб кам бўлмадим. Обрў-эътибор топдим. Оиламизда ҳам, совхозда ҳам энг эътиборли касб — бу механизаторлик. Олти фарзандим бор. Ўғилларим Шоймирза, Боймурод трактор ҳайдашади. Ўғил-қизларим, келиним, набираларим, қолаверса, эвараларимдан иборат катта бир бригада тузганмиз.

Н. С. Сиз бошлиқ сулола совхознинг суянган тоғи бўлиб қолганлиги билан табриклайман. Шу ўринда бир савол берсам. Совхознинг ҳозирги ривожидан кўнглингиз тўлами?

М. ХОЛИҚОВ. Хўжалигимизда мева ва узум етиштириш тобора кўпайиб бораётганлиги бизни қувонтиради. Мен замонавий техниканинг мўъжизакор қудратидан ўз ўрнида фойдаланаётган ёшларимизга балли дейиш билан бирга узумнинг ноёб навларини кўпайтириш истагини билдирмоқчиман. Айни пайтда хўжаликда етиштирилаётган ноз-неъмат эл дастурхонига қайси йўллар билан қандай ҳолатда етиб бораётганлиги соҳибкор учун муҳимдир. Масаланинг шу томонлари ҳисобга олинса, боғбон меҳнати мазмунли бўлади, дўконларда арзон маҳсулот кўпаяди.

Н. С. Сиз, Нарзиқул, бир нарса демоқчисиз чамаси?

Нарзиқул ХОЛМУМИНОВ. 1936 йилдан буён совхозда ишлайман. Улуғ Ватан уруши пайтида Курск ёйидаги ҳаёт-мамот жангларида иштирок этдим. Фашист босқинчилари мамлакатимизнинг боғ ва токзорларини пайҳон қилганини кўриб кўзимга ёш келган... Агар шу жангу жадаллардан соғ-омон борсам боғларни кўпайтираман, бутун кучимни ерга бағишлайман, деб дилимга тугиб қўйдим. Урушдан қайтгач, яна жонажон совхозимизга келиб оила қурдим, беш фарзандним отасиман. Хуллас, орзуларим рўёбга чиқди.

Тўлак ХОЛМУРОДОВ. Мана, қирқ етти йилдирки, совхозда ишлаб келяпман. Уруш бошланганда қишлоғимиздан бир тўп йигит Ватан ҳимоясига отландик. Улардан бир қисми фронтдан қайтмади... Қуролдошларимиз учун ҳам меҳнат қилдик... Олти фарзанд кўрдим. Ўғилларим Нормурод ва Сафарбой техникани бошқаришяпти. Набиралар тарбияси ҳам каминанинг зиммасида. Ўринбосар керак-да, ахир.

Н. С. Бўлмасам-чи? Яқинда «Правда» мухбирлари билан бўлган суҳбатда ўртоқ Шараф Рашидов «Инсон характери, унинг ҳаётга муносабати оилада шаклланади» деганда, ана шу Сиз айтган тарбияни назарда тутган.

Т. ХОЛМУРОДОВ. Жуда тўғри. Шунга мен бир мисол келтирай. Хонадонда бир сигир, бир неча қўй, товуқ боқамиз. Уларга ўт ўриш, сув бериш ҳам вақтни талаб қилади. Набиралирим бу юмушни эпчиллик билан бажаришади. Қарабсизки, ҳам шахсий хўжаликда чорва маҳсулоти етиштириляпти, ҳам болаларда меҳнатга меҳр туғиляпти. Қишлоғимиздаги ҳар бир хонадонда шундай.

В. ОСКОЦКИЙ. Мен Тўлак бободан бир нарсани сўрамоқчиман. Айтингчи, ҳозирги ёшлардан мамнунмисиз?

Т. ХОЛМУРОДОВ. Ёшлик— бу умрнинг қайтмас баҳори. Афсуски, буни тушуниб етганлар бор, етмаганлар бор. Умрини беҳуда ўтказмаётган, халққа наф келтираётган ёшларни беҳад қадрлайман. Гуруч қурмаксиз бўлмаганидек, ёшлар орасида ҳам баъзан такасалтанглари учраб қолади. Киши фарзанд кўрмай туриб ота-она қадрини билмайди, деган нақл бор. Лекин баъзи ёшлар уч-тўрт боланинг отаси бўлиб қолишса ҳам ота-она қадрига етишмайди... Бундай тантиқ, эркатой болаларнинг пайдо бўлаётганига бош сабабчи яна ўша ота-онанинг ўзи. Чунки улар болаларни меҳнатга жалб қилишдан кўра, яхши кийинтириш, яхши едиришга зўр берадилар, ҳатто ножўя йўлларга кира бошлаганини кўриб туриб кўз юмишади. Мен етмиш беш йил умр кўрдим. Шундай бир ҳолни кузатиб келаман: ким ўз отасининг иззатини жойига қўйса, фарзандларидан ҳам ўша ҳурмат қайтади... Ахир, қуш уясида кўрганини қилади-да.

Н. С. Раҳмат! Энди сўз навбатини Олтин Юлдузли отага берсак...

— Мен Холиқул НОМОЗОВ бўламан. Тенгдошим Тўлакбой жуда тўғри гапни айтди. Ёшларни айблашдан олдин уларни қандай тарбия қилаётганимиз ҳақида ўйлашимиз керак. Биз қарияларни бу ерга тўплаб, фикр сўраётганликларинг учун раҳмат. Шу даврада ўтирибман-у, хаёлим болалик, йигитлик йилларимга қараб кетди. Асли оқдарёликман. Ота-онам ёшлигимда оламдан ўтиб кетди-ю синглим иккаламиз шу совхозга бир қадрдонимизни қора тортиб келдик. Совхоз бошпана берди. Ака-сингил меҳнатга киришиб кетдик. Энди қаддимизни ростлаб олган эдикки, уруш бошланиб қолди. Ҳаддан ошган фашистга қарши жангга биз бормасак, ким борарди?! Синглим йиғлаб-йиғлаб мени фронтга жўнатди. Уч йил жанг қилдим. Кўраси кунимиз бор экан, ғолиблар қаторида қайтдим. Ишга киришиб кетдим. Ўша пайт звенога бошман. Кунни тунга улаб меҳнат қилдик. Мана, мусобақадошим Парда Ниёзов айтсин.

П. НИЕЗОВ. Мусобақадошлигимиз рост. Гектаридан икки юз центнердан кўпроқ узум бериб, бу киши Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвонига сазовор бўлдилар... биз аро йўлда қолдик.

Н. С. Мусобақада ютказдингизми?

П. НИЕЗОВ. Ҳа, қаранга, атиги йигирма центнер етмаса.

Н. С. Ўзимча қилиб айтганда, кимўзарнинг маъноси шу экан-да.

П. НИЕЗОВ. Холиқул акам Қаҳрамонлик юлдузини олган бўлсалар, биз ҳам қуруқ қолмадик, орден олдик.

Н. С. Нарзулла Алиевич, совхоз босиб ўтган йўлни тўлароқ шарҳлаб бермангиз.

Нарзулла КОЗИМОВ. Ўттиз йилдирки, шу совхозда директорман. 1952 йилда хўжалигимиз олти юз тўқсон тонна узум етиштирган бўлса, эндиликда ўн икки минг тонна узум учун кураш кетяпти. Ҳар йили беш миллион сўм атрофида даромад қиламиз, унинг икки ярим—уч миллиони соф фойдадир. Хўжалигимизнинг мамлакатда энг рентабелли совхозлар қаторидан жой олишида шу даврани тўлдириб ўтирган отахонлар ва ҳозир бу ерда қатнашаолмаётган ветеранларнинг хизматлари катта. Отахонларнинг мисқоллаб тўплаган тажрибаси бугунги кунда катта самара бермоқда. Мен бир муҳим фактни тилга ола қолай: кейинги саккиз йил мобайнида тўрт марта Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида, тўрт марта республика мусобақасида ғолиб чиқиб, байроқ олдик. Ўтган йилги эришган ютуқларимиз учун совхозимиз номи республика «Меҳнат Шуҳрати» китобига битилди.

Биз вақти-вақти билан отахонлардан маслаҳат олиб турамиз. Масалан, 1976 йилгача иқтисодий кўрсаткичларни кўзлаб, узумнинг нуқул винобоп навларини етиштирганмиз. Кексаларимиз хўраки узум навлари йўқолиб кетаётганлигини ташвиш билан айтдилар. Биз уч юз эллик гектар ерда хўраки навли узумларни ўстирдик...

Н. С. Маълумот беришингизга қараганда, Нарзулла Алиевич, йил давомида қарийб ўн беш минг тонна узум ва мева етиштирилаётган экан. Бунча маҳсулот қаерга кетяпти?

Н. КОЗИМОВ. Мана, масалан, бугун ўн тоннага яқин узумни Самарқанд шаҳрининг Сиёб ва Боғишамол районлари, Советобод районидаги Каттақўрғон шаҳри савдо ташкилотларига жўнатдик.

Н. С. Шаҳар ва район бозорларида совхознинг ўз намунавий дўконини очиб, савдо қилиш имкони йўқми?

Н. КОЗИМОВ. Ҳозирча буни тажриба қилиб кўрганимиз йўқ.

Н. С. Шундай қилинса ёмон бўлмасди. Халқ, агар таъбир жоиз бўлса, пешона тери билан етиштирилган ноз-неъматларни бевосита колхоз-совхоз дўконидан харид қилса, нур устига нур бўларди. Айтишингизга кўра олинаётган соф фойданинг ўн саккиз — йигирма проценти совхоз ихтиёрига қолар экан. Бу катта маблағ. Ана шу сармоя нималарга сарф қилинади?

Н. КОЗИМОВ. Сарф қиладиган жойлар кўп. Мактаб битди, болалар боғчаси битиш олдида.

Н. С. Маданият саройингиз борми?

Н. КОЗИМОВ. Лойиҳаси бор.

Н. С. Шундай қудратли, бой, олтмиш йиллиги нишонланадиган хўжаликнинг маданият саройи йўқлигига ишонгиси келмайди одамнинг... Бугунги суҳбатимизда жуда кўп фойдали гаплар айтилди. Ўз меҳнат фаолиятини ер билан боғлаб, катта ҳаётий тажрибага эга бўлган сиз ветеранларнинг қалб сўзлари бугунги кунда, айниқса, қадрлидир. КПСС Марказий Комитети , Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми раиси ўртоқ Ю. В. Андропов партия ветеранлари билан бўлган учрашувда сермазмун нутқ сўзлади. Ана шу нутқда даврамизнинг энг муҳим вазифалари кўрсатиб берилган. Юрий Владимирович «... партиянинг ҳар бир ветерани, ҳар бир меҳнат ветерани ёшларнинг мураббийси бўлиши керак» деди. Сизлар мураббийчиликда ҳам анчагина тажриба орттиргансизлар. Айни пайтда ишни яхши ташкил қилиш ва меҳнат интизомини мустаҳкамлашда сизларнинг бой тажрибангиз қўл келган. Совхоз аҳолисининг уч баравар кўпайганлиги — мактабни битирган ёшларнинг қишлоқда қолиб меҳнат қилаётгани бунга яққол мисол бўла олади. Ўрта ҳисобда ҳар бир ишчи ойига икки юз қирқ сўмдан ҳақ олиб турса, бу жиққаси мой, буни ташлаб қаерга ҳам борарди. Қулинг ўргилсин уй-жой, телевизор, автомашина, кутиубхона, сигир бузоқ, қўйэчки, товуқ, хуллас, озиқ-овқат муаммоси ҳал қилинган бўлса, яна нима керак. Ҳа, ҳаммаси бору маънавий эҳтиёж, маданият саройи қурилиши пайсалга солинмаслан тезроқ қад кўтарса айни муддао бўларди.

Суҳбатни Ш. ЖАББОРОВ ёзиб олди

ҲАЁТ МАСАЛАЛАРИ ВА АДАБИЁТ

✦ Асарнинг уч мезони: таҳлил теранлиги, қамров кенглиги, бадиийлик юксаклиги ✦ Жанрлар имкониятидан тўла фойдаланайлик ✦ Адабиётнинг фан, маориф, маданият ва санъат билан алоқаларига доир ✦ Илмий-бадиий адабиёт ✦ Эстетика фани муаммолари✦

Раҳимжон ОТАЕВ

ТЕРАНЛИК, КЕНГЛИК, ЮКСАКЛИК

«Адабиёт — ҳаёт дарслиги, халқ тарихининг бадиий йилномаси», «ёзувчилар — киши руҳининг инженерлари», деган гапларни кўп такрорлаймиз. Бўлар шунчаки шоирона ташбеҳлар эмас, теран асосли, мантиқли таърифлардир.

Доҳиймиз Карл Маркс Фридрих Энгельсга ёзган мактубларидан бирида: «Дўстим, кечирасан, хатни шошилиб ёздим, шу сабабли у чўзилиб кетди Вақтим бўлганида эди, қисқароқ қилардим», деб изоҳ беради. Бир қарашда ғалати гап. Аслида, доҳиймиз демоқчики, киши ўз фикрини батафсил ўйлаб, ҳар бир сўзни салмоқлаб кўргандагина уни ихчам ифодалашга имкон туғилади.

Маълумки, бадиий адабиёт баъзи «сермаҳсул» ижодкорлар хаёл қилганларидек, «бир фикрни ўнларча саҳифаларда ифодалаш» эмас, аксинча, ўнлаб фикрни бир саҳифага жо этиш санъатидир. Албатта, фикрни ихчам ифода этиш бадиийлик мезонларидан бири, холос. Лекин бу маҳорат борасидаги муҳим ўлчовлардан биридир. Демак, бадиий асарларга баҳо беришда бу ўлчовни сира четлаб ўтиб бўлмайди.

Сўнгги пайтларда адабиётимизда қатор янги асарлар дунёга келди. Булар орасида йирик романлари, қатор қисса, ҳикоя ва очеркларни кўрамиз.

Бугунги ҳаётимиз муаммолари кўтарилган «Сўнгги барҳан» ҳақида ҳам, Беруний ва Ибн Сино ҳаёти орқали «кўҳна дунёнинг ғалати ўйинлари» акс эттирилган роман тўғрисида ҳам танқидчилигимиз анча-мунча фикр билдиргани учун биз уларга кўп тўхталмай шу йил яратилган бошқа баъзи асарлар ҳақида мулоҳаза юритишни лозим кўрдик.

Таниқли шоир Шукрулло Бутуниттифоқ китобхонида катта қизиқиш уйғотган «Жавоҳирлар сандиғи» асарининг иккинчи китобини эълон қилди. Халқимиз асрлар бўйи севиб мутолаа этиб келган «Қобуснома», «Гулистон», «Баҳористон», «Маҳбуб ул-қулуб», «Нодир воқеалар» (Аҳмад Дониш) каби машҳур асарларга ҳамоҳанг бу китобда муаллиф ҳаётий тажрибалари ва фалсафий-бадиий умумлашмаларини ифодалашни ўз олдига асосий мақсад қилиб қўйган. Ёзувчи иккинчи китобида аввалгисидан кўра «кенгроқ майдонга чиққан»: муҳаббат, инсоф, журъат, ишонч, эътиқод каби азалий фазилатлар ҳақидаги фалсафий-бадиий мушоҳадаларини ифодалаган. Муаллиф севги ҳақида ривоятлар ва ибратли воқеаларга асосланган ҳолда чуқур фалсафий мулоҳаза юритади. Тўғри, бу мавзудаги кўплаб илмий қарашлар, рисолалардан атрофлича хабардор бўлмаганлиги учунми, китобда, гоҳо жўнроқ гаплар ҳам учрайди. Бадиий тасвир ўрнини эгаллаган бундай илмий-маърифий гаплардан қатъий назар, асарнинг иккинчи китоби ҳам адабиётимизда ўзига хос ибратли ҳодиса эканини таъкидлаш керак.

Ўткир Ҳошимовнинг «Квазарлар» кичик қиссаси ҳам китобхонда маълум қизиқиш уйғотди.

Ҳаётда шундай одамлар бўладики, улар қалбни ғалаёнга келтириб, туйғулар кўзини очиб, ҳаётни фавқулодда бир куч билан ёритиб юборади. У ота-онадир, ўқитувчидир, ё бошқа одамдир — ўша одам бола руҳида ўчмас из қолдиради, унинг учун порлоқ бир сиймога, квазарга айланади. Асар қаҳрамони Рустамов ёш авлод вакили Тошпўлат учун ана шундай квазарлардан. Қиссада у болаларга ҳозирги илм-фан ғаройиботларидан сўзлайди, меҳрибонлик кўрсатади. Бироқ, афсуски, унинг квазардек кучли нур таратиб турган руҳий дунёси қиссада деярли очилмай қолган. Агар муаллиф асарда айтмоқчи бўлган фикрини янада теранлаштиргани, Рустамовнинг квазарлик табиатини бу номга муносиб тарзда ёритиб берганида қисса адабиётимизда воқеа бўлар эди. Ҳозирча қисса нима учун «Квазар» эмас, «Квазарлар» деб номлангани ҳам ноаниқ бўлиб қолган. Ахир, Омонулла Рустамов Тошпўлат учун ягона квазар-ку?..

Албатта, адабиёт фақат баркамол асарлардангина иборат бўлавермайди. Қолаверса, ҳар қандай бадиий асар ҳаёт дарслиги сифатидаги вазифасини турли даражада ва ўзига хос йўллар билан адо этади. Бир асарда қаҳрамон руҳий дунёсига теран кириб бориш, бошқасида инсоний муносабатларнинг ранг-баранг қирраларини кенгроқ миқёсларда қамраб олиш, яна бирида эса ҳаёт ҳақида юксак бадиий-фалсафий умумлашмалар бериш, улкан муаммоларни кўтариб чиқиш етакчилик қилиши мумкин.

Тоғай Мурод «От кишнаган оқшом» қиссасида Зиёдулла чавандознинг одамлар ва отга муносабати, дунёқараши ва руҳияти анча теран таҳлил этилади. Бироқ асарда, менингча, Зиёдуллани қуршаган муҳитдаги муносабатлар кенгроқ ва чуқурроқ тасвирланганда, улар замиридан келиб чиқувчи фалсафий-бадиий умумлашмалар юксак бўлганда асар фақат ютган бўларди.

Том маънодаги адабиёт бирёқламаликни, тақлид, фикрий такрор, юзакликни ёқтирмайди... Адабиётимизда анча мунозарага сабаб бўлган «Отойининг туғилган йили» қиссасидан кейин истеъдодли ёш адибимиз Эркин Аъзамов «Жиян» деган ҳикоясини эълон қилди.

Ҳикояда аспирант Даврон Бўроновнинг руҳида рўй бераётган ғалаёнлар анча мароқли тасвирланади. Асарда замоннинг кескин суръати ва инсонийлик туйғуларига боғлиқ зиддиятлар орқали ибратли фикр ифодаланади. Лекин Даврон Бўронов асли ким, у қанақа одам —масаланинг бу томони китобхонга ноаниқ қолади. Фараз қилингки, сиз — аспирантсиз, умуман эмас, фаннинг муайян бир соҳаси бўйича илмий иш олиб бораётирсиз, қўшимча боб ёзиш тараддудидасиз. У ҳақда ўйлар экансиз, қўшимча бобнинг «ичига киришингиз» — бобнинг мазмуни ҳақида ҳам ўйлай бошлашингиз табиий. Демоқчимизки, ёзувчи қаҳрамон руҳиятига чуқурроқ кириб борганида эди, кўз олдимизда аллақандай мавҳум аспирант эмас, биронбир соҳа бўйича мутахассис — конкрет одам бутун руҳий кечинмалари билан аниқ гавдаланган, ҳикояда ифодаланаётган фикр эса янада равшанлашган бўлар эди.

Биз кўпинча ижодкорларни ҳаётни ўрганишга даъват этамизу уларнинг илм-фан, маориф, санъат ва маданият негизларини пухта ўзлаштиришларига етарли эътибор бераверма йми з. Ҳолбуки, ижтимоий ва илмий-техник инқилоблар асрида фан, маданият, маориф ва санъатнинг лоақал биронбир соҳасига чуқурроқ кириб бормасдан туриб, бадиий усулларни ҳар қанча моҳирона қўллаймайлик, ҳаётдан сабоқ берувчи етук асар яратиш армиамаҳол. Космонавтика, кибернетика, генетика, медицина, экология ва бошқа аниқ фанларни айтмаган тақдирда ҳам, лоақал фалсафа, педагогика, психология, этика, эстетика каби киши руҳиятига бевосита дахлдор фанларга, маориф, санъат ва маданиятга доир биронбир жиддий муаммони эҳтиросли очерк, эссе ва проблематик мақолаларда кўтариб чиқиш фикрсиз, жимжимадор гаплардан иборат баъзи «асар»лардан фойдалироқ.

Шу жиҳатдан олиб қараганда, атоқли ёзувчимиз Ш. Рашидовнинг «Правда» газетасида эълон қилинган публицистик мақолаларида нафақат саноат, қурилиш ва қишлоқ хўжалиги масалалари, балки одоб-ахлоқ, ҳалоллик, камтарлик, ватанга садоқат муаммолари ўртага ташланганки, бу уларнинг бадиий-эстетик қимматини янада оширади. Худди шундай фазилатларни биз Сарвар Азимов, Назир Сафаров, Мирмуҳсин, Р. Файзий, Л. Қаюмов, Ш. Убайдуллаев публицистикасида ҳам кўрамиз. Сўнгги йилларда эса публицистикада ўрта ва ёш бўғин адиблари ҳам намуна кўрсата бошладилар. Бу ўринда биз Эмин Усмоновнинг «Ер—коинот гули» китоби, Ўткир Ҳошимовнинг мактаб болаларининг ўқиши, одоб ва ахлоқига бағишланган мақолаларини кўзда тутмоқдамиз. Аминмизки, Э. Усмонов экология фани, инсон ва табиат муносабатларининг тарихий, ахлоқий ва психологик жиҳатларига, Ў. Ҳошимов ҳозирги замон педагогика, психология, демография, социологик фанларининг ўзак масалаларига қанчалик теран кириб борсалар, ҳозирги илк «бадиий эмоционал сўзлар»нинг илмий, маърифий ва маданий жиҳатларини теранлаштиришга шу қадар эҳтиёж сезадилар. Бундай теранлашув мазкур ижодкорлар учун ҳам, адабиётимиз учун ҳам фақат фойда келтиради, холос.

Қани энди, ҳозирги адабиётимизда фан, маориф, маданият ва санъатнинг турли жабҳалари бўйича образли мушоҳада юрита оладиган кўплаб ижодкорлар етишиб чиқса-ю, ўзбек китобхонига бу соҳаларнинг кечаги куни, бугуни ва эртасини содда, ширали тилда ёритиб берувчи илмий-бадиий асарлар яратилса! Қардош халқлар, айниқса рус ва жаҳон адабиётида сўз санъатининг муҳим бир соҳаси — илмий-бадиий адабиёт (научно-художественная литература)нинг жуда кўп баркамол намуналари мавжуд: Андре Моруа, Георг Эберс, Анатолий Виноградовнинг илмий-тарихий романлари, «ЖЗЛ», «Эврика» сингари сериялар, Василий Белов, Виктор Астафьев каби адибларнинг асарлари, рус танқидчиси Юрий Рюриковнинг «Уч майл», қозоқ олими Эшонбой Қоракуловнинг «Қирқ сўроқ» китоблари... Бизда эса бу хилдаги асарлар ҳали куртак ҳолида эканини тан олишимиз керак. (Албатта, илмий-фантастик асарларимиз бундан мустасно.) Қолаверса, фан, санъат, маориф ва маданиятимизнинг атоқли арбоблари, айтайлик, бир пайтлар Тошмуҳаммад Қори-Ниёзий яратган «Ҳаёт мактаби» сингари асарлар ёзишга журъат қилмаётган эканлар, бу бўшлиқни тўлдириш ҳам, шубҳасиз, ёзувчилар зиммасига тушади.

Рус совет адабиётида сўнгги йилларда хусусан инсоний туйғулар масаласи кенг ёритилмоқда: «Литературная газета» ва бошқа марказий газета -журналларда «Туйғулар қашшоқлашмаяптми?», «Лириклар ва физиклар», «Муҳаббат ва демография» каби мавзуларга бағишланган кўпгина баҳс-мунозаралар олиб борилди. Айниқса, санъат, адабиёт аҳли, жумладан, М. Пришвин, В. Шукшин, В. Розов, С. Михалков каби адибларнинг мақолаларидан иборат «Туйғулар маданияти» тўплами, Евгений Богатнинг «Туйғулар ва буюмлар», Лев Экономовнинг «Бизнинг туйғулар оламимиз» асарлари кенг китобхонлар оммасида яхши таассурот қолдирди. Зеро, ҳис-туйғуларни, адабиёт ва санъатнинг туб масаласи, ўзаги дейиш мумкин. Чунки шахс тарбияси, маданияти, савияси, нафосати — бутун камолоти, энг аввало шахснинг кечинма ва кайфиятларида, ҳис-туйғуларида «марказлашади».

Бу ўринда яна бадиий адабиёт билан бевосита алоқадор бўлган эстетика фанининг республикамиздаги аҳволи масаласида кенгроқ тўхталишни истардик. Очиғини айтганда, бизни эстетика фани бўйича ҳали-ҳануз бирон-бир янги ва пухтароқ дарсликнинг йўқлиги ташвишга солмоқда. Бугунги кунда фан, маориф, маданият, адабиёт ва санъатнинг деярли барча соҳалари бўйича кўплаб малакали мутахассисларимиз бор. Бас, шундай экан, улар бир ёқадан бош чиқаришлари, бунда ёзувчилар ҳам фаоллик кўрсатишлари, эстетика фанининг тарихи ва ҳозирги қиёфасини миллий анъаналаримизга асосланган ҳолда мароқли тарзда ёритувчи қўлланма яратиш устида ўйлаб кўришлари керакка ўхшайди.

Бундан роппа-роса йигирма йил муқаддам Техника эстетикаси Бутуниттифоқ илмий-текшириш институти (ВНИИТЭ) ташкил топган эди. Ҳозир ўндан ортиқ иттифоқдош республиканинг пойтахтларида (жумладан, Олмаота ва Боку шаҳарларида) бу институтнинг филиаллари бор. Мамлакатимизнинг ўнга яқин шаҳарларида техника эстетикаси ва дизайн санъати ютуқларини намойиш этувчи дизайн марказлари ишлаб турибди. Бизда эса, афсуски, на униси, на буниси бор. Ҳолбуки, республикамизнинг иқтисодий, маданий ва бошқа соҳалардаги қудрати бундай муассасаларни ташкил этиш учун тамомила етарлидир.

Республикамиз адабиёт илми улкан ютуқларни қўлга киритди: халқимиз тарихида илк бор икки жилддан иборат «Адабиёт назарияси» яратилди. Ҳозирда «Адабий қомус», «Жаҳон эстетик тафаккури тарихи» каби фундаментал тадқиқотларни яратиш, адабиётимизда миф ва фольклор унсурларининг кучайиши, тарих, этнография, археология каби фанларга узвий алоқадорлик туфайли айрим асарларда кўзга ташланаётган янгича хусусиятлар, шунингдек, «телеграф услуби», «кинематография услуби», «мозаика услуби» каби услубий изланишларни бир фан доирасидан ташқарига чиқиб, кенгроқ миқёсларда ўрганиш вақти ҳам келди.

Хуллас, адабиёт воқеликнинг ранг-баранг қатламларига кириб бориб, халқ ҳаётининг бадиий солномасини яратар экан, ижтимоий онгнинг барча шакллари, айниқса, фан, маориф, маданият ва санъат олами билан яқин алоқадорликда иш кўради. Акс ҳолда ижтимоий тараққиётда маёқ бўлишдек оламшумул миссиясини ўтай олмайди. Бошқача айтганда, катта адабиёт баркамол асар каби фақат бадиий аҳамиятга эмас, улкан маърифий, илмий ва маданий аҳамиятга ҳам молик бўлиб, у уч мезонда баб-баравар иш кўрганида — теран, кенг ва юксак бўлганидагина «ҳаёт дарслиги» деган шарафли номини оқлай олади.

Гурунг

РАДИОТЕАТР ЯНГИЛИКЛАРИ

ЭФИРДА «ДИЛ АМРИ»

Яқинда Ўзбекистон радиоси ижодкорлари атоқли адиб Шароф Рашидовнинг «Дил амри» қиссаси асосида уч қисмдан иборат радиоинсценировка тайёрладилар. Шу муносабат билан мухбиримиз Б. Эгамқуловга постановкачи режиссёр Маҳкам Муҳамедов қуйидагиларни айтди:

— Атоқли адибимиз Шароф Рашидовнинг «Дил амри» қиссасини «Шарқ юлдузи» журналида ўқиб чиққанимдаёқ у менга ёқиб қолган эди. Асар қаҳрамонлари каби менинг ҳам болалигим уруш йилларига тўғри келган. Урушнинг барча қийинчиликларини ўз бошимдан кечирганман. Бундан ташқари, қиссада кўтариб чиқилган масалалар ва акс эттирилган воқеалар барчани қизиқтиради, ҳаяжонга солади. Шунинг учун уни албатта ё театрда, ё радиода саҳналаштиришни ўйлаб юрган эдим. Ўзбекистон радиоси адабий-драматик эшиттиришлар Бош редакциясининг бадиий кенгаши мени постановкачи режиссёрликка таклиф этиб, бу орзуимнинг амалга ошишига ёрдам берди, Маълумки, асардаги асосий ролларни ёш артистлар ва ҳаваскорлар ижро этишган. Бу, албатта, бизга қўшимча қийинчилик туғдирди. Чунки қиссанинг бош қаҳрамонлари жангчилар, партизанлар, командирлар ёки катта ёшдаги кишилар эмас, балки пионерлар, эндигина 12—13 ёшга чиққан болалардир. Бу ёшлар оғир, даҳшатли вазиятларга, қизғин курашларга олиб кирилади.

Биз режиссёр Рустам Қурбонов билан бирга асарни саҳналаштириш жараёнида Серёжа, Ирина ҳамда Тарас ролларига мос артистлар топишда бирмунча қийналдик. Тўғри, бу ролларга мактаб ўқувчиларини жалб қилиш мумкин эди. Лекин асар қаҳрамонлари, ҳозир таъкидлаганимиздек, уруш даҳшатларини ўз кўзлари билан кўриб, унда бевосита иштирок этганлар, қаҳрамонлик кўрсатганлар. Мактаб партасидан келган ўқувчилар эса буни тўла ҳис қила олмайдилар.

Узоқ изланишлардан сўнг бу ролларга Ўзбекистон радиоси режиссёри С. Саъдуллаев, Ёш томошабинлар театри актёри В. Сафьянова ва Ўзбекистон Фанлар академияси илмий ходими Т. Дўстхўжаевни таклиф этдик. Ўйлаймизки, учала роль ҳам маромига етказиб ўйналди.

Бундан ташқари, Темиров (М. Ражабов), Миша бобо (Б. Нурмуҳамедов), Зоя хола (М. Раҳимова), Герасим (Ш. Зиёмуҳамедов), Юра (Ф. Фаёзов), Ганс (Х. Тошпўлатов), Иван Иванович (А. Алимуҳамедов), Кудимов (Ж. Ғафурбеков) образлари ҳам кўнгилдагидек ижро этилди.

Илгари қўйилган кўпгина радиопостановкаларда чет эллик кишилар ролини артистлар ижро этарди. Артистларнинг чет тилини билмай, ўзбек тилида гапириши асарнинг яхлитлигига, жонлилигига путур етказарди. Бу сафар роль тақсимлашда бошқача йўл тутдик. Тошкент Чет тиллар институтига бориб, Мейер ҳамда Эберт роллари учун актёр қидирдим. Натижа ёмон бўлмади. Мейер (чет тиллар институти ўқитувчиси Б. Ҳусанхўжаев) ва Эбертнинг (шу институт талабаси З. Мамажонов) немис тилида сўзлаши радиоинсценировканинг яна ҳам ҳаётий чиқишини таъминлади.

Радиоинсценировка театр ва кино ишларидан бирмунча фарқланади. Чунончи, театрда ва кинода, ҳатто телевизион театрда ҳам воқеа томошабиннинг кўз олдида рўй беради. Томошабин актёрларнинг хатти-харакатини бевосита кузатади. Радио эса бундай имкониятга эга эмас. Радиоинсценировкада энг муҳим жиҳат — овоз. Актёр ўз ижроси билан воқеани тингловчига ҳис қилдира олиши керак. Айрим етук театр артистлари радиотеатрда роль ўйнай олмасликлари мумкин.

Яқин кунларгача айрим радиоинсценировкаларда воқеалар ривожи бошловчи орқали тушунтириб бериларди. Биз «Дил амри»да бундай услубдан қочишга, замонавий стереофоник техникадан унумли фойдаланиб, радиоинсценировканинг бошловчисиз ҳам тушунарли бўлишига ҳаракат қилдик. Инсценировкага юракдан, дард билан айтилган жангчи қўшиқлари киритилди. Қўшиқларни Улуғ Ватан уруши даҳшатларини ўз бошидан кечирган санъаткор — Белоруссия фронтининг собиқ жангчиси Абдуғаффор Абдусатторов ижро этди. Асарга музикани овоз режиссёри Набижон Ҳасанов танлади.

«Дил амри» радиоинсценировкаси тингловчиларга манзур бўлса, ўзимизни бахтиёр деб билар эдик.

Украин, ва грузин миллий рақслари, литва, молдаванларнинг шўх-шан куйлари «Тошкентнинг олтин кузи» фестивалига янада тантанавор руҳ бағишламоқда, дўстлик туйғуларини жўш урдирмоқда.

С. МАҲКАМОВ фотолари

ЯНГРАЙВЕР, «ТОШКЕНТНИНГ ОЛТИН КУЗИ» ФЕСТИВАЛИ!

Шу кунларда серқуёш ўлкамизда «Тошкентнинг олтин кузи» деб номланган II Бутуниттифоқ санъат фестивали қизғин давом этяпти. Анъанага айланиб бораётган бу ажойиб ва ўзига хос санъат байрамининг навбатдаги тантаналари Тошкентнинг 2000 йиллиги юбилейи ва юртдошимиз, Шарқнинг буюк алломаси Муҳаммад ибн Мусо ал-Хоразмий таваллудининг 1200 йиллигига бағишлаб ўтказилмоқда. Айни кунларда фестиваль иштирокчилари республикамизнинг барча вилоят ва шаҳарларида ўз санъатларини зўр маҳорат билан намойиш этмоқдалар.

Мухбиримиз фестивалга ташриф буюрган бир қатор ансамбларнинг бадиий раҳбарлари ва таниқли санъаткорлари билан суҳбатлашди. Қуйида уларнинг баъзиларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Н. КАСАТКИНА, СССР Давлат концерт ансамбли Москва классик балетининг бадиий раҳбари: — Бу фестивалнинг анъанага айланиб бораётганлиги жуда яхши. Бизнинг коллектив биринчи бор иштирок этмоқда. Шунинг учун ҳам биз уни ўзимизча имтиҳон деб атадик. Айни кунларда ана шу имтиҳонлардан ўтяпмиз, десак ҳам бўлаверади. Энди унинг баҳосини томошабин беради. Умуман, мен Ўзбекистонда кўплаб балет мухлислари борлигидан севиндим.

Коллектив фестиваль кунларида Тошкент ва Самарқанд шаҳарларининг меҳнаткашлари ҳузурида бўлади. Биз ўзбекистонлик томошабинларга атаб А. Хачатурянинг «Гаяне», А. Петровнинг «Оламнинг яратилиши» каби балетлари ва С. Прокофьевнинг 3 қисмдан иборат «Ромео ва Жульетта ҳақида қисса» хореографик фантазия асарини олиб келганмиз.

Халқларимиз ўртасидаги дўстлик ва қардошлик алоқаларини янада мустаҳкамлашда Тошкент фестивалининг роли каттадир. Янграйвер, «Тошкентнинг олтин кузи»!

В. БУТИРМОВИЧ, Белоруссия ССР Давлат ансамблининг бадиий раҳбари: — Тўғриси, мен Ўзбекистонга келишни кўпдан бери орзу қилар эдим. Бу орзуимга етишганимдан жуда бахтиёрман. Бу бахтиёрлигимнинг яна бир боиси Тошкент юбилейида иштирок этганлигим. Бу бир умрга бизнинг қалбимизда абадий хотира бўлиб қолади, деб ўйлайман.

Энди ансамблимиз ҳақида икки оғиз. Ансамблимиз келгуси йили ўзининг йигирма беш йиллик юбилейини нишонлайди. Биз кўп юртларга бордик ва бир қатор фестивалларда иштирок этдик. Ансамблда Валерий Полев, Наталья Комиссарова каби талантли ёшлар кўпаймоқда.

Тошкент фестивали қизғин давом этаётган шу кунлари бизнинг ансамбль Тошкент области пахтакорлари ва ишчилари ҳузурида ўз санъатларини намойиш этмоқдалар.

К. ТУЯҚАЕВ, Қозоғистон ССР «Гуллар» Давлат эстрада ансамблининг бадиий раҳбари: — Ўзбекистонлик қардошларимиз байрами бизнинг ҳам байрамимиздир. Тошкентда янграётган тўй садолари Олмаотадан ҳам баралла эшитилмоқда.

Ансамблимиз республикада пахта йиғим-теримида карвонбошилик қилаётган Бухоро область пахтакорлари ҳузурида бўлиб, уларга қатор концерт программаларини намойиш этмоқда. Ансамбль солистларидан Нагима Ескалиева, Сийимбек Жумагалиев, Мақбал Жунусова, Қайрат Бойбўсиновларнинг ҳар бир чиқишларини томошабинлар қизғин кутиб олмоқдалар.

Шунингдек, фестивалда ансамблнинг балет группаси ҳам маҳорат билан иштирок этмоқда.

«Тошкентнинг олтин кузи» деб номланган бу фестиваль ҳар бир бадиий коллектив учун тажриба ва маҳорат мактабини ҳам ўтайди. Биз бошқа республикалардан келган бадиий коллективлардан кўпгина нарсаларни ўргандик.

Л. СМЕЛЯНСКИЙ, Туркманистон ССР Давлат хизмат кўрсатган рақс ансамблининг бадиий раҳбари:

— Ансамблимизнинг ўзбек санъаткорлари билан алоқаси азалдан мустаҳкам. Ўзбек сowет миллий рақсининг асосчиларидан бири, машҳур раққоса, СССР халқ артисти Мукаррам Турғунбоева ҳамда Алишер Навоий номидаги ўзбек давлат академик Катта театрининг балетмейстери, СССР халқ артисти Галия Измайлова-бизнинг ансамблда бўлиб, бир қатор рақсларни саҳналаштирганлар. Бу ўйинлар ҳанузгача репертуаримиздан тушмай, томошабинлар олқишига сазовор бўлмоқда. Ўз навбатида мен ҳам «Баҳор» Давлат хизмат кўрсатган рақс ансамблида ўйинлар саҳналаштирдим.

Ўйлайманки, бизнинг ансамбларимиз ўртасидаги алоқа янада мустаҳкамланиб бораверади.

Ким Ғарб
Показать
Новые Ведущие
Зрительям
Узбекистана
Смоленск.

Курсатти туйғон
Ўзбек халқы
Биз сизларді
Үлкен сәнді
Мерекеларыңызбен
„Алтын күз" айтыс
Фестивалыңызбен
Құттықтаймыз.
Ерік
11.09.1983ж.

МУЗИКАШУНОСЛАРНИНГ II ХАЛҚАРО САМАРҚАНД СИМПОЗИУМИ ОЛДИДАН

ШАРҚ МУЗИКАСИ МУАММОЛАРИ

САМАРКАНДДА октябрь ойида ўтказиладиган иккинчи халқаро музикашунослик симпозиуми «Яқин ва Ўрта Шарқ халқларининг анъанавий музикаси ва замонавийлик» мавзуига бағишланади. У 1978 йили худди шу шаҳарда ўтказилган биринчи симпозиум иштирокчилари диққатини жалб этган асосий муаммолар муҳокамасини давом эттиради. Жумладан, оғзаки анъанадаги профессионал музикага хос ижрочилик ва унинг замонавий музика қаётидаги ўрни, Шарқ халқларининг ўрта аср музика фани ва музикавий меросини ўрганишдаги аҳамияти, тарихий ҳамкорликлар масаласи, оғзаки анъанадаги профессионал музика жанрларига хос музикавий-тасвирий имкониятларнинг замонавий композиторлик ижодиётида тадбиқ этилиши муаммолари Самарқандда беш кун давом этадиган симпозиумнинг илмий-назарий вазифалари асосини ташкил этади. Албатта, кўпгина қўшимча масалалар, жумладан, анъанавий шарқ музикаси намуналарини нотага олиш йўлида эришилган ютуқ, мавжуд камчиликлар ҳамда бу соҳада ечилиши қийин бўлган муаммолар, умуман, Яқин ва Ўрта Шарқ халқлари музикасига хос жанр ва услубларнинг майдонга келиши, такомиллашиши, замонавий социал тузум жараёнидаги ривожланиш процесси симпозиум диққат марказида бўлади.

Самарқанд симпозиумининг асосий максади жаҳон музикашунос-тадқиқотчилари ижодий ҳамкорлигини маълум актуал проблемаларни ечишга мумкин қадар жалб этишга кўмаклашишдир. Чунки кўпгина муҳим тарихий-назарий, замонавий-амалий муаммолар жаҳон миқёсида мавжуд етакчи илмий тадқиқотчилар ҳамкорлигида ҳал этилиши керак бўлиб қолди. Масалан, мақомот ҳар бир миллий музика хусусиятларига мослашган ҳолда жуда кенг регионда — Совет Шарқи республикалари: Ўзбекистон, Тожикистон, Озарбойжон ва маълум даражада Арманистон ва Туркманистонда кенг миқёсда ривожланмоқда. Шунингдек, араб давлатларида, Эрон, Туркияда ҳам мақом тузилиши хусусиятларига яқин бўлмиш туркум асарлар мавжуд. Тунис, Марокаш ва Жазоирга хос нубалар, Ҳиндистон ва Покистон рагаларининг ўтмиш негизи бирлигига шубҳа йўқ, албатта. Аммо шу мураккаб жанр ва унинг турларининг шаклланиб кенг ривожланиш тарихини аниқлашнинг ўзи учун турли давлат намояндалари — йирик тадқиқотчиларнинг ҳамкорлиги муҳим аҳамиятга эга.

Кўпгина Шарқ ва Ғарб давлатларининг музикасидаги туб миллий анъаналарда кузатиладиган асрий алоқаларни аниқлашда эса ҳар бир миллий музиканинг ўзига хос хусусиятлари, улардаги мавжуд турли бойликларни ёритувчи йирик илмий тадқиқотлар алоҳида ўрин эгаллайди. Самарқанд симпозиумининг вазифаларидан яна бири — жуда муҳим илмий муаммолар муҳокамаси воситасида ҳар бир миллатга хос музикавий воқеликларга бағишланган жиддий тадқиқотлар вужудга келишига маълум даражада туртки беришдир. Ўзаро илмий-маданий ҳамкорлик воситасида ечилиши керак бўлган муаммолар фақатгина музикавий жанрлар билангина чегаралачмайди, албатта.

Шарқ халқлари музика маданиятидаги профессионал ижрочилик анъаналари, уларга хос ансамбль турлари кенг регионда мавжудлиги сабабларини умумлаштириш учун ҳам турли давлатлар миллий музикаси тадқиқотчиларининг бевосита ҳамкорлиги зарур. Мана шундай жумбоқларни ечишга қаратилган муҳим тадбирлардан бири сифатида Лейпциг музика нашриёти томонидан чиқарилаётган «Тасвирларда музика тарихи» номли кўп томли тўпламлар туркуми алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Оғзаки анъанадаги профессионал музикага хос бой тасвирий воситаларга эга асарлар-айтимлар ва чолғу куйларида замонавий муҳит таъсирида кузатилаётган турли ўзгаришлар кўпинча асар талқинида, уларни ижро этиш шаклларида, ижрочи коллективларнинг жалб этилишида сезиларли намоён бўлмоқда. Бундай ўзгаришлар мантиқан замона талабига мос келмоқда.

Яна бир жиддий муаммо — Шарқ халқлари музика анъаналарининг замонавий композиторлик ижодиётига мансуб жанр ва турларга тадбиқ этилишидир. Олдимизда оғзаки анъанадаги профессионал музика ёки кенг миқёсда халқ музикасига таянган ҳолда миллий симфоник асар, хор ва камер асарлари, опера ва балетлар яратилиши билан боғлиқ жуда ҳам мураккаб ижодий вазифалар турибди. Бунда Совет Шарқи республикаларида ЮНЕСКОнинг Халқаро Музика кенгаши раҳбарлари ва унинг Ижроия Комитети аъзолари ҳам иштирок этадилар.

Асосий докладлардан кейин тингланадиган ахборот ва чиқишлар белгиланган муаммолар атрофидаги мунозаралар асосини ташкил этади.

Самарқанд симпозиуми давомида араб мақом ва нубалари, ҳинд рагалари, афғон ва бошқа хоражий халқлар санъати намуналари билан бир қаторда озарбойжон муғомлари, ўзбек ва тожик мақомлари, мавриги ва катта ашулалари, уйғур муқом ва санамлари, арман тагалари, қозоқ ва қирғиз кюлаларга хос хусусиятлари, улардаги мавжуд турли бойликларни ёритувчи йирик илмий тадқиқотлар алоҳида ўрин эгаллайди. Энг муҳими, бундай ижодий вазифаларни ёритувчи ахборотларнинг авторлари фақат совет музикашунослари эмас, балки ажнабий Шарқ давлатлари, жумладан, Ҳиндистон, Миср ва бошқа давлатларнинг вакилларидан ҳам иборат.

Бу халқаро музикашунослик симпозиуми жуда кўп давлатлар диққатини жалб этмоқда. Жазоир, Ироқ, Ливан, Судан, Ливия, Иордания, Тунис, Марокаш, Миср ва бошқа араб давлатларининг музикашунос ва ашулачи-созандалари, Афғонистон, Эрон, Туркия, Ҳиндистон, Покистон, Бангладеш каби Шарқ мамлакатларининг музикашунос ҳамда ижрочилари билан бир қаторда Америка Қўшма Штатлари, Франция, Канада, Швеция, Испания ҳамда социалистик давлатлардан Германия Демократик Республикаси, Чехословакия, Польша, Югославия, Венгриянинг таниқли музикашунос олимлари ўз доклад ва илмий ахборотлари билан қатнашадилар. Самарқанд симпозиумиғишланган илмий баҳс Самарқанд симпозиумида алоҳида ўрин эгаллайди. Энг муҳими, бундай ижодий вазифаларни ёритувчи ахборотларнинг авторлари фақат совет музикашунослари эмас, балки ажнабий Шарқ давлатлари, жумладан, Ҳиндистон, Миср ва бошқа давлатларнинг вакилларидан ҳам иборат.

Бу халқаро музикашунослик симпозиуми жуда кўп давлатлар диққатини жалб этмоқда. Жазоир, Ироқ, Ливан, Судан, Ливия, Иордания, Тунис, Марокаш, Миср ва бошқа араб давлатларининг музикашунос ва ашулачи-созандалари, Афғонистон, Эрон, Туркия, Ҳиндистон, Покистон, Бангладеш каби Шарқ мамлакатларининг музикашунос ҳамда ижрочилари билан бир қаторда Америка Қўшма Штатлари, Франция, Канада, Швеция, Испания ҳамда социалистик давлатлардан Германия Демократик Республикаси, Чехословакия, Польша, Югославия, Венгриянинг таниқли музикашунос олимлари ўз доклад ва илмий ахборотлари билан қатнашадилар. Самарқанд симпозиумида ЮНЕСКОнинг Халқаро Музика кенгаши раҳбарлари ва унинг Ижроия Комитети аъзолари ҳам иштирок этадилар.

Асосий докладлардан кейин тингланадиган ахборот ва чиқишлар белгиланган муаммолар атрофидаги мунозаралар асосини ташкил этади.

Самарқанд симпозиуми давомида араб мақом ва нубалари, ҳинд рагалари, афғон ва бошқа хоражий халқлар санъати намуналари билан бир қаторда озарбойжон муғомлари, ўзбек ва тожик мақомлари, мавриги ва катта ашулалари, уйғур муқом ва санамлари, арман тагалари, қозоқ ва қирғиз кюлаларига хос хусусиятлари, улардаги мавжуд турли бойликларни ёритувчи йирик илмий тадқиқотлар

РАСУЛ ҲАМЗАТОВ 60 ЁШДА

Расул ҲАМЗАТОВ

ЮКСАК ЮЛДУЗЛАР

Тоғистон халқ шоири Расул Ҳамзатовни ўзбек китобхонига таништириб ўтиришнинг ҳожати йўқ. У ўзбекнинг ўз шоири. Расул оға республикамизга бир келганида ўзбек мухлисларини лутф билан: «Ҳар бирининг қалбида шеърият яширин инсонлар», деб жўда тўғри айтган эди. Чиндан ҳам, қадимдан шеърсевар халқимиз Расул Ҳамзатов асарларини суюб мутолаа қилади. Китобхонларимиз шоирнинг Ленин мукофоти билан тақдирланган «Юксак юлдузлар» мажмуасини 60-йиллардаёқ ўз она тилида ўқишга муяссар бўлган эдилар.

Ундан кейин ҳам Ҳамзатов шеърлари, достонлари таржима қилиниб, газета-журналларимиз саҳифаларида қайта-қайта босилиб келмоқда. 1968 йили «Гулистон» журнали «Менинг Тоғистоним» қиссасининг биринчи китобини Эркин Воҳидов таржимасида чоп этганда кенг китобхонлар асарни, унда яратилган Абутолиб образини адабиётимизга қўшилган ҳисса сифатида қабул қилган эдилар. Чунки атоқли суханданнинг насрий қиссасида ҳам, шеъру достонларида ҳам, энг аввало иккй юз минглик авар халқининг, бинобарин, бутун инсониятнинг юрагидаги орзу-интилишлар, ку-вонч ва дард-аламлар, XX асрнинг мураккаб проблемалари юксак бадиият, теранлик билан ҳаққоний тасвирлаб берилган. Расул Ҳамзатов ижодини ўзбек халқи қалбига яқин этган асосий фазилат ҳам ана шудир.

Расул Ҳамзатов замонамизнинг ўзбек адабиётига, ўзбек шоирларига сезилларли таъсир кўрсатган улкан сўз санъаткорларидан. Бу ижодий таъсирни Шукрулло нинг «Жавоҳирлар сандиғи» насрий китобида сезиш қийин эмас. Шеъриятимизда саккизликлар, олтиликларнинг пайдо бўлиши ҳам авар шоири ижоди билан боғлиқ, десак янглишмаймиз.

Қуйида машҳур совет адиби, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Расул Ҳамзатовнинг «Юксак юлдузлар» адабий ўйларини кискартириб босмоқдамиз.

Расул ҲАМЗАТОВ

ЮКСАК ЮЛДУЗЛАР

БАЪЗИЛАР шеър ёзишга қобилияти борлиги учун ёзади, бошқа тоифалар шеър ёзиш қўлимдан келади, деб хаёл қилганлари учун ёзади, айримлар эса умуман шеър ёзмайди. Эҳтимолки, худди ана шу шеър ёзмайдиганлар худо ёрлақаган чинакам санъаткорлардир.

...Нимани айтиш, нимани улуғлаш, нимани инкор этиш — асосийси шу. Шоирнинг минбари — унинг ёзув столи, санъаткор ёзув столи орқали бутун дунё билан гаплашади. Бу ерда у ҳам гувоҳ, ҳам ҳакам, ҳам ҳимоячидир. Мен шоир ва шеърият сохталик, лоқайдлик, иккиюзламачилик каби иллатларга қарши олиб бораётган кураш ҳақида китоб ёзмоқдаман. Китоб шундай бир суддирки, унда шоир эзгуликни қарор топтириш учун, инсон ғам-аламни билмаслиги учун нима қилгани ҳақида жавоб беради, инсондаги инсонни қандай ҳимоя этгани, ёрдам кўрсатгани хусусида жавоб беради.

Табиат — энг моҳир санъаткор. Шундай одамлар борки, табиатнинг тилини тушунади, яна «кар» ва «кўр» кимсалар ҳам бор. Шоирлар — табиат тилининг таржимонларидир. Табиат мангу — об-ҳаво ўзгариб турадн. Табиат доҳиёна — об-ҳаво нотайин. Табиат — Шеърият Конституциясининг биринчи моддаси, ахир, худо ато этган деб бежиз айтмаганлар. Иккинчи моддаси замон тажрибаси, ҳаёт ва қалб ҳаракати, ҳодисалар ва алгов-далговлардан иборатки, бу — санъаткор ижодида турли-туман излар қолдиради.

...Шоир ўз замонасининг сояси бўлиб қолмаслиги керак. Менинг тақдиримда ҳам шундай ҳодиса юз берган. Бу ҳодиса бизнинг қаҳрамонимиз Шомилга бўҳтон ёғдиришиб, инглиз-турк агенти, деб атаганларида, у Тоғистон халқларининг эрки ва озодлиги учун курашган эмас, балки халқлар орасига нифоқ, низо солган, душманликни авж олдирган, деб эълон этилган пайтларда содир бўлган эди. Мен Шомилни фош этувчи шеър ёздим. Мен тарихдан бехабар, воқеаларнинг моҳиятини тушунмас эдим. Аҳволим биронта ҳам араб ҳарфини билмагани ҳолда Қуръонни варақлаб, ҳайратга тушаётган тоғликнинг аҳволига ўхшарди. Шоир соя бўла олмайди. Шеъриятнинг Сўзи ҳамиша олов, милтиллаган олов бўлса ҳам нур манбаи, аммо қудратли нур ҳам, заиф нур ҳам соя ташламайди, нурдан — фақат нур яралади. Шеъриятда ўз қиёфанга эга бўлмоғинг керак. Шеъриятга эзгу туйғулар билан ташриф буюрмоқ керак, шундагина ўзгаларда ҳам эзгу туйғулар уйғотиш мумкин. Шеърият ва ҳийла-найранг, шеърият ва пасткашлик бир-бирини инкор этади.

...Биз Твардовский билан тез-тез учрашиб турардик, лекин у менинг асарларим ҳақида лом-мим демасди. У айтарди: «Айрим совет зиёлилари сени қадрлай бошлади». «Менинг Тоғистоним» қўлёзмасини ўқиш учун берганимда, у мени «Новый мир» редакциясига таклиф қилди. «Сен узундан-узоқ қадаҳ сўзи айтасан, — деди у, — менинг эса тезроқ ичгим келаётир. Сенинг китобингда ошиқча ўринлар кўп». У шундай деди-да, қалам билан белгиланган жойларни кўрсатди. Мен унинг мулоҳазалари Фадеевнинг фикрлари билан тўғри келиб қолганига ажабландим. Фадеев 1953 йилнинг ноябрида менга ёзган хатида матбуотда қарийб бир вақтда пайдо бўлган «Отам билан мулоқот» поэмам, «Қадаҳ» шеърим ва яна икки шеърим ҳақидаги мулоҳазаларини билдирган эди.

«Мен учун ўйларга бой ва лирик қудрат уфуриб турган бу поэманинг қайси ўринлари чўзилиб кетганини айтиш жуда қийин, бироқ у қисқароқ бўлганида шубҳасиз ютарди. Мен бу гапни шунинг учун ҳам айтгим келаётирки, Сизнинг шўҳчан оҳанг, зўр эҳтирос, шу билан бирга, қаламингизга хос интонацияда ёзилган, образлари конкрет, ажойиб «Қадаҳ» шеърингиз ҳам тахминан икки-уч банд ихчамлашганда ютган бўларди. Бу жиҳатдан «Бизда нимаики яхши нарса бор...» шеърингиз намуналик вазифасини ўташи мумкин. Унда ҳеч нарса ортиқча эмас». Фадеев шеърларимни батафсил таҳлил қилиб, шундай деб ёзганди. У: «Сиз олга ва юксаклик сари бораётирсиз», деб мақтаганди. Бироқ мен энг аввало унинг дўстона танқидидан тегишли сабоқ олдим. Тўсатдан Твардовский ҳам худди шундай гапни айтди. Демак, ўйлаб кўришим лозим.

Твардовский баҳо беришда жуда қаттиққўл эди. У «Новый мир»да муҳаррирлик қилиб турган чоғларда журналда яхши, бақувват асар эълон қилингудек бўлса, Александр Трифонович тан олиб, дерди: «Шундай қувондимки, бу асарни ўзим ёзгандекман»... Унинг Европа шеъриятини, Шарқ шеъриятини жуда яхши билганлиги менда ҳамиша катта таассурот уйғотарди. У розани яхши кўрар ва шоирлар насрий асарларни кўп ўқишлари керак, деб тавсия қиларди.

...Ҳозир, ортга ўгирилар эканман, англайман: нималарнидир ёзмаслик мумкин эди, кўп нарсаларни эса ҳали ёзганим йўқ.

...Ёзганларингни юртдошларинг ўқир экан, шеърхон кечаларингга келар экан, халқ кўпмингкишилик Лужникини тўлдирар экан, икки туйғу бутун вужудингни чулғаб олади: миннатдорлик ва масъулият. Одамлар сени деб келганлар — уларга раҳмат, сен рост гапир, ҳақиқатни айт, эзгуликка чорла. Китобхон шоирнинг мисралари устида ўйга толиб: «Бу ерда менинг ҳам фикрларим, менинг ҳам туйғуларим бор, бу ерда менинг ўзим бор», десагина у мақсадига етади.

Маҳмуд САЪДИЙ таржимаси

«ЯККА АҲМАД» ДОСТОНИ АСОСИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг «Театр санъатининг аҳволи ва уни янада ривожлантириш ҳамда республика меҳнаткашларини коммунистик руҳда тарбиялашда унинг ролини ошириш тадбирлари тўғрисида»ги қарорида: «...бой тарихий-адабий мерос, хусусан, достон ва эпослар етарлича ишлаб чиқилмаяпти», — дейилган эди.

Ўзбекистон ССР Маданият министрлигида Ўзбекистон Ёзувчилар ва Композиторлар союзлари ҳамда республика Театр жамияти билан ҳамкорликда юқоридаги қарор асосида бир неча тадбирлар амалга оширилмоқда.

Яқинда Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги Театрлар бошқармаси репертуар-редакцион коллегиясида ўзбек халқ оғзаки ижодининг нодир намуналаридан бири «Якка Аҳмад» достони (Эргаш Жўманбулбул варианти) асосида Тўра Мирзо томонидан ёзилган «Аҳмад билан Оқ билак» музикали драмасининг муҳокамаси ўтказилди.

Репертуар-редакцион коллегиянинг қарорига биноан мазкур музикали драма Хоразм область Огаҳий номидаги музикали драма ва комедия театри билан ҳамкорликда ишлаш учун тавсия этилди.

«ЖАВОҲИРОТ САНДИҒИ» ОЗАРБОЙЖОН ТИЛИДА

Кейинги йилларда иттифоқдош республикалар адибларининг асарларини турли тилларда нашр қилиш ва уларни кенг китобхонлар оммасига таништириш борасида катта ишлар амалга оширилмоқда. Бу борада озарбойжон ва ўзбек ижодкорлари ўртасидаги адабий алоқалар диққатга сазовордир. Айниқса, бунда таржима соҳаси етакчи роль ўйнамоқда. Озарбойжон ёзувчиларининг кўплаб асарлари ўзбек тилига таржима қилиниши борасида ўзбек ижодкорларининг асарлари ҳам бу ўлка китобхонларининг маънавий мулкига айланмоқда.

Яқинда таниқли шоир Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиғи» асарининг бир қисми озарбойжон тилида Бокудаги «Ёзувчи» нашриётидан босмадан чиқди. Уни Т. Ҳусайнов таржима қилган. Улкан асарнинг еттита қисмини ўз ичига олган бу китоб қардош халқ ўқувчиларини ўзбек халқининг ўзига хос маданияти ва унинг сиймолари билан, яратувчилик меҳнатлари билан яқиндан таништиради.

Китоб безакларини рассом Р. Ёнбўлатов ишлаган.

Таро Катамуро — иккинчи жаҳон уруши даврида ҳарбий денгиз флотида хизмат қилган. Токио университетининг француз адабиёти бўлимини тугатган.

Таро КАТАМУРО (Япония)

ҚУШ

Қушларни севаман.
Миясиз — сув жониворлари.
Аянчлидир судралувчилар.
Майсаларда ўйнаётган капалаклар ҳам, ғимирлаган қурт-қумурсқа — бари-бариси тенглашолмас қуш билан.
Кафтимдаги қуш — ҳарорат.
Чиройлидир, жасурдир ақлли ҳам ғамгин кўзли
бегуноҳ қуш.
Фазилати сон-саноқсиз. Фақат хунук оёқчалари.
Талвасада титраётган қўлларга ўхшар.
Паст булутлар оғир судралар.
Ногоҳ қора булутларнинг ораларидан
ялт этиб кўринар бир парча осмон.
Ҳур қушлар потирлаб-потирлаб учади
мовий нур сари
Мен одам боласи, ндрок, тасаввур
туфайли оёққа турган мавжудот.
Мен, гўшт қиймалагувчи асбобдай,
хоҳиш, нафратларни майдалагувчи
одам.
Шунинг учун севаман ғоят
қушларнинг бақувват оёқчаларин.

Шавкат РАҲМОН таржимаси

САФАРНОМА

Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ

«ДЎСТЛАР ДАВРАСИ КЕНГАЙСА АҒАР...»

СССРнинг муқаддас ва даҳлсиз чегараларини олис масофага бузиб кирган Жанубий Корея самолёти билан боғлиқ воқеалар АҚШ ҳукмрон доиралари томонидан жаҳонда кескинликни кучайтириш, ҳарбий вақиаларни авж олдириш мақсадларида фойдаланилмоқда. АҚШ, Япониянинг империалистик кучлари СССРнинг тинчликсеварлик сиёсатини бузиб кўрсатиш, бўхтонлар ёғдириш йўлига ўтиб олган ушбу танг кунларда мен Совет адиблари делегацияси билан Японияга қилган сафарларимизни эсладим. У ерда биз билан учрашган соф ниятли кишилар бир-бир кўз ўнгимдан ўтди. Худди мана шундай учрашувларгина халқаро муносабатларда фойдали эканлиги ҳақида ўйладим ва таассуротларим билан ўртоқлашгим келди.

1. ҚИЗҒИН МУЛОҚОТЛАР

АЖОЙИБ инсон, таниқли таржимон, адабиёт профессори Эсуэ Миякава совет маданияти ходимлари билан учрашуви қуйидаги сўзлар билан бошлади:

— Қайси тилда гапиришимиз ва қайси миллатга мансуб бўлишимиздан қатъи назар, бизлар дўстлашишимиз ва дўстлар даврасини кенгайтиришимиз лозим. Дўстлар даврасиқанчалик кенгайса, уруш хавфи шу қадар камаяди. Ҳар қандай урушга (оддий урушми, ёки атом урушими — барибир) қарши курашнинг самарали воситаларидан бири— дўстлашишдир.

Эсуэ Миякава ўрта бўйли, қорамағиз юзли, истараси иссиқ аёл. Унинг меҳр-муҳаббати ва олижаноб ҳаракатлари туфайли кўпмиллатли совет адабиётининг энг яхши намуналари япон тилига ўгирилган. Миякава-саннинг таржималари орасида ўзбек халқ эртаклари ҳам бор.

Японияга сафаримизнинг учинчи куни Миякава-саннинг Токионинг қоқ марказида жойлашган уйида меҳмон бўлдик. Миякава-сан истиқомат қиладиган хоналар олтинчи қаватда экан. Меҳмонга таклиф этилганлар беш киши эдик. Улар —«Смена» журналининг бош редактори, Болалар адабиёти бўйича халқаро ассоциациянинг президенти, таниқли ёзувчи Альберт Лиханов, таниқдичи Игорь Мотяшов, украин ёзувчиси, мунаққид, «Радуга» журналининг бош редактори Юрий Ярмиш, таржимонимиз ва камина эдик.

Суҳбат қизиб кетди. Суҳбат мавзуи адабиёт ва санъатнинг роли, гуманизм масалалари ва ниҳоят, уруш хавфига қарши кураш олиб бориш мавзуига келиб тақалди:

— Биз бир-биримизнинг асарларимизни ўқиб-ўрганишимиз, ўз тилларимизга таржима қилишимиз лозим. Жумладан, мен бир фактни яхши биламан, — деи сўзини давом эттирди Миякава-сан,— япон адабиётининг яхши намоёндалари СССРда кенг ва ҳар томонлама пропаганда этилаётир. Лекин бизга совет адибларининг асарларини зарур даражада таржима қилолмаётирмиз. Бизнинг мунаққидларимиз асарнинг ғоявий-бадиий қиммати, гуманистик моҳиятига деярли эътибор беришмайди, япон китобхонларининг тарбияси бизларни ташвишга солмоқда. Китоб магазинлари шаҳвоний туйғуларни қўқларга кўтариб мақтовчи китоблар билан тўлиб кетган. Сизларга ва сизларнинг адабиётингизга ҳавасим келади.

Қизғин суҳбатимиз ярим тунга қадар давом этди. Суҳбат асносида ғалати бир воқеани эшитиб қолдик. Маъ-баровск шаҳри томон отландик. Токиодан жўнаш олдида қуёш ҳарорати кучли эди. Нагатадан шимолда жойлашган Хабаровскка келганимизда ёз ҳукми ўз ихтиёрини баҳаво куз шамолига бўшатиб берган эди. Бу ерда биз совет ёзувчилари билан суҳбатлар қурдик. Улардан бири Павел Халов бизга шаҳарни кўрсатди. Аввалига у камсуҳан бўлиб кўринди. Бирга тушлик, чойхўрлик қилганимиздан кейин яқинлашиб қолдик ва тилмоч ёрдамида унинг ҳаёт йўли билан таништик. Маълум бўлишича, Павел Халов Ленинградда таваллуд топган бўлиб, мендан атиги икки-уч ёш кичик экан. Иккинчи жаҳон уруши бошланганида Павел Халов она сути оғзидан кетмаган бола экан.

Ленин ва Октябрь шаҳрининг қаҳрамонона мудофааси бутун дунёга маълум. Тўққиз ой кун мобайнида — 1941 йилдан то 1943 йилгача совет қўшинлари ва Ленинград шаҳрининг жами аҳолиси ўз шаҳрини ҳимоя қилишда жонбозлик кўрсатган. Кучли совуқдан, очарчиликдан ҳалок бўлганларнинг сони 600 мингдан зиёдроқ бўлган. Болаларни шаҳардан самолёт орқали мамлакат ичкарисига кўчиришган. «Мамлакат ичкарисига учиб келганимизда, — дея ҳикоя қилган эди Павел Халов, — бизни кузатиб борган қирувчи самолётлардан бирортаси ҳам қолмаган эди. Уларнинг барчаси ҳалок бўлишди. Менинг чеким Узоқ Шарққа тушди ва охир-оқибатда ёзувчи бўлиб етишдим».

Хабаровскдан кейин биз Москва, Тбилиси, Ереван ва Ленинград шаҳарларида бўлдик. Ленинградда, аввало, Пискарев қабристонига бориб, иккинчи жаҳон уруши вақтида қаҳрамонларча ҳалок бўлган совет кишиларининг қабрларини зиёрат қилдик. Ана шу қутлуғ зиёратдан кейин ленинградлик ёзувчилар билан ҳам ижодий суҳбатлар қурдик. Суҳбат асносида мен Павел Халовнинг шаҳар қамалида кечган ҳаётига оид маълумотлардан сўз очдим, чунки Ленинградни ҳимоя қилган болалар ҳақидаги ҳикоялар мени тамоман танг қолдирган эди. Мен бу тўғрида япон болаларига етказишни ва ҳикоя қилиб бериш ниятим борлигини алоҳида таъкидладим. Сўзимнинг охирида бутун жаҳонда тинчлик барқарор бўлишига тилакдош эканлигимни айтдим.

Қизғин суҳбат чоғида бир аёл (кейин билсам ўша аёлнинг фамилияси Садовникова бўлиб, кутубхонада ишлар экан) қўлини кўтарди-да, бундай деди:

— Мен Ленинград қамалида кечган даҳшатлар ҳақида япон болаларига сўзлаб бериш ниятингиздан мамнун бўлдим. Яна бир ленинградлик адиб бор. Унинг болалиги қамал вақтига тўғри келган, қизиғи шуки, ўша адиб қамал ҳақида болалар учун яхшигина китоб ёзган. Менда ҳозир бу китоб йўқ. Лекин мен ёзувчидан ўша китобни Сизга юборишини илтимос қиламан. Марҳамат, япон болаларига ўқиб беринг.

Японияга қайтганимдан кейин СССРдан менга бир китобни жўнатишди, бандеролл-

Давоми саккизинчи бетда

«Иш, тинчлик ва озодлик» — Вашингтон томон юриш қатнашчиларининг бу шиори Рейган ҳокимиятининг олиб бораётган сиёсатига қарши қўйилди.

СУРАТДА: юриш қатнашчилари.

АП—ТАСС телефотоси

ШАРҲЛОВЧИ МИНБАРИ

ИҒВОГАРНИНГ КЎЗ ЁШЛАРИ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов ЮНЕСКО Коммуникацияни ривожлантириш халқаро программаси Ҳукуматлараро кенгашининг Тошкентда бўлиб ўтган тўртинчи сессиясида таъкидлаб ўтганидек, тинчлик масаласи, ядро уруши хавфини туғатиш учун, қуролсизланиш учун кураш масаласи ҳозирги замоннинг энг ўткир ва зарур масаласи бўлиб қолди. Ҳарбий устунликка эришиш миқёслари жиҳатидан мисли кўрилмаган қуролланиш пойгасини авж олдириш йўлини ошкора эълон қилган агрессив кучлар ижтимоий тараққиётни ҳар қандай йўллар ва воситалар билан тескари буриб юборишга жон-жаҳдлари билан ҳаракат қилмоқдалар.

Ҳозир, дунёдаги кескинлик кучайган, кўпгина жаҳон проблемалари хаталри равишда чигаллашган бир шароитда сиёсий иғвогарликлар қилиш —бу бевосита инсоният ва планета тинчлигига қарши қилинган оғир жиноятдир. Бугун жаҳон аҳли худди ана шундай сиёсий турибди ва уни кескин қоралаб чиқмоқда.

Қуролланиш пойгаси тўхтатиладими ёки йўқми, ядро уруши хавфи туғатиладими ёки бўлмаса бу хавф кучайиб боравередими? — деган масала ҳал этилаётган айни ҳозирги пайтда шундай иғвогарлик қилинди. Гап совет ҳаво чегараларини қўпол равишда бузиб кирган Жанубий Кореянинг мамлакатимиз осмонида разведка ишлари билан шуғулланган «Боинг-742» граждан самолёти ҳақида бормоқда.

Ҳозир шу нарса аниқ ва равшанки, ушбу самолётнинг совет осмонида пайдо бўлиши, унинг стратегик муҳим районлар узра учганлиги асло тасодифий бир ҳол эмас, балки АҚШ Марказий разведка бошқармаси пухта ўйлаб тайёрлаган операция, сиёсий иғвогарликдир. У—танг халқаро вазиятни янада кескинлаштиришни кўзловчи қалтис ва хатарли қадам. АҚШ президенти Рейганнинг матбуот, радио ва телевидение орқали бераётган саноқсиз баёнотлари ҳам, сохта кўз ёши тўкиб БМТга ёзган эризалари ҳам бу иш синчиклаб тузиб чиқилган жосуслик операцияси эканлигини ҳаспўшлай олмайди.

АҚШда бевосита президент бошчилигида «маънавий негизлар», «инсонпарварлик руҳи», «инсон ҳаётининг қадр-қиммати» тўғрисидаги сафсаталар билан Советларга қарши ёвузларча бошланган душманлик кампаниясининг моҳияти, Совет ҳукуматининг баёнотида кўрсатиб ўтилганидек, Совет Иттифоқини ва унинг ижтимоий тузумини бадном қилиш, совет кишиларига нисбатан нафрат туйғусини қўзғатиш, СССР ташқи сиёсатининг мақсадларини сохталаштириб талқин этиш, унинг тинчлик таклифларини эътиборни чалғитишдан иборатдир.

АҚШ давлат арбобларининг бутун юзсизлик билан антисовет ҳуружларини авж олдираётганликлари нимани кўрсатмоқда?

Биринчидан, демократия ва инсон ҳуқуқларининг энг оддий нормаларини ҳам оёкости қилганлар бугун ҳаммадан кўп демократия ва гуманизм ҳақида сафсата сотмоқдалар. Фаластин ва Ливан халқининг қонини дарё-дарё қилиб оқизган Исроил босқинчиларига ёрдам бериш, Ҳинди-Хитойдаги миллион-миллион кишиларнинг ёстиғини қуритиш, фашист режимларга ҳомийлик қилиш расмий Вашингтоннинг «демократияси ва «гуманизми» ҳисобланади.

Иккинчидан, президент Рейган маъмурияти андишасизлик билан совет учувчиларининг бузғунчи самолётнинг ҳаракатларига чек қўйиш учун кўрган чораларини қоралашга уринмоқда.

Ер куррасининг жуда кўп районларини, муҳит, океанларини, ушбу манзиллар АҚШдан минг-минг километрлик масофада бўлса ҳам, Американинг миллий манфаатлари ва мудофаасига тааллуқли районлар деб эълон қилаётганларини, ўша ер ларда кўпсонли ҳарбий базала вужудга келтираётганликларини жаҳон жамоатчилиги билмайидми, ахир?

Учинчидан, АҚШ раҳбар доирасидаги «инсонпарварлар» ўз ҳаво чегараларини 500 километр чуқурликка кирган ва муҳим ҳарбий объектлар устидан учган чет мамлакат самолётига қандай муносабатда бўлишлари мумкинлигини ҳис қилмаяптилар дейиш соддалик бўлур эди.

Совет қуролли кучлари она Ватанимизнинг муқаддас чегараларини шараф билан қўриқлаб турибдилар. Улар океан ортидан берилаётган кўсатмаларга муҳтож эмаслар. Мабодо талаб этилса, улар ўз жанговар вазифаларини бундан буён ҳам адо этаверадилар.

Совет кишиларининг турмуш тарзига, социалистик тузумга қилинаётган таҳдидлар уларнинг ҳаққоний ғазабланиш туйғуларини қўчайтирмоқда.

Совхозимиз аҳли, — деб айтди шу муносабат билан бизга Киров районидаги Киров номидаги совхоз партия комитетининг секретари Тўлқинжон Ҳайдаров, — АҚШ расмий доираларининг муқаддас чегараларимизни бузиб ўтган самолёт атрофида кўтараётган шов-шув ва таҳдидларини кескин қоралайди, ушбу масалалар хусусида ҳукуматимиз берган баёнотни қизғин маъқуллаймиз. Социалистик Ватанимиз чегаралари даҳлсиз ва уни бузишга ҳеч қачон йўл қўймаймиз. Халқимизда бир доно нақл бор: нима эксанг шуни урасан, — деди Ленинград районидаги Охунбобоев номидаги колхоз раиси Эсонбой Мадраҳимов, —Вашингтон сиёсатдонлари буни ҳоҳлайдиларми йўқми, ушбу иғвогарлик учун, бегуноҳ кишиларнинг ёнжиси учун ўзлари бош айбдордирлар. Чунки ушбу жиноий ишнинг ташкилотчилари ўзларидирлар.

Ўз чегараларини, шу жумладан, осмон чегарасини ҳимоя қилиш — ҳар бир давлатнинг мустақил ҳуқуқидир. Бунинг учун жаноб Рейгандан рухсат сўралмайди. Совет Иттифоқи осмони чегараларига кўз олайтирмоқчи бўлаётган ҳаво қузғунлари буни ҳеч қачон эсдан чиқармасинлар!

Таҳлат СОЛИЕВ

ЖУРНАЛЛАРНИНГ СЕНТЯБРЬ СОНИДА

«ШАРҚ ЮЛДУЗИ»

Журналнинг дастлабки саҳифаларидан ўрин олган Назир Сафаровнинг «Ҳаёт мактаби» мақоласида КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленуми қарорларидан келиб чиқадиган вазифалар хусусида фикр юритилади.

Ёзувчи Худойберди Тўхтабоевнинг «Йиллар ва йўллар» романи, Чори Ёқубовнинг «Шердон дев» қиссаси, шоир Барот Бойқобуловнинг «Юлдузли осмон» достони эълон қилинган.

Журналнинг Шарқнинг буюк алломаси Ал-Ҳоразмийнинг 1200 йиллик юбилейига бағишланган саҳифаларида Рўзимат Отаевнинг «Асрлардан келган нур» достонидан парча ва Музаффар Хайруллаевнинг «Ватандошимиз Ал-Ҳоразмий» мақолалари бор.

«ЗВЕЗДА ВОСТОКА»

Журнал Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правленисининг биринчи секретари Сарвар Азимовнинг «Бирдамлик ва қардошлик йўлида, ер юзида тинчлик йўлида» мақоласи билан очилади.

Туроб Тўла, Рамз Бобожон, Нина Арутюнова, Асқад Мухтор, Жжеймс Петтерсон, Зоя Туманова, Раим Фарҳодий, Назармат, Рўзи Қодирий, Жўлдас Сейтназаровнинг шеърлари, В. Козимовнинг «Йигирма асрлик шаҳар» мақоласи Тошкентнинг 2000 йиллик юбилейига бағишланган.

Журналнинг «Проза» рубрикаси остида Юрий Слашининнинг «Ўз ерим», Муҳаммаджон Мирзамуҳамедовнинг «Гиацинт — ёмғир гули», Евгений Березиковнинг «Чўчиманг, каптарлар», «Поэзия» рубрикаси остида Тўлибой Қобулов, Нина Татаринованинг янги шеърлари эълон қилинган.

«ЁШЛИК»

«Ёшлик»нинг прозаик асарларга ажратилган саҳифаларидан Евгений Березиковнинг қиссаси, Олим Отаҳоновнинг ҳикоялари ўрин олган.

Шеърият мухлислари эътиборига Тилак Жўра, Абдумажид Азимов, Нурилла Остонов, Ҳамроқул Юнусов, Тўлқиннинг янги шеърлари ҳавола этилган.

Шунингдек, М. Ҳабибуллаев, А. Каттабеков, Н. Худойберганов, А. Аъзамнинг мақола, муаммо, мулоҳаза, таклифлари ҳам шу сондан ўрин олган.

«ЙЫЛДИЗ»

Журнал муқаддимасида Тошкентнинг 2000 йиллигига бағишланган А. Яҳёевнинг «Дўстлик ва қардошлик шаҳри» мақоласи берилган.

Ҳидир Илёснинг «Металлургларнинг сулоласи» очерки, Рашид Муроднинг «Кечиккан» ҳикояси, Энвер Орипов ва Жавдат Амитовнинг «Абдутовфиқ» ҳужжатли қиссасининг давоми, Эмил Амитнинг «Ишонч» романи, Сейдулла Эмин, Ўлмас Муҳиддин, Исо Абдурраҳмонларнинг шеърлари ўрин эгаллаган.

Бундан ташқари Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг УII конференциясига бағишлаб Муин Бису, Мусса Тануте, Маргерит Таоснинг шеърлари, Г. Рихтернинг «Онам эртага келади» ҳикояси эълон қилинган.

«ДЎСТЛАР ДАВРАСИ КЕНГАЙСА АГАР...»

Боши еттинчи бетда

даги адресидан билдимки, китоб Калининград шахридан, Юрий Иванов дастхати билан юборилган экан. Бу китоб «Биз замбараклар гумбури остида бордик» деб аталган эди.

Харитадан Ленинград жануби-ғарбидан бир неча чақирим нарида, Шимолий денгиз соҳили яқинида, Польша билан СССР чегараси оралиғига довур туташиб борган Калининград шаҳрини топдим. Бу китоб машаққатли саргузаштларни ўз бошидан кечирган одамдан армуғон, тағин боз устига нотаниш ёзувчидан!

Мен рус тилини мутлақо билмайман. Шу важдан ҳам совет-япон авторлик ҳуқуқи марказининг директори жаноб Канэкого мурожаат этишга тўғри келди. Жаноб Канэко: «Бу китобни ўқиб беришни Аяко Миядзимодан илтимос қилиш керак», деди. Мен Аякони яхши билардим. У бундан бир неча йиллар илгари нашриёт хизматини тарк этиб, Япония—СССР жамияти қошидаги Рус тили институтига ўқишга кирган эди. Институтни тугатгач, жаноб Канэко идорасида таржима адабиётлари бўйича таҳсил олишни давом эттирди.

Шу тариқа мен Аяко Миядзимонинг бевосита ёрдами туфайли китобнинг мазмуни билан танишиш шарафига муяссар бўлдим.

Биз Юрий Ивановга хат ёзиб, ундан асарини япон тилида нашр қилиш учун розилик сўрадик. Совет адиби таклифимизни бажонидил қабул қилди. Шу воқеа сабаб бўлиб, биз адиб билан доимо хат ёзишиб турдик.

Шу орада Аяко Миядзимо Ленинград дорилфунунига ўқишга кирди. Мен Аякога хат ёзиб, ундан Юрий Иванов билан учрашишни, япон ноширларининг талабларини унга билдириб қўйишни сўрадим.

Шу орада шароит туғилиб, «Болалар адабиёти тадқиқи бўйича халқаро ташкилотнинг V кенгаши» ўтказилиши муносабати билан мен яна СССРга сафар қиладиган бўлиб қолдим. Бир неча кун Москвада туриб, сўнгра Киевга ўтдим. Кейин 1981 йилнинг 17 апрелида Ленинградга учиб келдим. Японияга қараганда Ленинград ҳавоси анча совуқ эди. Нева дарёси бўйлаб, муз парчаси оҳиста сузар эди. Мен «Европа» меҳмонхонасига жойлашдим. Ҳадемай мени Аяко йўқлаб келди ва яқин орада Юрий Иванов билан учрашиш имконияти борлигини маълум қилди. Шу куни кечқурун бизнинг учрашувимиз содир бўлди. Суҳбатимиз бениҳоят кўнгилли кечди. Юрий Иванов ёқимли, одамшаванда инсон экан. Тасаввуримча, ўша китобнинг қаҳрамони Володя ҳам худди унинг ўзи эди. Ёзувчи Юрий Ивановнинг биографияси билан асар қаҳрамонининг биографиясида ҳам жуда кўп ўхшаш жиҳатлар борлиги маълум бўлди.

Уруш тугагач, Юрий Иванов Ленинградга қайтиб келиб, жисмоний тарбия институтига ўқишга кирган. Институтни тугатган. Болалигидан бери орзу қилиб юрган нияти — денгизлар ва океанлар оша сузишга қарор берган. Ўн йилдан ортиқ капитан ёрдамчиси сифатида денгизлар, океанлар оша дунёнинг кўпгина мамлакатларида бўлган, кейинчалик қўлига қалам олиб, асар ёзишни ният қилганида ҳаётий кузатувлари унга асқотган...

1981 йилнинг июль ойида Аяко рус тили курсини муваффақиятли тугаллаб, Японияга қайтиб келди. Тезда у таржима ишини бошлаб юборди. Таржима ва китобни нашр қилиш жараёнида Ленинградда бўлишимиз, Юрий Иванов билан ижодий суҳбатларимиз кўл келди. Ғайрат ва илҳом билан бошланган иш ниҳоясига етди. Асар япон тилида «900 кун давом этган қамал» деган номда нашр этилди.

Ҳозирги вақтда ядро уруши хавфи кучайиб бормоқда. Шу шароитда Юрий Иванов ёзган, урушнинг бутун фожиасини ҳаққоний тасвирлаб берган асарнинг тарбиявий аҳамияти ғоят каттадир. Япон болалари уруш нима эканлигини чуқур ҳис қилишлари лозим.

Дўстлар давраси бўлмаганида ва кенгаймаганида уруш даҳшатларини ҳаққоний ҳикоя этувчи бу асар япон тилида нашр қилинмаган бўлур эди...

Таниқли мунаққид ва ношир Масаясу Кониси ҳаяжонли ҳикоясини тугатди.

Масаясу Кониси бошлаб берган суҳбат мавзуини хонадон соҳибаси Миёко Мацутани давом эттирди.

— Мен ҳамиша болаларга яхшилик, эзгуликнинг ғалабаси ҳақида ҳикоя қилиб бергим келади. Яхшилик одамларни бирлаштириб турувчи робиталардан бири. Лекин эзгулик осонликча ғалаба қозонмайди. Яхшиликнинг қарор топиши учун ядро уруши хавфи йўқотилиши лозим. Биз болалар учун Хиросима ва Нагасаки фожеасини ҳаққоний кўрсатиб берувчи асарлар ёзишимиз зарур. Болаларни нафақат яхшиликка муҳаббат руҳида, балки эзгулик учун фаол курашувчилар қилиб тарбиялашимиз керак. Менинг қаҳрамоним Таро ҳамиша ўзгалар бахти учун курашади, тиним билмайди. Биз яшаётган долғали замоннинг бугунги ва эртаси Таро сингари болаларнинг кураши билан боғлиқ,

Миёко Мацутани япон болаларининг оғир ҳаёти, атом уруши хавфи, яшаш шароитининг тобора оғирлашиб бораётгани, америка ҳарбийларининг бебошликлари ҳақида ҳам сўзлаб берди. Ва сўзининг сўнгида:

— Эзгулик, инсонийлик, тинчлик учун биз бир-биримиз билан дўстлашишимиз ва дўстлар даврасини кенгайтиришимиз зарур, — деди.

Қоронғи тушди. Кўчаларда неон чироқлари порлади. Биз кўчага чиқиб, Токиога қайтар эканмиз, қулоқларимизда Миёко Мацутанининг «Бир-биримиз билан дўстлашишимиз лозим» деган сўзлари жаранглар эди.

2. ХИРОСИМА «АФСОНА»СИ

Мен бу «афсона»ни Киото шаҳрида эшитдим. Кун бўйи шаҳарнинг диққатга сазсвор жойларини томоша қилдик. Мактаблар, олий ўқув юртлари, ибодатхоналар ва парклар да бўлдик. Тушга яқин шаҳарнинг қоқ ўртасига, тепаликка қурилган кузатув майдонига кўтарилдик. Майдондан туриб қараган кишига Киото шаҳрининг аниқ манзараси кўринади: олис-олислардаги Осака, Хиросима шаҳарлари, Япон денгизи ва унда сузиб юрган кемалар кўзга ташланади.

Таржимонимиз Ото менинг ёнимга келиб, гап очди:

— Мана бу томонга бир қаранг-а! Бу ёққа, Хиросиманинг ўнг томонига, ана! — Ото қўлини бигиз қилиб ўнг томонда турган бир қора нуқтани кўрсатди.

— Кўраяпсизми, ўша жойда, Япон денгизининг қирғоғида бир сир-синоат рўй берган, дейишади. Бу синоат афсонами ёки бўлиб ўтган ҳақиқий воқеами — ҳеч ким билмайди. Имкон топилса, шу синоат ҳақидаги тафсилотни кечқурун сизга айтиб бераман.

Киотонинг эски меҳмонхоналаридан бирига ўрнашиб, қош қорая бошлаганда емакхонага тушдик. Тамадди қилиб бўлгач, бизнинг хонамизга таржимон Ото ташриф буюрди. Мен хонанинг балконида туриб, тунги Киото шаҳрини томоша қилаётган эдим. Ана, сон-саноқсиз неон чироқлари, ана ранг-баранг рекламалар, машиналар оқими бир зум бўлсада, тинмайди. Олис-олисларда милт-милт қилиб учаётган самолётлар кўзга ташланади.

Худди шу асно балконда Ото кўринди.

— Ваъдамга вафо қилиб, Сизга Хиросима синоатини айтиб бермоқчиман, — деди у.

Бу синоат 1945 йилнинг август ойида содир бўлган. Маълумки, америка ҳарбийлари 1945 йилнинг 6 августида биринчи атом бомбасини ташлаганлар... Бомба портлаган пайтида 140 минг киши ўлган ва яралар бўлган. Сиз география фанидан яхши биласиз, Хиросима шаҳри Япон денгизининг шундоқ қирғоғига жойлашган. Хиросима атом фожеасига учрамасдан аввал унинг Япон денгизи билан туташган қирғоғига дельфинлар келиб турар ва турли хил ўйинлар кўрсатар экан. Бомба портлагану, унинг нурларидан бирин-кетин дельфинлар нобуд бўла бошлаган. Илгарилари дельфинлар япон балиқчиларини турли ҳалокатлардан асраб юрган бўлсалар, кейинчалик улар одамларга ва қайиқларга, ҳатто пароходларга ҳам ҳужум қила бошлашган. Дельфинлар дастидан не-не балиқчиларнинг ёстиғи қуримаган, не-не қайиқлар сувга чўкиб кетмаган дейсиз. Қирғоқда балиқ овлаш хавфли бўлиб қолган. Бир куни балиқчилар она-бола дельфинни тутиб олишибди. Текшириб кўришса, она дельфин нурланиш касалига чалинган экан. Она дельфинни парвариш қилишган, лекин барибир унинг дардига даъво топилмаган: у овқат емаган, сув ичмаган, одамлар билан «муомала» қилмаган. У бир ой яшаб-яшамай ўлган, кичик дельфин онасининг ўлимига чидай олмай касалга чалинган. Лекин Мики исмли беш яшар бола ҳар куни дельфинни ювиб-тарай бошлайди. Дельфин ҳам болага меҳр қўйиб, у билан ўйнайдиган, уни кўрмаса бир лаҳза тинч туролмайдиган бўлиб қолади. Бироқ Япон денгизида дельфинлар ҳамон балиқчиларга ҳужум қилиб, уларнинг додини берарди. Ҳатто бир куни Микининг отаси қасдма-қасдликка бориб, ёш дельфинни ўлдирмоқчи ҳам бўлади. Аммо Мики отасини ўз дўсти ёнига йўлатмайди. Орада жанжал кўтарилади. Даҳанаки жангни кузатиб турган ёш дельфиннинг кўзларидан мунчоқ-мунчоқ ёш оқа бошлайди.

Бир куни дельфин овоз чиқариб йиғлай бошлайди, кетма-кет осмонга сакрайди, Микининг боши, кўзи, қулоғини ҳидлайди.

Мики дадасига:

— Дада, дельфинни денгизга қўйиб юборайлик, — деб ялиниб-ёлворади. Ахири дадаси:

— Бўпти, бугун сенинг дўстингни денгизга қўйиб юборамиз. Лекин бир шарт билан, — дейди.

— Дельфинлар бизнинг балиқ овлашимизга халақит бермасинлар. Ахир, биз уларга ҳеч қанақа зиён-заҳмат етказмадик-ку! Ҳамма иллат атом бомбаси ташлаганларда!

Мики дельфиннинг ёнига бориб:

— Эшитдингми, дўстим, дельфинларга айт, балиқчиларга тегишмасин. Уларда айб йўқ, — дейди.

Тарғимтил дельфинни денгизга қўйиб юборишади. У бир ҳафтача йўқ бўлиб кетади. Лекин шу ўтган бир ҳафта мобайнида дельфинлар биронта ҳам балиқчига ҳужум қилишмайди. Орадан яна бир ҳафта ўтади. Эрта тонгда кирғоқда юзга яқин дельфин кўринади. Улар осмонга сапчишар, бир-бирлари билан ўйнашар, лекин на балиқчиларга ва на қайиқларга ҳужум қилишарди. Дельфинлар олдида Микининг тарғимтил «дўсти» юрар, теварак-атрофга қарар, кимнидир излар эди. Ана, қирғоқда дадаси билан Мики кўринди. Мики дўстини узоқдан таниди ва қичқириб юборди.

— Бери кел, дўстим, тарғилим, оппоғим.

Дельфин ҳам Микини кўриб, қирғоққача сузиб келади. Мики дўстини эркаламоқчи бўлиб, сувга тушган эди, тарғимтил уни устига миндириб, денгиз ўртасига олиб кетади. Бошқа дельфинлар иккаласини ўраб олишади. Мики дельфинлар қуршовида қолади. Дадаси қирғоқ бўйлаб югурар, қўрқканидан даг-даг титрарди. Аммо дельфинлар тўдаси Микига зиён-заҳмат етказмайди, қайтага уни бири олиб, бири қўйиб, «бардор-бардор» қилишади, кейин қирғоққа олиб келиб қўйишади.

Шу-шу дельфинлар билан балиқчилар орасида яна биродарлик қайтадан қарор топади.

Бир куни кечқурун Хиросима тўқимачилик фабрикасининг хўжайини ўз меҳмонларини денгиз сайлига олиб чиқади. Улар кема саҳнида ўтириб маишат қилишади. Роса тўйиб ичишади, сўнгра меҳмонлар кайф устида балиқ овламоқчи бўлишади. Хўжайин балиқларни қармоқ билан эмас, милтиқ билан овлашни таклиф қилади. Сув юзида, кеманинг теварак-атрофида ўйнашиб юрган галагала дельфинларни меҳмонлар мўлжалга ола бошлашади. Хўжайин кайф билан Микининг «дўсти» тарғимтил дельфинни мўлжал қилиб отади. Тарғимтил дельфин бир зумда қора қонига бўялади. Тўсатдан дельфинлар тўдаси қаҳр-ғазабга миниб, сув юзида тўфонлар ҳосил қилишади. Меҳмонлар ва кема хўжайини бирга чўкиб кетишади. Шу воқеа сабаб бўлиб, дельфинлар яна япон балиқчиларига ҳужум бошлайдилар. Хўжайиннинг қариндош-уруғлари эса дельфинларни қирғин барот этиш билан шуғулланадилар.

Денгиз устида таналари қалқиб юрган ўлик дельфинларни кўрган Мики дадасига зорланади: «Дада, бу ердан кўчиб кетайлик. Бўлмаса, дельфинлар биздан ҳам ўч оладилар!».

Ота-бола Киото шаҳрига кўчиб кетишади. Орадан беш-олти ой ўтгандан кейин Микининг дадаси ҳам нур касалидан ўлади. Мики ўзига ўзи қасамёд қилади.

— Мен дельфинлар олдига бораман, улар билан тил топишаман. Мен уларга беш қўл баравар эмаслигини айтаман. Тарғилимни отиб ўлдирган одам аслида одам эмас!

Мана, орадан ўттиз йилга яқин вақт ўтди. Ва Микидан, на дельфинлардан дарак йўқ. Ҳозир Хиросима қирғоғи дельфинларсиз ҳувиллаб ётибди.

Таржимон жимиб қолди ва бармоқлари титраб, папирос чекишга тушди. Мен тун қаърига тикилдим. Ҳозир Мики қаерда? Дельфинларга бор ҳақиқатни айтиб беролдими, йўқми? Ишқилиб, бор ҳақиқатларни айтиб берган бўлсин-да!..

Газетанинг навбатдаги сони 26 сентябрда чиқади.

ОЛМОС

ҚАРЗ

— Тунов куни олган қарзингизни шу бугун бераман деган эдингиз, шунга келган эдим...

— Қарз? Қанақа қарз?

— Тунов куни ўттиз сўм олган эдингиз-ку!?

— Ўттиз сўм, эсимда йўқ. Шу бугун келинг деганмидим?

— Ҳа.

— Фамилиянгиз нима эди? — У ёнидан титилиб кетган дафтарчасини олиб, секин варақлайди.

— Ҳотамов.

— Ҳотамов, Ҳотамов. Отингиз нима?

— Раҳим.

— Ҳотамов Раҳим. Ҳа, бор экан. Энди, гап шу, ука, ҳадеб тиқилинч қилаверсангиз, рўйхатдан ўчириб ташлайман...

ОХИРГИ МАРТА

Бир киши дарёда чўмилаётган экан, тўлқин кўтарилиб, уни чуқур жойга суриб кетипти. У одам сузишни билмас экан. Азбаройи қўрққанидан «Қутқаринглар, чўкаяпман», — дейиш ўрнига:

— Азизлар, шўнғияпман, — деб қичқирибди. Дарё бўйида ўтирган дўстлари:

— Жуда яхши, шўнғийвер, — дейишибди.

У янада қаттиқроқ бақирипти:

— Шўнғияпман!!!

Дўстлари:

— Шўнғийвер, нега бақирасан, — дейишса, у:

— Охирги марта шўнғияпман, — дептию чўкиб кетипти.

КАЛИШМИ, КОВУШ?

(ИЛМИЙ ТЕРМИН ҚИДИРИШ)

ПАРОДИЯ

— Менингча, калич! Шунда «хивич» сўзига қофиядек бўлади...

— Бизнингча, бешинчи размергача калиш, бешинчи размердан катталарини ковуш деб аташ мақсадга мувофиқ бўларди. Чунки ҳамма нарса кичиклигида бир хил ном билан, катта бўлгач, бошқача ном билан аталади. Масалан, кучук — ит, хўтик — эшак...

— Назаримизда, янгисини —ковуш, эскирогини — калиш деб аташ керак. Чунки, ҳар қандай ковуш кийилавергач, тишлари емирилиб, «кал» бўлиб, яъни калиш бўлиб қолади.

— Фикримизча, махси билан кийиладиганларини — калиш, этик билан кийиладиган, пучуқларини — ковуш, ялангоёққа кийиладиган, чуқурларини — калош деб аташ керак. Шундагина баъзи чалкашликлардан қутилиш мумкин. Шуниси қизиқки, махсиси бор одам ҳам, оқ этиги бор одам ҳам калош сотиб олса, хато қилмайди. Чунки калош яланг оёққа кийилади-да!

— Айтайлик, калишнинг ҳам, ковушнинг ҳам вазифаси битта-оёқни қўриқлаш, асраш ва иборат. Шунинг учун уларнинг бирини «калиш», иккинчисини «ковуш» деб аташ ноўрин. Ҳар иккисини ҳам «оёқбон» деб аташ керак, айтайлик...

Н. БОҚИЕВ

НОНВОЙ ШОИР:

Тандирдир бу замин, бандалари нон,
Сен улар тусига боққин бегумон.
Бирисин қуйдирмиш, бириси хамир,
Сен эса қизариб пишгансан, жонон.

КЕКСА ШОИР:

Бугун ижод, рўзғор тўкин,
Қайнар дошқозон.
Фақат қани ёшликдаги
Соғлом ошқозон.

Жамолиддин СИРОЖИДДИНОВ

ҚУЛОҚҚА ЧАЛИНГАН ГАПЛАР

Чиқмаганингда ўлмас эдинг.

(Симёгочдаги ёзув)

Бу ерда ҳеч қачон, ҳеч қанақа шоир ҳам, машҳур зот ҳам яшамаган.

(Дарвозадаги ёдгорлик лавҳа)

Мен бу ерга охирги марта уч йил олдин келгандим.

(Ҳаммом деворидаги ёзув)

Шундай нодир ёдгорликка ўз исмини ёзиб шикаст етказган беақлларга лаънат!

(Ёдгорлик деворидаги ёзув)

Тўпловчи Ҳ. ТЕМИРОВ

ЧЕТ ЭЛ ЮМОРИ

Тунда тиш докторининг уйига ўғри тушибди, у ҳеч нарса тополмагач, дўқ уриб, пул талаб қилибди.

— Афсуски, пулим йўқ, — эснаб жавоб қилибди врач,— аммо қуруқ кетмай десангиз, тишингизни текинга суғуриб қўйишим мумкин.

* * *

Жанжалдан сўнг хотин эрига деди:

— Майли, Ганс, мен олижаноб аёлман, сенга ҳиммат қила қолай, аммо сен бутунлай ноҳақ эканлигингни тан олишинг керак, ана шундагина муросага кўнаман.

* * *

— Оилангизда янги фарзанд туғилди шекилли, Хуанито?

— Янги фарзанд дейишгаям тилим бормайди. Бақириб чақиришидан анча тажрибаси борга ўхшайди.

* * *

Ёшгина қиз тушликда бир қария билан ёнма-ён ўтириб қолди. Гап орасида у сўради:

— Сиз нима иш қиласиз, синьор?

— Мен астрономия билан шуғулланаман.

— Астрономия дейсизми?— ижирғаниб деди қиз, — биз уни аллақачон ўрганиб бўлганмиз.

* * *

— Сизга бир ажойиб адвокатни тавсия этаман. Унинг мижози электр стулида жазоланиш хавфи бор эди, биласизми, шунда у нима қилди денг...

—Оқлаб юборолдими?

— Йўқ, ток қучини анча камайтиришга эришди.

* * *

Минбарни терк этган лектордан сўрашди:

— Нега энди бирдан нутқингизни тўхтатиб қўйдингиз?

— Биласизми, мен тингловчиларнинг соатга қарайвершларига ҳам кўникиб қолгандим, аммо улар соатни қулоқларига тутиб кўрганларида чидай олмадим.

Ш. ИСКАНДАРОВ таржимаси

МИТТИ МАСАЛЛАР

* * *

— Кейинги пайтларда жуда қийналиб ёпиладиган бўлиб қолдим, — деди Эшик ғийқиллаб.

— Бу бизнинг кейинги пайтларда тез-тез жанжаллашиб туришимиз оқибати, — деди эшикнинг Ошиқ-Мошиқлари.

* * *

Йўлда чопиб кетаётган Сичқондан Тошбақа сўради:

— Ҳа, тинчликми, шошиб қаерга кетяпсан?

— Шу десанг, кичкинам шўхлик қилиб, қопқонга тушиб қопти, бориб тезроқ қутқариб олай, — жавоб берди Сичқон ҳансираб.

—Ундай бўлса, устимга минақол, мен ҳам ўша томонга кетаётган эдим, — деди Тошбақа.

* * *

— Бас қил, қулоғимни қоқиб қўлга бердинг-ку, — деди Дутор Пианинога.

— Нима қилай, ўзинг юракни эзадиган куй чалиб, илҳомимни қўзғаб қўйдинг-ку, — деб жавоб берди Пианино.

А. БУЗРУКОВ

Андижон области

ШУМТАКА КУНДАЛИГИДАН

Салом, дўстим Шум бола! Менинг исмим—Шумтака. Ҳайрон бўлма. Бир куни дарсдан қочиб кетаётсам, директоримиз ушлаб олди.

— Ҳа, қаёққа?! — деди.

— Уйга, — дедим

— Дарс-чи?

— Бугун мажлис бўлади, — дедим. Шунда у: «Вой шумтака-ей!», — деди. Шу-шу аввал ўқитувчилар, сўнг ўртоқларим орасида исмим Шумтака бўлиб кетди. Дўстим, сенга бир ҳафталик кундалигимни жўнатяпман. Ўқиб кўр, фикрингни менга айтарсан.

ДУШАНБА

Она тили, математика ва рус тили дарслари бўлмади. Ўқитувчиларимиз районга мажлисга кетишибди.

СЕШАНБА

Мактабимизда маҳаллий комитет йиғилиши бўлди. Шунинг учун бир соат дарс бўлди, холос.

ЧОРШАНБА

Мактабимизда интизом ҳақида мажлис бўлгани сабаби адабиёт, биология, география дарсларидан жавоб бериб юборишди.

ПАЙШАНБА

Тарих, рус тили ва физика ўқитувчиларимиз семинарга кетишгани учун дарслар бўлмади.

ЖУМА

Бугун тўрт соат маза қилиб футбол ўйнадик.

ШАНБА

Мактабда қолиб кетган дарсларни қоплаш масаласига бағишлаган мажлис бўлгани учун дарслар бўлмади.

Ҳурматли Шум бола, ўзим андак бадхатроқ бўлганим учун уни оққа акам кўчириб берди, акамнинг исми:

И. ХУЖАЛИЕВ

ФАРЗАНДНИ ЎҚИШГА КУЗАТАЁТГАНДА

Деҳқон. Оқ йўл болам, ҳар жойда пешонанг оқ пахтадек ёруғ бўлсин, яхши бор!

Шофёр. Ҳайр, яхши етиб олгин, доимо йўлларингда яшил чироқлар ёниб турсин!

Врач. Бизга саломатлигинг керак, уч маҳал овқатни канда қилма, ортиқча ўқиш ҳам бош оғриғига олиб келади, режимга амал қил, сенга омад!

Сотувчи. Ҳамма жойнинг ўз тоштарозуси бор, адашма, олу олдирма, бўтам! Оқ йўл!

Овчи. Қўришгунча хайр, бургутим, қанотинг қайрилмасин. Қаерда бўлма, ўлжанг ўзингга насиб қилсин!

Бошлиқ. Ҳар жойда устозлар буйруғини бажаришни унутма, ҳеч ҳайфсан олмагин, омон бўл, тойчоғим!

Математика ўқитувчи. Номаълум кишига бирданига қўшилавермa, яхшидан айрилма. Доимо тўғри ҳаракатда бўлгин, бу гапларни қулоғингга формула қилиб қуйиб ол. Ишингга ривож!

Бичувчи-тикувчи. Қаерда бўлма, ёмондан андоза олмагин, етти ўлчаб бир кесишга одатлан. Ярашимли бўйларингдан ўргулай, яхши бор!

Чайқовчи. Ўқишга ҳам киргину, лекин борган жойингда яхши моллар бўлса жўнатавер. Яна бировга бу гапларни гуллаб ўтирма! Хайр!

А. НЕЪМАТОВ

БОЛАНИНГ ТИЛИ ШИРИН

* * *

— Ойи, бугун ишга бормабсиз-ку, — сўради Саноабар ойисидан.

— Бугун — дам олиш куни, — жавоб қилди ойиси.

— Ҳо, мени алдолмайсиз, унда нега пол ювяапсиз?

Р. СУЛТОНОВ

* * *

Биринчи синфга бораётган Суннатиллага онаси деди:

— Агар дарс тайёрламай ўйнаб юраверсанг, синфда қоласан.

— Синфда қолиб бўпман, деразадан қочиб кетарман.

Ж. ПИРМУҲАМЕДОВ

* * *

— Ана шунақа, виждон билан жиғилдон ўртасида ҳам баъзан келишмовчиликлар, жанжаллар бўлиб туради.

— Ие, дада, — дея гапга аралашди кичик Нодир, — нима, улар ҳам эр-хотинми?

Х. СИДДИҚОВ

Рассом Р. АБДУЛЛА

—Ойи, сиз ҳам овқат ейсизми?

Рассом Б. ТОЖИЕВ

Рассом А. ХОЛИҚОВ

Газетамизнинг шу йил 25 март сонида «Меҳмон мулзам бўлди» номли танқидий мақола босилган эди. Андижон область ўлкани ўрганиш музейидан хабар қилишларича, музейнинг адабиёт филиалидаги камчиликлар ҳақида ҳикоя қилувчи бу мақола ходимларнинг умумий йиғилишида муҳокама қилинди ва унда кўрсатилган нуқсонлар тўғри деб топилди.

РАСМИЙ ЖАВОБ

Филиал ишидаги камчиликларни бартараф этиш юзасидан чора-тадбирлар белгиланди.

Ҳозир кўпгина залларда аннотациялар, этикеткалар янгиланди. Бобур ҳаёти ва ижодига бағишланган иккита зал қайта жиҳозланди. Экспозиция янги экспонатлар, ноёб китоблар, қўлёзмалар ва литографиялар билан таъминланди. Ана шундай тадбирлар бошқа залларда ҳам ўтказилади.

Музей ходимлари ўз ишларига масъулият билан ёндошишлари лозимлиги алоҳида таъкидланди. 1983 йил 16-майдан Омонулла Валиханов музейнинг адабиёт филиалига мудир қилиб тайинланди.

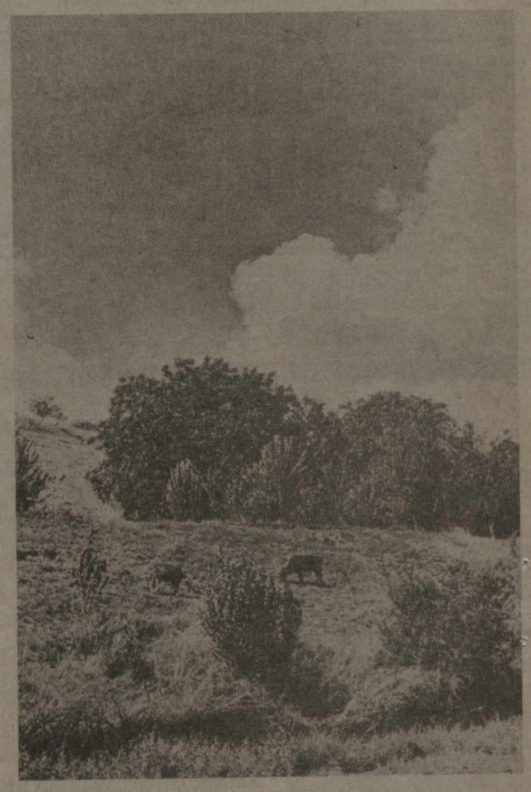

СОКИН КУЗ

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 тийин

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Одил ЕҚУБОВ

Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САФАРОВ, Ўлмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлепберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент—700029, Ленин кўчаси 41.
ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 33-52-91, 32-57-42, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул секретарь—33-49-93, 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза —32-55-78; санъат—32-56-48; сатира ва юмор —32-56-49; фотолаборатория — 32-58-95.

Р-03146. Узбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси Тошкент шаҳри. Индекс 64593 Б. 3252. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14